

Åshild Elisa Kittelsen

Musealiseringen av Nordvika handelssted

Masteroppgave i Kulturminneforvaltning

Veileder: Mattias Bäckström

November 2022

Fotograf: J. Evensen/Nordlandsmuseet

Åshild Elisa Kittelsen

Musealiseringen av Nordvika handelssted

Masteroppgave i Kulturminneforvaltning
Veileder: Mattias Bäckström
November 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Temaet for oppgaven er musealiseringen av Nordvika handelssted. Jeg har gjennomført en kvalitativ undersøkelse for å belyse det som skjer når et objekt endrer status fra bruksobjekt til museumsgjenstand. Utgangspunktet for undersøkelsen er Nordvika handelssted, og gjennom oppgaven har jeg fulgt stedets utvikling fra bolighus og rivningsobjekt til bevaringsverdig kulturminne og museum, og etterhvert tusenårssted.

Nordvikas utvikling fra bruksobjekt til bevaringsverdig kulturminne og senere liv som museum mener jeg kan deles inn i flere stadier i musealiseringsprosessen:

Oppdagelsesperioden (1923–1986) omfatter tiden frem til Nordvika ble kjøpt av Dønna museumsforening, og fikk status som museum. Etableringsperioden (1986–2000) dekker tiden mellom det øyeblikket der Nordvika ble museum og frem til stedet ble valgt som Dønna kommunes tusenårssted. Hvileperioden (2000–2009) dekker perioden etter år 2000 og frem til Nordvika ble konsolidert inn i Helgeland museum i 2009. Konsolideringsperioden (2009–d.d.) betegner tiden etter at Nordvika ble Helgeland museums ansvar.

I min masteroppgave har jeg fokusert på de to første periodene av Nordvikas utvikling. Jeg opplever at oppfatningen av Nordvika at stedets verdi som kulturminne oppdages og etableres i disse årene. Første periode, oppdagelsesperioden, er interessant fordi den dekker Nordvikas overgang fra privateid bolig og rivningsobjekt til bevaringsverdig kulturminne og museum. Perioden dekker ikke bare selve overgangen, men også hendelsene forut for Dønna museumsforenings kjøp av stedet. Andre periode, etableringsperioden, er interessant fordi det er i denne tiden at Nordvikas posisjon som kulturminne etableres.

Ifølge Stransky kan musealisering oppfattes som en prosess i tre stadier: utvelgelse, dokumentasjon og formidling. Min undersøkelse viser at Nordvikas musealiseringsprosess består av disse tre fasene. Men undersøkelsen viser også at disse fasene ikke er klart adskilt fra hverandre. Oppdagelses- og etableringsperioden inneholder alle tre stadiene i musealiseringsprosessen, og disse gjentas flere ganger innenfor hver periode.

Undersøkelsen har også vist at oppfatningen av Nordvika har endret seg i løpet av musealiseringsprosessen, fra verdiløs til verdifull. Nordvikas museale verdi ligger ikke i Nordvika selv, men tilføres fra omgivelsene, for eksempel fra aktører innen arkitektur- og kulturminnevernfeltet.

Jeg har også sett på hvordan verdisynet i kulturminnevernet har forandret seg i løpet av den perioden som ligger til grunn for undersøkelsen. Jeg konstaterer at oppfatningen av hvilke museale verdier et objekt kan tillegges har forandret seg i en mer nyansert retning.

Undersøkelsen viser også at musealisering av et sted kan være resultatet av et samspill mellom flere faktorer, der både museale og ikke-museale interesser kan få avgjørende betydning.

Med min masteroppgave mener jeg at jeg har vist at musealisering både er en smalere museal og en bredere sosial prosess – og dermed en svært kompleks prosess.

Forord

Med denne oppgaven tar jeg avskjed med Nordvika handelssted. Nordvika har vært i livet mitt gjennom et knapt tiår. Først som arbeidssted, deretter som tema for min masteroppgave. Det har vært et interessant og lærerikt tiår som jeg ikke ville vært foruten.

Jeg vil takke Henny og Jan for godt naboskap og samarbeid gjennom min tid som avdelingsleder på Nordvika.

Takk til Eva og Jørn for vennskap, samarbeid, og eksotiske opplevelser hver høst.

Takk til Ragnhild for mange gode samtaler, både om museale og ikke-museale emner.

Takk til Eskild som har bistått med teknisk hjelp, og som hele veien har heiet meg fram.

Til slutt vil jeg takke min tålmodige veileder Mattias Bäckström som aldri lot meg gi opp.

Oslo, 11. november 2022

Åshild Kittelsen

Innhold

1	Innledning	1
1.1	Tema og problemstilling	2
1.2	Avgrensning	3
1.3	Begrepsavklaring	4
1.4	Bakgrunn	5
1.4.1	<i>Nordvika handelssted</i>	5
1.4.2	<i>Dønna kommune</i>	6
1.5	Oppgavens oppbygning	8
2	Teori og tidligere forskning	9
2.1	Museologi	9
2.1.1	<i>Musealisering – fysisk og begrepsmessig gjøren</i>	9
2.1.2	<i>Musealisering – en sosial konstruksjon og kamplass</i>	12
2.2	Sosiologi	14
2.2.1	<i>Egenskaper ved lokalsamfunnet i Dønna kommune</i>	14
2.3	Kulturminnevern	16
2.3.1	<i>Kulturminnevernet i Norge (1905–1978)</i>	16
2.3.2	<i>Et eksempel på en systematisk vurdering (1987)</i>	18
2.4	Oppsummering	20
3	Metode og kilder	22
3.1	Metode	22
3.2	Kilder	24
3.2.1	<i>Arkivmateriale</i>	24
3.2.1	<i>Aviser</i>	25
3.2.2	<i>Andre kilder</i>	25
3.3	Fremgangsmåte	25
4	Museumshistorikk – Nordland, Helgeland og Dønna	26
4.1	Museumsetableringer i Nordland og på Helgeland	26
4.2	Forsøk på museumsforeninger og museum i Dønna kommune før Nordvika	27
4.3	Musealiseringen av Nordvika	33
4.3.1	<i>Dønna museumsforening – eier av Nordvika</i>	33
4.3.2	<i>Nordvika – oppdagelsesperioden (1923–1986)</i>	34
4.3.3	<i>Nordvika – etableringsperioden (1986–2000)</i>	42
4.4	Drøfting	50
4.4.1	<i>Hva førte til Nordvikas musealisering?</i>	50
4.4.2	<i>Hvilke verdier har aktører innen arkitektur- og kulturminnevernfeltet tillagt Nordvika i løpet av musealiseringen?</i>	58

5	Konklusjon.....	63
6	Litteratur og kilder	65

1 Innledning

Paa vestsiden av øen Dønna ligger handelsstedet Nordviken midt i en grøn jordlap med høie fjeld paa alle sider, bare adkomsten til havet er fri. Fjeldene danner de underligste former. Høie som de er, stænger de solen ute fra dalkløften. Den røde klynge nede paa jordet liver op i det triste landskap. I motsætning til de før beskrevne handelssteder med midtbygning og sidefløier, ligger husene her i to lange rækker, med gavlerne vendt mot sjøen. Man kan skimte havet gjennom tunet helt inde fra dalbunden av.¹

Slik innledet Gunvor Ingstad beskrivelsen av Nordvika handelssted (Nordvika) i sin artikkel: «Gamle Handelssteder og bondegaarder på Helgeland», publisert i 1924. Sommeren året før hadde Ingstad sammen med Aslaug Knutsen, kartlagt gamle bygninger i Nordland på oppdrag fra Fortidsminneforeningen.² I ovennevnte artikkel beskrev Ingstad noen av disse.³

Nesten 100 år etter Ingstads besøk kan ordene hennes fremdeles benyttes for å beskrive Nordvika. Stedet er fortsatt omgitt av grønne jorder og åkrer, og de gamle bygningene ligger der ennå i to lange rekker med gavlene vendt mot sjøen – i en rød klynge nede på jordet. Den røde klyngen er imidlertid noe redusert i størrelse ettersom flere av bygningene er revet i løpet av det hundreåret som er gått.

I dag er Nordvika Dønna kommunes museum. Stedet er en severdighet som lokalbefolkningen er stolte av, og som imponerer tilreisende. Den gjeldende oppfatningen er at Nordvika selvfølgelig skal bevares for fremtiden.

Nordvika har imidlertid ikke alltid blitt oppfattet som verdt å bevare. På midten av 1980-tallet var stedet fremdeles i privat eie, og samtlige bygninger var så sterkt preget av forfall at man planla rivning.⁴ Redningen fra tilintetgjørelse kom da Dønna museumsforening kjøpte stedet for å bruke det som museum. I tiårene etter overtakelsen gjennomgikk Nordvika en omfattende restaurering, og ble etter hvert til den perlen av et kulturminne det er i dag. Underveis har lokalsamfunnets holdning til Nordvika endret seg, noe som kom til uttrykk

---

¹ Gunvor Ingstad, "Gamle handelssteder og bondegaarder på Helgeland," in *Årsberetning for 1924* (Foreningen for bevaring av fortidsminner, 1924), 126.

² Helgelands Blad, "Den gamle bebyggelse," *Helgelands Blad*, 27.07. 1923, 2, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandsblad_null_null_19230727_20_82_1.

³ Ingstad, "Gamle handelssteder og bondegaarder på Helgeland," 115-40.

⁴ Johanne Sognnæs, Brev til Riksantikaren v/Lisen Bull, 09.11 1984, Norges tekniske høgskole Universitetet i Trondheim, Riksantikvarens arkiv, Trondheim.

både i 1997 da Nordvika ble utpekt til Dønna kommunes bidrag til markeringen av Kulturminneåret,⁵ og noen år senere da det ble valgt til kommunens tusenårssted.⁶

Fra 2009 har Nordvika vært en avdeling i Helgeland museum.⁷ Jeg har vært leder for avdelingen i perioden 2012-2020, og hadde da ansvaret for drift og forvaltning av Nordvika.

1.1 Tema og problemstilling

Temaet for oppgaven er musealiseringen av Nordvika. Jeg undersøker det som skjer når et objekt endrer status fra bruksgjenstand til museumsobjekt. Jeg tar utgangspunkt i Nordvika, og følger stedets utvikling fra bolighus og rivningsobjekt til bevaringsverdig kulturminne og museum, og etter hvert tusenårssted. Det er denne forvandlingen som er musealiseringen av Nordvika handelssted.

Min problemstilling er:

Hvordan har Nordvika handelssted gått fra å være et objekt oppfattet som verdiløst til å bli etablert som et bevaringsverdig kulturminne og museum?

Her bestemmes oppgavens overordnede problemstilling. Den overordnede problemstillingen utløser følgende spørsmål:

- Hva førte til Nordvikas musealising?
- Hvilke kulturminneverdier har aktører innen arkitektur- og kulturminnefeltet tillagt Nordvika i løpet av musealiseringen?
- I hvilken regional og lokal museumshistorisk kontekst ble Nordvikas musealising gjennomført?

---

⁵ Martin Jøsevoid, "Skiptaste fylles med kulturminner," *Helgeland Arbeiderblad*, 06.05. 1997, 7, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19970506_68_102_1.

⁶ Leonid Rødsten, "Nordvika blir tusenårssted," *Helgeland Arbeiderblad*, 29.10. 1999, 32, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19991029_70_250_1.

⁷ Hans Pedersen, Karin Fjellheim, and Ingunn Laumann, Avtale mellom Stiftelsen Helgeland Museum og Dønna kommune/Nordvika gamle handelssted, 01.12 2008, Helgeland museum, avdeling Dønna, Dønna.

1.2 Avgrensning

Nordvikas utvikling fra bolighus og rivningsobjekt til bevaringsverdig kulturminne og senere liv som museum mener jeg kan deles inn i flere stadier i musealiseringprosessen:

1. *Oppdagelsesperioden (1923–1986)*: Tiden frem til Nordvika ble kjøpt av Dønna museumsforening, og fikk status som museum. Det er en tid med gjentagende oppdagelser av stedet.
2. *Etableringsperioden (1986–2000)*: Tiden mellom tidspunktet der Nordvika ble museum og frem til at stedet ble valgt som Dønna kommunes tusenårssted.
3. *Hvileperioden (2000–2009)*: Tiden etter år 2000 og frem til Helgeland museum fikk ansvar for drift og forvaltning av Nordvika i 2009.
4. *Konsolideringsperioden (2009–d.d.)*: Tiden etter at Nordvika ble Helgeland museums ansvar.

I min masteroppgave har jeg fokusert på de to første periodene av stedets utvikling. Det er i disse årene jeg mener at oppfatningen av Nordvika gjennomgår den største endringen, og at stedets verdi som kulturminne oppdages og etableres. Første periode, oppdagelsesperioden, er interessant fordi den dekker Nordvikas overgang fra privateid bolig og rivningsobjekt til bevaringsverdig kulturminne og museum. Perioden dekker ikke bare selve overgangen, men også hendelsene forut for Dønna museumsforenings kjøp av stedet. Andre periode, etableringsperioden, er interessant fordi det er i denne tiden at Nordvikas posisjon som kulturminne og museum etableres.

Jeg mener at Nordvikas musealisering fortsetter også etter at stedet ble tusenårssted. Periode tre, hvileperioden, er tiden etter at Nordvika ble valgt til tusenårssted og frem til det konsolideres inn i Helgeland museum. Periode fire, konsolideringsperioden, er tiden etter at Helgeland museum overtok ansvaret for drift og forvaltning av stedet. Disse periodene dekker overgangen der driften går fra amatør til profesjonell. På grunn av oppgavens begrensede omfang velger jeg å konsentrere meg om de to første periodene. Jeg oppfatter disse som mest kritisk i musealiseringen av Nordvika – og derfor mer relevant for en grundig undersøkelse.

1.3 Begrepsavklaring

Bevaringsverdig/verneverdig: Begrepene har samme betydning, og brukes om hverandre.⁸ Betegner noe som er verdt å ta vare på.

Bevaringsverdig kulturminne: Kulturminner som anses å ha kulturhistoriske eller arkitektoniske verdier som tilsier at de bør bevares.⁹ Kulturminnets bevaringsverdi fremkommer etter en kulturhistorisk vurdering.¹⁰

Kulturminne: Kulturminneloven fra 1978 definerer i §2 «alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø»¹¹ som kulturminner. Loven presiserer at kulturminner ikke bare omfatter gjenstander, men også kan være steder som kan knyttes til historiske hendelser, tro og tradisjoner.¹²

Kulturminneverdi: Den verdi som knyttes til et kulturminne. Kulturminneverdier er ikke uforanderlige, men kan endres over tid.¹³

Museal: Markerer tilhørighet til museumsverdenen, dens begrepsapparat og verdisyn. Kan også brukes på musealiserte objekt som ikke fysisk befinner seg i et museum.¹⁴

Musealitet: Egenskaper eller verdier som tillegges en museumsgjenstand.¹⁵

Musealisering: Prosessen der en gjenstand endrer status fra bruksobjekt til museumsgjenstand.¹⁶

Museumsgjenstand (musealia): Et fysisk objekt som er musealisert.¹⁷

---

⁸ "Ordlister med ordforklaringer," Riksantikvaren, 2022, accessed 12.09, 2022, <https://www.riksantikvaren.no/ordlister-med-ordforklaringer-bokmal/#k-bm>.

⁹ Lov om kulturminner (kulturminneloven) av 09.06.1978, nr. 50, sist endret 19.06.2015, nr. 65. § 2 fjerde ledd.

¹⁰ Riksantikvaren, "Ordlister med ordforklaringer."

¹¹ Lov om kulturminner (kulturminneloven) av 09.06.1978, nr. 50, sist endret 19.06.2015, nr. 65. § 2 første ledd.

¹² Lov om kulturminner (kulturminneloven) av 09.06.1978, nr. 50, sist endret 19.06.2015, nr. 65. § 2 første ledd.

¹³ Riksantikvaren, "Ordlister med ordforklaringer."

¹⁴ Kiersten F. Latham and John E. Simmons, *Foundations of museum studies : Evolving systems of knowledge* (Santa Barbara: Libraries Unlimited, 2014), 18-19.

¹⁵ Bruno Brulon Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, ed. Bruno Brulon Soares (Paris: ICOFOM, 2019).

¹⁶ André Desvallées and François Mairesse, *Key concepts of museology* (Paris: Armand Colin, 2010), 50-51.

<http://www.icom-italia.org/wp-content/uploads/2018/02/ICOMItalia.KeyconceptsofMuseology.Pubblicazioni.2010.pdf>.

¹⁷ Desvallées and Mairesse, *Key concepts of museology*, 61.

1.4 Bakgrunn

Innholdet i de følgende underkapitlene fungerer som en bakgrunn for den analyse og drøfting som finner sted senere i oppgaven. Først gir jeg en kort beskrivelse av Nordvika handelssteds historie. Deretter følger en omtale av Dønna kommunes historie der jeg vektlegger ting som jeg mener er relevant for å kunne besvare spørsmålene i problemstillingen. Historien til handelsstedet og kommunen er relevant for å kunne forstå musealiseringen av Nordvika.

1.4.1 Nordvika handelssted

I det skriftlige kildematerialet dukker Nordvika opp på 1500-tallet. Gården var da delt i to bruk, og benefisert til Herøy kirke. I 1679 drev «Søren på Vika», også kalt «Søren Møller» handel i Nordvika, og med ham ble gården samlet til ett bruk. På slutten av 1600-tallet etablerte så Hans Olsen seg på stedet.¹⁸ Han ble den første av fem generasjoner på Nordvika som i løpet av 1700- og 1800 tallet bygde opp handelsstedet. Slekten tok etter hvert navnet Zahl, og etterkommerne etablerte seg flere steder i Nordland som handelsmenn og jekteskipperer. Den meste kjente er Rasmus Kjerschow Zahl som giftet seg med enken på Kjerringøy, og ble en av Nordlands rikeste handelsmenn.¹⁹

Zahl-familien fikk gode inntekter fra gårdsdrift, krambodhandel og gjestgiveri, men den virkelige rikdommen hentet Nordvikas handelsmenn fra havet. Det var fisket, fiskehandelen og jektefarten som sørget for den store velstanden på stedet. Jektefarten hadde i mange århundrer svært stor betydning for varetransporten mellom Nord-Norge og Bergen. Og på Nordvika har hver generasjon eid en eller flere jekter, og ofte flere på samme tid. Med jektene fraktet de varer langs kysten – nordover til Lofoten, og sørover til Bergen.

Langs kysten av Nord-Norge ble det etter 1762 etablert et stort antall kongelig privilegerte handelsteder og gjestgiverier. Handelsmennene her ble et mellomledd mellom fiskerne i landsdelen, og kjøpmennene i Bergen, og hadde stor betydning for utviklingen i sitt område. De fleste av disse stedene hadde en sentral beliggenhet langs skipsleia, og hadde, slik som Nordvika, flere funksjoner. Mange av stedene fungerte som knutepunkt i sitt område,²⁰ og Nordvika skal ha vært et av de meste kjente på Helgeland.²¹ Funksjonen som knutepunkt ble

---

¹⁸ Axel Coldevin, *Dønna bygdehistorie* (Dønna: Dønna kommune, 1980), 231.

¹⁹ Åshild Kittelsen, Ann Kristin Klausen, and Erika Søfting, *På tokt med Zahl : en jekteskipperers notater* (Mosjøen: Helgeland museum, 2017), 8.

²⁰ Kittelsen, Klausen, and Søfting, *På tokt med Zahl : en jekteskipperers notater*, 5-6.

²¹ Axel Coldevin, *Næringsliv og priser i Nordland* (John Griegs boktrykkeri, 1938), 117.

forsterket i 1871 da det ble bygget kirke like ved handelsstedet,²² og i 1877 da Nordvika fikk poståpneri.²³

I 1898 fikk Nordvika ny eier.²⁴ Albert Smith overtok et sted som tiden var i ferd med å løpe fra. I løpet av et knapt hundreår forfalt Nordvika både «fysisk og åndelig»,²⁵ noe som medførte at stedets omdømme ble svekket i lokalmiljøet. På midten av 1980-tallet planla eierne å rive siste rest av det gamle handelsstedet.²⁶

De gamle handelsstedene hadde vanligvis et stort antall bygninger. Nordvika var intet unntak, og hadde på det meste 16 hus som gjenspeilte stedets aktiviteter innen jordbruk, fiske, transport og handel.²⁷ Kun fire av det gamle handelsstedets bygninger er bevart i dag – et våningshus (hovedbygningen), en borgstue, en jordkjeller og et varelager. Sjøhusene er borte.²⁸ Det er bare våningshuset som fremdeles står i sin opprinnelige lengde - 35 meter, og i to etasjer.²⁹

Handelsstedene var mange på Helgeland en gang i tiden, men brann og manglende vedlikehold har tatt knekken på de fleste. Nordvika er et av svært få som ennå er bevart - og av de gjenværende «er Nordvika det eldste og antikvarisk sett det mest intakte».³⁰

1.4.2 Dønna kommune

Dønna kommune består av omtrent 3000 øyer, holmer og skjær. I dag er det kun de tre øyene Dønna, Løkta og Vandve som har fastboende. Området dagens kommune dekker har etter 1950 opplevd en halvering av folketallet, og har per 2020 kun 1371 innbyggere.³¹ Man er avhengig av ferge både for å reise mellom de bebodde øyene og til fastlandet. Dønna's befolkning har i århundrer livnært seg hovedsakelig som fiskerbønder, men i dag er jordbruket den viktigste næringen. Solfjellsjøen, på øya Dønna, er kommunesenter.³²

---

²² Kåre Hansen and Herøy, *Øyfolket : en vandring i Herøy kommunes historie : 1* (Herøy: Herøy kommune, 2012), 177.

²³ Helgeland Arbeiderblad, "Fra bygdefar til postkontor," *Helgeland Arbeiderblad*, 20.05. 1977, 8-9, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19770520_48_113_1.

²⁴ Kittelsen, Klausen, and Søfting, *På tokt med Zahl : en jekteskipperes notater*, 7.

²⁵ Heidi Johanne Jensen, "Nordvika handelssted," (Trondheim: H.J.Jensen, 1992), 7.

²⁶ Sognnæs, Brev til Riksantikaren v/Lisen Bull.

²⁷ Kittelsen, Klausen, and Søfting, *På tokt med Zahl : en jekteskipperes notater*, 5.

²⁸ Jensen, "Nordvika handelssted," 11.

²⁹ Jensen, "Nordvika handelssted," 18.

³⁰ Jensen, "Nordvika handelssted," sammendrag.

³¹ Geir Thorsnæs and Lars Engerengen, "Dønna " in *Store norske leksikon* (sln.no: Store Norske leksikon, 25.04. 2021). <https://snl.no/D%C3%B8nna>.

³² Thorsnæs and Engerengen, "Dønna ".

Nord- og Sør-Dønna har tilhørt ulike områder i flere hundre år. Midtre Helgeland var opprinnelig samlet i et stort prestegjeld – Alstahaug prestegjeld.³³ Mens Sør-Dønna soknet til Herøy kirke, så var Dønnes (nordre del av Dønna) tilknyttet Nesna kirke – en tilknytning som ble forsterket i 1737 da «Ytre Ranen» (Nesna og Dønnes) ble skilt ut som eget prestegjeld, og Dønnes ble annekssogn. I 1768 ble flere gårder på den nord-vestre delen av øya Dønna overført fra Herøy til Dønnes sogn.³⁴ Søndre del av øya Dønna tilhørte Alstahaug prestegjeld helt frem til 1862 da det sammen med Herøy ble skilt ut som eget sogn.³⁵ Den grensen som synes etablert i 1768 – like nord for Nordvika handelssted – markerer en deling mellom nord og sør som var gjeldende frem til kommunesammenslåingen i 1962.

Da det kommunale selvstyret ble innført gjennom formannskapslovene i 1837 ble grensene til prestegjeldene førende også for kommunegrensene. Dermed ble det også sekulært et administrativt skille mellom Nord- og Sør-Dønna.³⁶ Nordre del av øya Dønna, samt deler av øyene Tomma og Løkta var en del av Nesna kommune inntil 1888. Da ble disse områdene etablert som egen kommune under navnet Dønnes.³⁷ Midtre og søndre del av øya Dønna var en del av Herøy kommune inntil området ble skilt ut som Nordvik kommune i 1917.³⁸

Hvilken innvirkning denne inndelingen har hatt for lokalsamfunnet forstås kanskje bedre når man hører at det er et dialektskille mellom nord og sør som samsvarer med den gamle kommunegrensen. Befolkningen i tidligere Dønnes kommune har en dialekt påvirket av Rana, mens innbyggerne på den sørlige delen av Dønna har et talemål mer preget av dialekten i Vefsn. Dette må ses i sammenheng med hvilket område de ulike delene av Dønna har hatt tette kontakt med.³⁹

Dønna kommune ble etablert i 1962 ved en sammenslåing av kommunene Dønnes og Nordvik. I tillegg ble østre del av øya Løkta og sør-vestre del av øya Dønna overført fra henholdsvis nabokommunene Nesna og Herøy.⁴⁰ Sammenslåingen var et resultat av en lang prosess, og forårsaket en langvarig strid i befolkningen. Det sier noe om stridens intensitet når grensen mellom Dønnes og Nordvik på folkemunne ble kalt for den 38. breddegrad (grensen

---

³³ Coldevin, *Dønna bygdehistorie*, 44.

³⁴ Coldevin, *Dønna bygdehistorie*, 120, 460.

³⁵ Coldevin, *Dønna bygdehistorie*, 460.

³⁶ Coldevin, *Dønna bygdehistorie*, 159, 61.

³⁷ Geir Thorsnæs, "Dønnes (tidligere kommune)," in *Store norske leksikon* (snl.no: Store norske leksikon, 25.04.2021). https://snl.no/D%C3%B8nnes_-_tidligere_kommune.

³⁸ Geir Thorsnæs, "Nordvik (tidligere kommune)," in *Store norske leksikon* (snl.no: Store norske leksikon, 25.04.2021). https://snl.no/Nordvik_-_tidligere_kommune.

³⁹ Finn Grimnes, "Helgelandsmålet," in *Dønna bygdehistorie* (Dønna: Dønna kommune, 1980), 457-58.

⁴⁰ Thorsnæs and Engerengen, "Dønna".

mellom Nord- og Sør-Korea). Stridens kjerne var spørsmålet om kommunesenterets beliggenhet. Gamle Nordvik kommune seiret da deres kommunesenter, Solfjellsjøen, ble valgt. Etter sammenslåingen fikk Solfjellsjøen stadig flere funksjoner og vokste i størrelse. Samtidig opplevde befolkningen i tidligere Dønnes kommune at deres kommunesenter, Glein, tapte terreng.⁴¹

Bygdestriden kan forklares med at Dønna er en konstruksjon som innbyggerne lenge opplevde som kunstig. I innbyggernes bevissthet eksisterte rester av de tidligere kommunene, og når innbyggerne i tillegg er spredt på tre øyer og flere grender så føler de seg mer knyttet til sin grend enn til Dønna kommune.⁴² De enkelte grendene opplever de samme problemene som kommunen som helhet har med arbeidsledighet og fraflytting. Kampen om å bevare goder som barnehage, skole, postkontor i nærmiljøet blir da også en kamp for at grenda skal overleve.⁴³

1.5 Oppgavens oppbygning

I innledningen har jeg redegjort for oppgavens tema, problemstilling, samt historien til Nordvika handelssted og Dønna kommune. I kapittel to presenterer jeg teori relevant for oppgaven. Kapittelet omhandler teori knyttet til begrepet musealisering, og i tillegg en gjennomgang av vernekriterier og verdier i kulturminnevernet i perioden 1905-1987. I kapittel tre redegjør jeg for anvendt metode og det kildematerialet som er benyttet. Kapittel fire er en gjennomgang av museumshistorikken i Nordland, på Helgeland og i Dønna kommune. I kapittel fem knytter jeg teori presentert i kapittel to sammen med funnene som er gjort under gjennomgangen av kildematerialet i kapittel fire. Jeg avslutter masteroppgaven med kapittel seks, som inneholder en oppsummering og konklusjon.

---

⁴¹ Coldevin, *Dønna bygdehistorie*, 353-60.

⁴² Trine Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting" (Hovedoppgave Universitetet i Oslo, 1996), 112-13.

⁴³ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 92.

2 Teori og tidligere forskning

Oppgavens tema er musealisering, og med utgangspunkt i Nordvika handelsteds musealisering prosess undersøker jeg det som skjer når en bruksgjenstand blir til et museumsobjekt. I dette kapitlet redegjør jeg for teori og tidligere forskning relevant for oppgavens tema, og som vil bidra til å forklare de funn som jeg gjør i gjennomgangen av kildematerialet i kapittel fire. Jeg innleder ved å redegjøre for begrepet musealisering fra et museologisk ståsted. Først gjennomgår jeg teori som forklarer begrepet musealisering. Deretter redegjør jeg for tidligere forskning der musealisering forklares som sosial konstruksjon og kampplass. Jeg avslutter kapitlet med en gjennomgang av kulturminnevernet i Norge i den perioden oppgaven omhandler, samt et eksempel fra 1987 på en systematisk vurdering av kulturminneverdier.

2.1 Museologi

2.1.1 Musealisering – fysisk og begrepsmessig gjøren

Musealisering (musealisation) er et av Icoms⁴⁴ nøkkelbegreper, og forklares i *Key concepts of museology* som

det å prøve å fjerne, fysisk eller begrepsmessig, noe fra dets naturlige eller kulturelle miljø og gi det en museal status, og å gjøre det til et musealium eller en «museumsgjenstand», [...], og føre det inn i det museale feltet.⁴⁵

Ut fra dette forstås musealisering som en handling der man fjerner en gjenstand fra dens naturlige eller kulturelle miljø, og dens opprinnelige funksjon, samtidig som man gir objektet museal status. Gjennom denne handlingen forandres objektet til en museumsgjenstand, og blir en del av den museale verden.⁴⁶

En av de første som utforsket begrepet musealisering var den tsjekkiske museologen, Zbynek Zbyslav Stránský. Han oppfatter musealisering som «the acquisition of the museum quality»⁴⁷ - altså en gjenstands tilegnelse av musealitet. Musealitet er, ifølge Stransky, «egenskapene til noe som i en virkelighet dokumenterer en annen virkelighet»,⁴⁸ og kan forstås som en

---

⁴⁴ ICOM – *International Council of Museums*: Verdensomspennende medlemsorganisasjon for museer og deres ansatte.

⁴⁵ Desvallées and Mairesse, *Key concepts of museology*, 50. Min oversettelse.

⁴⁶ Desvallées and Mairesse, *Key concepts of museology*, 51.

⁴⁷ Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 82.

⁴⁸ Latham and Simmons, *Foundations of museum studies : Evolving systems of knowledge*, 18.

museumsgjenstands museale kvaliteter eller verdier.⁴⁹ Stransky introduserte også begrepet musealia som en betegnelse på museumsgjenstander.⁵⁰

For Stransky er øyeblikket der gjenstanden endrer status fra bruksobjekt til avgjørende, og det som skiller musealisering fra andre former for bevaring. Han beskriver statusendringen som et museumsgjenstand bruksobjekts opphøyelse til en ny kulturell/museologisk virkelighet.⁵¹

Musealisering er imidlertid noe mer enn bare det eksakte øyeblikket der gjenstanden endrer status. Stransky oppfatter musealisering som en prosess som kan deles inn i tre faser: utvelgelse, dokumentasjon og formidling.

1. Utvelgelse (selection). For at en gjenstand skal kunne bli en museumsgjenstand så må noen tillegge gjenstanden museale kvaliteter eller verdier. Stransky understreket at selve overflyttingen av en gjenstand inn i et museum er avhengig av at noen først ser og anerkjenner gjenstandens museale verdi.
2. Dokumentasjon (thesaurisation). I denne fasen blir gjenstanden innført i museumsverdens begrepssystem. Gjenstandens verdi defineres etter de kriterier som er gjeldende i dens nye virkelighet.
3. Formidling (communication). Gjennom formidling får en gjenstand betydning, og dens verdier (sosiale, vitenskapelig og kulturelle) tilgjengeliggjøres. Stransky mente at det i denne fasen skapes en tilknytning mellom gjenstandens egen fortid – som bruksgjenstand – og dens nye virkelighet som museumsgjenstand.⁵²

Stransky betrakter musealisering som en aktiv tilnærming til gjenstanden. Det er gjennom musealiseringsprosessens tre stadier at gjenstanden tilføres museale verdier.⁵³ Noen må tillegge gjenstanden verdier som tilsier at den bør bevares, noen må dokumentere og noen må formidle gjenstandens verdier.

Flere forskere deler Stranskys oppfatning om at musealisering medfører en medfører en endring i gjenstandens status. Blant andre museologen Kerstin Smeds og kulturhistorikeren Anne Eriksen. Ifølge Smeds medfører statusendringen at objektet «får ett nytt, 'hinsides' liv,

---

⁴⁹ Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 81.

⁵⁰ Ivo Maroević and Gary Edson, *Introduction to museology : the European approach* (Munich: Müller-Straten, 1998), 130.

⁵¹ Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 82.

⁵² Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 82.

⁵³ Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 82.

och innlemmas i en ny berättelse: museets, den representative kulturens.».⁵⁴

Museumsgjenstanden har ikke lengre verdi som bruksobjekt. Verdien er knyttet til museumsgjenstanden som et vitne på seg selv og sin opprinnelige funksjon.⁵⁵ I *Museum – en kulturhistorie* skriver Eriksen at gjenstanden må gjennom en forvandling for å bli til en museumsgjenstand, og at denne forvandlingen starter idet gjenstanden registreres ved museet.⁵⁶ Ifølge Eriksen er forvandlingen «gjennomgripende og allmenngyldig»⁵⁷ ettersom gjenstandens nye identitet som museumsgjenstand ikke bare begrenses til et nummer i samlingen. Den nye identiteten plasserer også gjenstanden i museets system, og dette får betydning langt utover et nummer og et navn til bruk internt i museet. Plasseringen i museets system blir definisjonen på hva gjenstanden er – og følgelig hvordan museets ansatte oppfatter den.⁵⁸

Museumsgjenstanden er et bilde på seg selv og sin tid som bruksobjekt, men som museologen Ivo Maroevic påpeker i *Introduction to Museology – The European approach* kan en museumsgjenstand også vitne om hendelser, personer, det samfunnet, ideer og tanker fra den tiden gjenstanden var i bruk.⁵⁹ Et objekt har imidlertid ingen iboende verdier. Kiersten Latham og John Simmons understreker i *Foundations of Museums Studies* at et objekt tilføres verdier fra den eller de menneskene som betrakter objektet. Hvilke verdier en person kan tillegge et objekt er avhengig av personens egen bakgrunn og forståelse av objektet. Dermed blir ikke objektets verdier evige og uforanderlige, men kan variere fra person til person, og til ulike tider.⁶⁰

Maroevic hevder også at alle objekt kan musealiseres – det vil si tillegges musealitet – selv de objektene som ikke flyttes fra sin opprinnelige kontekst og inn i et museum. Han mener at et objekt får musealitet dersom omgivelsene kan oppleve en forbindelse til fortiden gjennom det aktuelle objektet. Denne forbindelsen kan, ifølge Maroevic, oppstå mellom omgivelser og objekt uavhengig av om objektet er i et museum eller ikke. Dermed kan også byer, steder, landskap og bygninger musealiseres selv om de står på sin opprinnelige plass.⁶¹

---

⁵⁴ Kerstin Smeds, "Vad är museologi?," *Rig* 90 (06/23 2010): 67.

⁵⁵ Smeds, "Vad är museologi?," 66-67.

⁵⁶ Anne Eriksen, *Museum : en kulturhistorie* (Oslo: Pax, 2009), 137-38.

⁵⁷ Eriksen, *Museum : en kulturhistorie*, 143.

⁵⁸ Eriksen, *Museum : en kulturhistorie*, 143.

⁵⁹ Maroević and Edson, *Introduction to museology : the European approach*, 130.

⁶⁰ Latham and Simmons, *Foundations of museum studies : Evolving systems of knowledge*, 84.

⁶¹ Maroević and Edson, *Introduction to museology : the European approach*, 130.

2.1.2 Musealisering – en sosial konstruksjon og kamplass

I dette delkapittelet redegjør jeg for musealisering forklart som en sosial konstruksjon og kamplass. Jeg vil fokusere på tidligere forskning utført av museologen Jon Aage Gjestrum, kulturhistorikeren Bjørn Sverre Hol Haugen og sosialantropologen Odd Are Berkaak.

Gjestrum fastslår i artikkelen «Kulturarv som handling» at kulturarv er en sosial konstruksjon. En gjenstand har i seg selv ingen objektive eller autentiske egenskaper som gjør den til et bevaringsverdige kulturminne. Det er samfunnets oppfatning av hva som er viktig å bevare som skaper kulturarv, og Gjestrum mener at denne oppfatningen endres over tid. Kulturarv blir dermed å oppfatte som en handling – noe som noen gjør. Gjestrum viser til Røros, og argumenterer for at den 100 år lange musealiseringen av bergstaden kan brukes som eksempel på at kulturarv ikke er fast og uforanderlig til evig tid, men under stadig forandring. Til tross for at bygningene ble fredet i første halvdel av 1900-tallet, har de i tiårene etterpå vært gjenstand for en omdanning (ombygging). Bygningene skulle passe inn i noens oppfatning av hva som var ekte og sant for Røros. I dag er Røros et idyllisk sted, men er ikke et uforandret historisk dokument over den tidsepoken det er ment å representere. Som kulturminne er Røros et resultat av det forskjellige personer i løpet av det siste hundreåret har hatt interesse av å bevare.⁶²

Hol Haugen hevder at museumsetableringer dreier seg om noe mer enn en bygnings museale verdier. I artikkelen «Museet som aldri ble til – et bidrag til de regionale folkemuseenes tilblivelser» undersøker Haugen etableringene av et utvalg regionale folkemuseer som i dag oppfattes som selvfølgeligheter. Haugen har i undersøkelsen også inkludert et museum som ikke ble etablert – til tross for at den aktuelle bygningen hadde stor museal verdi.⁶³

I undersøkelsen redegjør Haugen for hendelsesforløpet til museenes etableringer (og ikke-etablering). Han hevder at man ved å undersøke det uferdige produktet kan oppnå større innsikt om en sak enn man kan få ved å fokusere på det ferdige produktet.⁶⁴

Haugens gjennomgang viser at det var mange ulike faktorer – også faktorer av ikke-museal karakter – som virket sammen.⁶⁵ Ifølge ham starter musealiseringen av en gjenstand før objektet blir en del av et museums samling ettersom diskusjoner og forhandlinger forut for

---

⁶² John Aage Gjestrum, "Kulturarv som handling : ["En studie av musealiseringen av Røros.."]," *Nordisk museologi (trykt utg.)*. 2001 nr 1/2 (2001): 75-79.

⁶³ Bjørn Sverre Hol Haugen, "Museet som aldri ble til – et bidrag til de regionale folkemuseenes tilblivelser," *Norsk museumstidsskrift* 5, no. 2 (2019): 141, <https://doi.org/10.18261/issn.2464-2525-2019-02-05> ER.

⁶⁴ Haugen, "Museet som aldri ble til – et bidrag til de regionale folkemuseenes tilblivelser," 143.

⁶⁵ Haugen, "Museet som aldri ble til – et bidrag til de regionale folkemuseenes tilblivelser," 141.

innlemmelsen også må oppfattes som en del av musealiseringsprosessen,⁶⁶ og dermed blir ikke gjenstandens museale verdier alltid avgjørende for resultatet av musealisingen.

Berkaak deler Hol Haugens oppfatning om at ikke-museale faktorer spiller en rolle i dannelsen av et museum. Berkaak hevder i «Om makt og innflytelse i kulturformidlingen» at for å forstå musealising så er det ikke tilstrekkelig å «kun søke etter museale svar på museale spørsmål.»⁶⁷ Det er heller ikke nok å kun se innenfor museenes egne fire vegger for å forstå hvordan de har blitt til. Ifølge Berkaak er det påkrevd med en kjennskap til aktører, samfunnsinteresser, forbindelser dem imellom, samt andre mekanismer som kan ha hatt innflytelse på dannelsesprosessen.⁶⁸

Berkaak har med flere gjennomført en empirisk undersøkelse av museumsdannelser i Akershus som viser at veien fra bruksobjekt til bevaringsverdig kulturminne og museum har vært ganske så forskjellig for de undersøkte museene. I følge Berkaak er museene et resultat av et samspill mellom ikke-museale interesser ettersom «utenforliggende faktorer og betingelser bringes inn og får avgjørende betydning.»⁶⁹ Disse utenforliggende faktorene og betingelsene påstår Berkaak kan knyttes til makt i ulike former.⁷⁰ Berkaak hevder

makt betegner relasjoner og at de opptrer på alle skalanivåer, fra flyktig samhandling, mellom enkeltindivider eller innstøpt (historisk/juridisk/symbolsk) i større, varige strukturer. Hvilke konstellasjoner av ulike former for makt som gjør seg gjeldende i konkrete tilfeller, er vanskelig høyst uforutsigbart.⁷¹

Det er nødvendig med en bred forståelse av makt, og et syn på makt som favner om mer enn den formelle makten som man finner hos offentlige institusjoner og prosesser. Kun da er det mulig å få dyptgripende kjennskap hva som ligger bak musealisingen.⁷²

For å belyse de beslutningsforløp og forhandlingsprosesser som ligger i institusjonelle arrangementer, sosiale strukturer, materielle kvaliteter og kommunikasjonsmidler⁷³ ser jeg det som relevant å trekke inn Trine Hagens hovedoppgave i sosiologi *Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme: en studie av identitetsfremmede tiltak i en kommune truet av*

---

⁶⁶ Haugen, "Museet som aldri ble til – et bidrag til de regionale folkemuseenes tilblivelser," 144.

⁶⁷ Odd Are Berkaak, "Om makt og innflytelse i kulturformidlingen," in *I skyggen av nasjonen: musealisingen av Akershus*, ed. Kari Amundsen, Odd Are Berkaak, and Camilla Maartmann (Oslo: Akademika forlag, 2013), 345.

⁶⁸ Berkaak, "Om makt og innflytelse i kulturformidlingen," 345.

⁶⁹ Berkaak, "Om makt og innflytelse i kulturformidlingen," 345.

⁷⁰ Berkaak, "Om makt og innflytelse i kulturformidlingen," 346.

⁷¹ Berkaak, "Om makt og innflytelse i kulturformidlingen," 354.

⁷² Berkaak, "Om makt og innflytelse i kulturformidlingen," 354.

⁷³ Berkaak, "Om makt og innflytelse i kulturformidlingen," 354.

fraflytting (1986). Hagen beskriver i sin oppgave egenskaper ved lokalsamfunnet i Dønna kommune i en tidsperiode som er delvis dekkende for min egen undersøkelse.

2.2 Sosiologi

2.2.1 Egenskaper ved lokalsamfunnet i Dønna kommune

Hagen har i sin oppgave undersøkt flere kulturprosjekter gjennomført i Dønna kommune i perioden 1993–1995 der et av målene var å skape ny lokal identitet.⁷⁴ Fellesnevneren i prosjektene var Nord-Europas største fallossymbol som troner på toppen av en gravhaug fra folkevandringstiden på Glein. Fallosen – en tilhugget marmorstein – kom i 1993 tilbake til Dønna etter 150 år ved Historisk museum i Bergen.⁷⁵ På Dønna ble fallosens retur feiret med en svært vellykket fruktbarhetsfestival. Festivalen ble gjentatt året etter, og man håpet den skulle bli en årvisst tradisjon.⁷⁶

Dønna er en liten kommune og et lite samfunn, og dette gjør at lokalbefolkningen kjenner og omgås hverandre både privat, gjennom jobb og fritidsaktiviteter. Hagen påpeker at dette gjelder også for de kommuneansatte på Dønna, noe som betyr at det ikke bare er etater og offisielle posisjoner som behandler saker, men også personer som kjenner hverandre privat. Hagen mener at uformell kontakt derfor får betydning ettersom uformelle faktorer har stor innvirkning på organiseringen av et samfunn, og makt begrenses dermed ikke bare til de folkevalgte organer.⁷⁷

I en liten kommune får uformell kontakt stor betydning, og Hagen mener derfor at personlige egenskaper blir avgjørende for å lykkes.⁷⁸ Og hun påstår at en viktig grunn til at lille Dønna klarte å gjennomføre kulturprosjektene kan forklares med kulturkonsulent Jan Schjenkels personlige egenskaper.⁷⁹ Hun beskriver ham som karismatisk noe som gjør at han evner å begeistre og overtale. Han har formell kompetanse som gjør at han «behersker maktspråket»,

---

⁷⁴ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 2.

⁷⁵ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 40-42.

⁷⁶ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 123.

⁷⁷ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 70-72.

⁷⁸ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 71.

⁷⁹ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 76-80.

og Hagen viser til søknader han har skrevet.⁸⁰ Hagen mener at det også en fordel at Schenkel er innflytter ettersom hans sosiale posisjon i lokalsamfunnet er uten bindinger til noen i kommunen. Han er fristilt.⁸¹

Hagen intervjuet flere av Dønnas innbyggere – både innfødte og innflyttere.⁸² Det hevdes i intervjuene at kjennetegnet på Dønna var striden mellom bygdene – en strid man mente var et resultat av kommunesammenslåingen i 1962 og kampen om kommunesenterets plassering.⁸³ En uttalelse fra et av Hagens intervjuobjekter er svært beskrivende for situasjonen

Det er et avskrekkendes problem, det der med bygdestridighetene. Alle sitter rundt og tenker at Dønnas navle, det er her. Her skal det skje, og de vil ikke samarbeide. Alle har sine egne små arrangement, og hvis noen foreslår at man skal samarbeide eller fær på et arrangement et anna sted, får man hør at de andre bygdene de vil græv åt seg, og dit ska eg iallfall ikkje fær.⁸⁴

Ifølge Schjenkel hendte det ofte at politikernes lojalitet lå mer til grenda enn partiet.⁸⁵ Lederen av bygdepolitisk program, Odd Thorsvik fortalte at medlemmer i kommunestyret endatil kunne stemme mot hverandre på grunn av det han kalte «gammelt agg».⁸⁶

En av de intervjuede håpet at fruktbarhetsprosjektene skulle sette en stopper for striden mellom bygdene. Men Hagen konstaterte at dette nok ikke var tilfelle. Etter festivalen i 1993 var misnøyen stor blant Dønnaværingene fordi Glein (der fallosen står) hadde fått så mye oppmerksomhet. Dette medførte at man året etter spredte arrangementene over en større del av Dønna.⁸⁷

---

⁸⁰ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 77.

⁸¹ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 78-80.

⁸² Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 18.

⁸³ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 91-93.

⁸⁴ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 91.

⁸⁵ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 91.

⁸⁶ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 28.

⁸⁷ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 93.

2.3 Kulturminnevern

En av oppgavens underordnede problemstillinger reiser spørsmål om hvilke kulturminneverdier omgivelsene har tillagt Nordvika i løpet av musealiseringsprosessen. Teorigjennomgangen ovenfor viser at et objekts museale verdi ikke en størrelse som er fast og uforanderlig, men kan variere fra person til person, og over tid. Oppgaven undersøker en prosess som foregår over flere tiår. For å kunne besvare problemstillingens spørsmål ser jeg det nødvendig å redegjøre for utviklingen av kulturminnevernet i Norge i perioden oppgaven omhandler. Jeg redegjør også for Riksantikvarens utredning om verneverdier og utvelgelseskriterier publisert i 1987. Den gir et bilde på verdisyn og verdier som var rådende på den tiden da Nordvika gikk fra å være privateid bolighus til å bli bevaringsverdig kulturminne og museum.

2.3.1 Kulturminnevernet i Norge (1905–1978)

I 1905 ble loven om fornminner vedtatt, og med den ble alle kulturminner eldre enn 1537 automatisk fredet. Bygningsfredingsloven ble vedtatt i 1920, og gjorde det også mulig å bevare etter-reformatoriske bygninger gjennom fredning. For å oppnå fredningsstatus måtte bygningen ha stor historisk eller kunstnerisk verdi, samt være eldre enn 100 år.⁸⁸ Etter hvert ble begrepet antikvarisk verdi tatt i bruk som fredningskriterium. Man hadde ingen tydelig forklaring på noen av disse begrepene, og utvelgelsen var i praksis basert på et faglig skjønn.⁸⁹ Ved å se på fredningene som ble gjort i lovens første femti år får man en bedre forståelse av hva samtiden la i begrepene. Det var det monumentale, enestående og fremragende som skulle bevares. Halvor Vreim ga i sin bok *Norsk trearkitektur* eksempler på hva som var verneverdig, og her ble de nordnorske handelsstedene nevnt sammen med blant annet storgårder, embedsgårder og byhus. Han konstaterte også:

Det er noen av de beste og mest karakteristiske representanter for vår gamle profane bygningskultur, noen av kulturens faste punkter, som «Lov um bygningsfreding» tar sikte på å redde for ettertida.⁹⁰

En gjennomgang av fredningene fra 1920 og frem til 1970 viser liten endring i synet på hvilke verdier som ble lagt til grunn for bevaring.⁹¹ Men på begynnelsen av 1970-tallet ble

---

⁸⁸ Bygninger yngre enn 100 år kunne likevel fredes i særlige tilfeller.

⁸⁹ Hans-Emil Lidén, *Fra antikviteten til kulturminne: trekk av kulturminnevernets historie i Norge* (Oslo: Universitetsforlaget, 1991), 75-76.

⁹⁰ Halvor Vreim, *Norsk trearkitektur* (Gyldendal, 1939), 132.

⁹¹ Lidén, *Fra antikviteten til kulturminne: trekk av kulturminnevernets historie i Norge*, 78-79.

kulturminnebegrepet utvidet.⁹² Det var ikke lengre bare det monumentale og enestående – overklassens bygninger – som var bevaringsverdige, men også småkårsfolkets (fiskerne, småbonden og arbeidernes) alminnelige bygninger.

I 1970- og 1980-årene oppsto det en debatt rundt vernekriteriene der man blant annet ønsket å synliggjøre hva som lå i begrepet antikvarisk verdi. Kriteriedebatten resulterte i en bevissthet om at kulturminnene ikke har en iboende verdi, men at de tillegges verdier av personer utenfra. Personer med ulik bakgrunn kan oppfatte samme kulturminne ulikt. Følgelig kan oppfatningen av et kulturminne endres – fra verdiløst til verdifullt.⁹³

Loven om kulturminner (kulturminneloven) ble vedtatt i 1978, og definerte kulturminner som «alle faste og løse fornminner og skipsfunn i eller over jorden, sjøbunnen og vassdrag, og arkitektoniske og historisk verdifulle byggverk og anlegg av enhver art.»⁹⁴ Ved senere revideringer er definisjonen endret, og i dag er «alle spor etter menneskelig virksomhet» å oppfatte som kulturminner.⁹⁵ Ifølge loven er alle kulturminner eldre enn 1537 automatisk fredet. Etter-reformatoriske kulturminner får vern dersom de er arkitektoniske eller historisk verdifulle, noe som innebærer at det må foretas en vurdering av kulturminnets verdi før det kan oppnå vern.⁹⁶

I 1987 publiserte Riksantikvaren en utredning som omhandlet verneverdier og utvelgelseskriterier i forbindelse med nyere tids kulturminner. Den skulle være et hjelpemiddel i verdivurderingen av kulturminner, og inneholder beskrivelser av kulturminneverdier som kunne benyttes i vurderingen av et kulturminnes bevaringsverdi.⁹⁷ Verdiene som ble presentert var i stor grad et resultat av kriteriedebatten i 1970- og 1980-årene.⁹⁸ Utredningen lister opp en rekke delverdier som viser at det var nå var langt større variasjon i hvilke verdier et kulturminne kunne tillegges.⁹⁹ Noen av utredningens verdibegrep har vært i bruk i lang tid, for eksempel alder som nevnt ovenfor.¹⁰⁰ Andre verdibegrep i utredningen er av nyere dato, som bruksverdi og pedagogisk verdi.¹⁰¹ Når det gjelder Nordvika, oppfatter jeg at enkelte av utredningenes verdibegrep aktualiseres allerede på 1920-

---

⁹² Arne Lie Christensen, *Kunsten å bevare : om kulturminnevern og fortidsinteresse i Norge* (Oslo: Pax, 2011), 136.

⁹³ Lidén, *Fra antikviteten til kulturminne: trekk av kulturminnevernets historie i Norge*, 101-03.

⁹⁴ Lisen Bull, *Kulturminner fra nyere tid* (Oslo: Riksantikvaren, 1987), 3.

⁹⁵ Lov 9.juni 1978 om kulturminner (kulturminneloven)

⁹⁶ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 3.

⁹⁷ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 3.

⁹⁸ Lidén, *Fra antikviteten til kulturminne: trekk av kulturminnevernets historie i Norge*, 102.

⁹⁹ Christensen, *Kunsten å bevare : om kulturminnevern og fortidsinteresse i Norge*, 142.

¹⁰⁰ Lidén, *Fra antikviteten til kulturminne: trekk av kulturminnevernets historie i Norge*, 75-76.

¹⁰¹ Christensen, *Kunsten å bevare : om kulturminnevern og fortidsinteresse i Norge*, 142.

tallet. Et eksempel er autensitet. I *Kunsten å bevare* viser Arne Lie Christensen til begrepene ekthet og renhet som Nicolay Nicolaysen og hans kolleger på 1800-tallet benytter for å vurdere kulturminners verdi. Lie Christensen oppfatter ekthet og renhet som en form for autensitet.¹⁰²

Riksantikvarens utredning førte til at kulturminnene ble vurdert etter nye og mer nyanserte verdier. Verdiene kan oppsummeres som kunnskap, opplevelse og bruk. Disse verdiene ble dominerende for kulturminnevernet i tiårene etter utredningens utgivelse i 1987.¹⁰³

2.3.2 Et eksempel på en systematisk vurdering (1987)

Ifølge Riksantikvarens utredning kan et kulturminne ha flere ulike verdier (delverdier), og verneverdien blir da å oppfatte som summen av alle delverdiene. Utredningen beskriver delverdier som alder, autensitet, historisk kildeverdi, estetisk verdi, bruksverdi, pedagogisk verdi, representativitet og sjeldenhet, variasjon og homogenitet, identitetsverdi, og symbolverdi.¹⁰⁴ Utredningen gjør ikke krav på å være en fasit, og poengterer at verdisynet kan endres med tiden.¹⁰⁵

Aldersverdi: Alder er en av få målbare verdier, og var tidlig brukt som argument for bevaring. Som nevnt ovenfor er alle kulturminner eldre enn 1537 automatisk fredet. Utredningen nevner også at kulturminner oppført før 1850 har en aldersverdi som tilsier bevaring, men poengterer at aldersverdien ikke bare kan telles i antall år. Den virker sammen med andre verdier (for eksempel autensitet, historisk kildeverdi og representativitet).¹⁰⁶

Autensitet: Autensitet forbindes med det som er opprinnelig og ekte i forhold til en bestemt periode i et kulturminnes liv, og dreier seg om form, materialer, konstruksjon, overflater, bruk og miljø. En eldre bygning har ofte gjennomgått utskiftninger (reparasjoner) og ombygninger, noe som svekker bygningens autensitet. Men disse endringene kan vitne om endringer i bruk og motebilde – noe som virker inn på kulturminnets verdi som historisk kilde, samt dets pedagogiske verdi.¹⁰⁷

---

¹⁰² Christensen, *Kunsten å bevare : om kulturminnevern og fortidsinteresse i Norge*, 70.

¹⁰³ Christensen, *Kunsten å bevare : om kulturminnevern og fortidsinteresse i Norge*, 142.

¹⁰⁴ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 26-28.

¹⁰⁵ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 14.

¹⁰⁶ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 18-19.

¹⁰⁷ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 19-21.

Bruksverdi: Bruksverdien forteller noe om kulturminnets betydning som økonomisk ressurs for samfunnet eller eieren. Høy bruksverdi kan være en garanti for bevaring.

I Riksantikvarens utredning understrekes betydningen av å også vurdere kulturminnets mulige fremtidige bruksverdi.¹⁰⁸

Historisk kildeverdi: Et kulturminnes verdi som historisk kilde handler om hvilken kunnskap det kan gi oss om fortiden. Kunnskapen kan relateres til flere områder som for eksempel bo- og leveforhold, sosiale forhold, arbeidsliv og næringsstruktur, byggeskikk og arkitekturhistorie, stil og smaksnormer, og viktige begivenheter eller personer.¹⁰⁹

Identitetsverdi: Alle kulturminner har identitetsverdi ettersom de representerer en forbindelse – en kontinuitet – mellom fortid og nåtid som danner grunnlaget for tilhørighet, og som igjen virker identitetsfremmende i lokalsamfunnet, i sosiale lag og bestemte grupper. Kulturminnets beliggenhet, bruk, tilknytning, historie eller utforming kan være elementer som gir identitetsverdi (nasjonalt, lokalt, sosialt eller etnisk).¹¹⁰

Miljøverdi: Miljøverdi brukes for å beskrive det bestemte kulturminnets betydning i sitt område.¹¹¹

Pedagogisk verdi: Den pedagogiske verdi henger sammen med kulturminnets evne til å illustrere fortiden for nåtiden. I Riksantikvarens utredning poengteres det at en også bør ha tanke for kulturminnenes fremtidige potensiale på dette området.¹¹²

Representativitet og sjeldenhet: Verdiene representativitet og sjeldenhet handler om hvor stor betydning kulturminnet har sammenlignet med andre innenfor bestemte kategorier og områder. Vurderinger av denne verditypen kan bare gjøres på grunnlag av registreringer dersom den skal fungere tilfredsstillende. Når det gjelder sjeldenhet så skilles det mellom det som alltid har vært sjeldent, og det kulturminnet som er blitt sjeldent.¹¹³

Skjønnhets- og kunstnerisk verdi: Et kulturminnes skjønnhetsverdi er en skjønnsmessig vurdering, og avhenger av hva samtiden oppfatter som estetisk verdifullt. Kulturminnet kan vurderes som estetisk verdifullt fordi det oppfattes å ha en skjønnhet i seg selv, i omgivelsene,

---

¹⁰⁸ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 24-25.

¹⁰⁹ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 17-18.

¹¹⁰ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 14-16.

¹¹¹ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 22.

¹¹² Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 23.

¹¹³ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 21-22.

eller at det er et vitne på sin egen tids idealer. Arkitektonisk verdi oppfattes som en estetisk verdi, det samme gjelder håndverksmessig kvalitet.¹¹⁴

Symbolverdi: Et kulturminne har symbolverdi når det vitner om noe dypere enn det som kan oppfattes med øyet. Det kreves noe kunnskap i forkant for at et kulturminne skal fungere som symbol.¹¹⁵

Variasjon og homogenitet: Variasjon og homogenitet benyttes i verdivurderingen av større områder, miljøer og landskap.¹¹⁶

2.4 Oppsummering

Jeg har gjennomgått teorien ovenfor som viser at musealisering handler om en gjenstands forvandling fra bruksobjekt til museumsgjenstand. Forvandlingen medfører at gjenstanden mister sin opprinnelige funksjon som bruksobjekt, men får ny funksjon og status når den flyttes inn i den museale verdenen og gjøres til en museumsgjenstand.¹¹⁷

Musealisering beskrives som en prosess som kan deles inn i tre stadier – utvelgelse, dokumentasjon og formidling. Gjennom utvelgelsen ser og anerkjennes gjenstandens museale verdier. Gjennom dokumentasjon innføres gjenstanden i museumsverdenens begreppssystem, og gjennom formidling legitimeres gjenstandens status og verdi som museumsgjenstand for omgivelsene.¹¹⁸

Gjennom musealisering tilføres gjenstanden musealitet, det vil si museale verdier.¹¹⁹ En gjenstand tillegges musealitet dersom omgivelsene gjennom gjenstanden for eksempel, opplever en forbindelse til fortiden. Musealisering er derfor ikke avhengig av at gjenstanden flyttes inn i et museum. Følgelig kan alle gjenstander musealiseres, også bygninger som bevares på sitt opprinnelige sted.¹²⁰

Som museumsgjenstand blir gjenstanden et vitne på seg selv og sin tid som bruksobjekt,¹²¹ men kan også vitne om hendelser, personer, det samfunnet og den tidsperioden den

---

¹¹⁴ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 23-24.

¹¹⁵ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 16.

¹¹⁶ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 22.

¹¹⁷ Desvallées and Mairesse, *Key concepts of museology*, 50-51.

¹¹⁸ Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 82.

¹¹⁹ Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 81.

¹²⁰ Maroević and Edson, *Introduction to museology : the European approach*, 130.

¹²¹ Smeds, "Vad är museologi?," 66-67.

opprinnelig var en del av.¹²² Gjenstanden har ingen verdi i seg selv. Den tillegges verdi fra personer i sine omgivelser, og hvilke verdier en person ser i gjenstanden avhenger av personens bakgrunn. Gjenstandens verdier blir dermed ikke uforanderlig, men kan variere mellom personer, til ulike tider og steder.¹²³

Musealisering handler imidlertid om noe mer enn et objekts museale verdier. Tidligere forskning viser at musealisering er en sosial konstruksjon som starter før objektet får status som museumsgjenstand.¹²⁴ Diskusjoner og forhandlinger i forkant av objektets endring fra bruksobjekt til museumsgjenstand kan betraktes som en del av musealiseringsprosessen.¹²⁵ Musealisering er en kombinasjon av mange faktorer som virker sammen, også ikke-museale faktorer. En slik ikke-museal faktor kan knyttes til en bred forståelse av makt, og da særlig ikke-formell makt.¹²⁶

For å forstå musealiseringen av et objekt er det nødvendig med kjennskap til aktører, samfunnsinteresser, forbindelser dem imellom, samt andre mekanismer som kan ha påvirket musealiseringen.¹²⁷ For eksempel kan Dønnas historie og egenskaper ved lokalsamfunnet bidra til å belyse musealiseringen av Nordvika.

Hva som er bevaringsverdig eller ikke er en oppfatning som ikke er statisk. Dette preger norsk kulturminneverns historie. På begynnelsen av 1900-tallet var det overklassens kulturminner som ble oppfattet som bevaringsverdig. Da århundret gikk mot slutten ble også kulturminner fra et bredere lag av folket ansett som verdifulle.¹²⁸ Dette skiftet førte også til en bevisstgjøring på hvilke verdier som omgivelsene kunne tillegge et objekt, og resulterte i en rekke nye verdier som for eksempel identitetsverdi, pedagogisk verdi og bruksverdi.¹²⁹

---

¹²² Maroević and Edson, *Introduction to museology : the European approach*, 130.

¹²³ Latham and Simmons, *Foundations of museum studies : Evolving systems of knowledge*, 84.

¹²⁴ Gjestrum, "Kulturarv som handling : ["En studie av musealiseringen av Røros.."]," 75-79.

¹²⁵ Haugen, "Museet som aldri ble til – et bidrag til de regionale folkemuseenes tilblivelser," 144.

¹²⁶ Berkaak, "Om makt og innfyttelse i kulturformidlingen," 345.

¹²⁷ Berkaak, "Om makt og innfyttelse i kulturformidlingen," 345.

¹²⁸ Christensen, *Kunsten å bevare : om kulturminnevern og fortidsinteresse i Norge*, 136.

¹²⁹ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 26-27.

3 Metode og kilder

3.1 Metode

Forskningsmetode, problemstilling og teorigrunnlag i en undersøkelse henger nøye sammen.¹³⁰ Oppgavens problemstilling med underspørsmål legger i denne oppgaven opp til undersøkelse av en utvikling – en prosess – som strekker seg over en tidsperiode (1923–2000). Gjennomgangen av kildematerialet gir svar på problemstillingens spørsmål om hvordan Nordvika har gått fra å være et objekt oppfattet som verdiløst til å bli etablert som et bevaringsverdig kulturminne og museum. Fra kildematerialet hentes hendelser, personer og verdier som har betydning for Nordvikas musealiseringsprosess.

Metoden jeg benytter er dokumentanalyse. Dokument brukes her om alle tilgjengelige skriftlige kilder.¹³¹ Dokumentene består av arkivmateriale – brev, referater, rapporter, kontrakter, og lignende – fra offentlige instanser, foreninger, samt avisartikler. I tillegg har jeg brukt fotografier. Alt materiale er fritt tilgjengelig, og heftes ikke av klausuleringer eller etiske begrensninger med tanke på personvern.¹³² Det anvendte kildematerialet har i sin helhet oppstått uavhengig av undersøkelsen. Sosiologen Tove Thagaard viser til sosiologen David Silverman som kaller denne type materiale for «*naturlig forekommende data*.»¹³³ Fordelen med denne type kildemateriale er, ifølge Thagaard, at det er upåvirket av forskningssituasjonen.¹³⁴

Det er ulike måter å forholde seg til en kilde, og en og samme kilde kan derfor bidra med ulike typer informasjon. Kildematerialet kan gi informasjon om ting som har skjedd – de er primærkilder til de hendelsene de omtaler. De er produsert for å få noe til å skje eller for å dokumentere noe som har skjedd, for eksempel brev, søknader, rapporter og referater. Når kildene brukes på denne måten så brukes de som beretninger. En kilde kan også studeres for å finne holdninger og synspunkter hos forfatteren, og brukes da som levning. Ifølge samfunnsviteren Øyvind Bratberg kan alle skriftlige kilder oppfattes som levninger, og han viser til historikeren May-Britt O. Nielsen som hevder at en beretning kan ses på som en spesiell type levning.¹³⁵ For å svare på problemstillingen ønsket jeg informasjon om

---

¹³⁰ Tove Thagaard, *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder*, 5. utg. ed. (Bergen: Fagbokforl., 2018), 45.

¹³¹ Thagaard, *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder*, 118.

¹³² Thagaard, *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder*, 53.

¹³³ Thagaard, *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder*, 53.

¹³⁴ Thagaard, *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder*, 53.

¹³⁵ Øyvind Bratberg, *Tekstanalyse for samfunnsvitere*, 2. utg. ed., *Forskningsmetoder*, (Oslo: Cappelen Damm akademisk, 2017), 168-71.

hendelsesforløpet og holdningene til Nordvika. Jeg har også sett på hvem som var involvert, deres bakgrunn og posisjon, hvordan de har ordlagt seg, hvem de har henvendt seg til, og lignende. Jeg har derfor forholdt meg til kildematerialet både som levning og beretning.

Jeg vurderte også å benytte intervju i tillegg til dokumentanalyse. Gjennom intervju kan man få innsikt i menneskers tanker, følelser og erfaringer, noe som kan bidra med informasjon som man ikke finner i offentlige dokumenter. Det har imidlertid gått lang tid siden prosessen rundt Nordvika startet, og det er en risiko for at eventuelle intervjuobjekters minne kan være påvirket av tidens tann.¹³⁶ Sonderende samtaler avslørte at mye er glemt. Mange sentrale personer er også borte. I tillegg er oppgaven av begrenset omfang, og jeg valgte derfor å konsentrere meg om dokumentanalysen.

Personene som identifiseres i materialet har ikke opptrådt i kraft av seg selv som privatperson, men som representanter for større enheter. De opptrår som medlemmer i organisasjoner, som ansatte og som politikere. Når jeg trekker frem enkeltmennesker fra kildematerialet, så henger dette sammen med teoriene som legges til grunn for undersøkelsen, samt samfunnsforholdene på Dønna.

Jeg har gjort meg noen tanker om hvordan min bakgrunn kan påvirke undersøkelsen. Da jeg begynte på denne masteroppgaven kjente jeg Nordvika og Dønna først og fremst som ansatt og innbygger – ikke som forsker. Tove Thagaard hevder at en forskers forutgående kjennskap til objektet som er gjenstand for undersøkelse kan være både en fordel og en ulempe.

Forskerens egne erfaringer med undersøkelsesobjektet kan bidra til at det blir enklere å utvikle en forståelse av objektet. Samtidig kan forskerens egne erfaringer bekrefte de funn som gjøres i undersøkelsen. Men forutgående kjennskap til objektet kan også gjøre forskeren mindre åpen for funn som ikke bekreftes av forskerens egne erfaringer.¹³⁷ Jeg kjenner Dønna som innbygger og kan derfor se sammenhenger som ikke er så tydelige for andre som ikke har denne lokalkunnskapen. Men som Thagaard påpeker kan min forhåndskunnskap til forskningsobjektet medføre at jeg overser sammenhenger som ikke bekreftes av mine erfaringer.

---

¹³⁶ Thagaard, *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder*, 90.

¹³⁷ Thagaard, *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder*, 190.

3.2 Kilder

3.2.1 Arkivmateriale

Dønna museumsforening: Det er ikke mye som er bevart fra foreningens tidligste år. Jeg valgte å benytte materiale som er unikt for foreningen – en møteprotokoll (1984 – 1999) og en protokoll med årsberetninger (1984 – 1991). Kvaliteten på protokollene som kilde er ikke den beste. Sidene er unummererte, sider er revet ut, datoen på enkelte møter passer ikke tidsmessig, og det er ikke alltid samsvar mellom møtereferater og årsberetninger. Til tross for dette gir protokollene et bilde av hva foreningen var opptatt av – og protokollen er den kilden som best dokumenterer foreningens tidlige aktivitet.

Helgeland museum, Dønna: Jeg har også benyttet materiale fra museumsavdelingens arkiv, som inneholder opplysninger som gjelder Nordvikas historie. Dette er ting som er oppdaget i den perioden jeg har vært ansatt ved avdelingen.

Dønna kommune: Kommunearkivet for den aktuelle perioden er avlevert til Arkiv i Nordland, og bare delvis ordnet. Søk på arkivportalen.no våren 2020 resulterte ikke i treff, hverken på Nordvika eller Dønna museum. Arkiv i Nordland har vært kontaktet via telefon og epost, og ansatte har etter søk gjennom det uordnede materialet funnet en boks merket Nordvika. Innholdet ble skannet og oversendt meg på epost. På grunn av korona-pandemien har arkivet vært stengt for besøkende, og jeg har derfor ikke hatt anledning til å lete gjennom arkivet selv.¹³⁸

Nordland Fylkeskommune: Fylkeskommunens arkiv er avlevert til Arkiv i Nordland. Gjennom søk på arkivportalen.no har jeg funnet frem til bokser som kunne inneholde relevant materiale. Ansatte ved arkivet har skannet og oversendt innholdet på epost.

Riksantikvaren: Riksantikvaren har vært kontaktet via telefon og epost. Ansatte har søkt gjennom arkivet, og oversendt meg resultatet. På grunn av korona-pandemien har også Riksantikvarens lokaler vært stengt for publikum.¹³⁹

Norsk kulturråd: Jeg har henvendt meg til Norsk kulturråd via epost for å finne et bestemt dokument fra 1986. Kulturrådet har avlevert sitt arkiv til arkivverket, og jeg fikk det tilsendt derfra.

---

¹³⁸ "Mottak av arkiv utsettes," Arkiv i Nordland, updated 18.03.2021, 2021, accessed 12.05, 2021, <https://gammel.nfk.no/arkivinordland/gammelt-og-satt-til-siden/forsiden/aktuelt/mottak-av-arkiv-utsettes.1036300.aspx>.

¹³⁹ "Kontaktinformasjon," Riksantikvaren, accessed 02.06, 2021, <https://www.riksantikvaren.no/kontakt-oss/>.

3.2.1 Aviser

Avisene har vært et nyttig tillegg til dokumentene fra de offentlige instansene. En svakhet ved kildematerialet er at det som har kommet på trykk er et utvalg – noen har bestemt hva som skulle publiseres. I tillegg kan journalister ha feilsitert eller misforstått sine kilder. Styrken er at avisene dokumenterer hendelser fortløpende fra sin samtid, og kan få frem nyanser – konflikter og motsetninger – som en ikke finner i offentlige saksdokumenter.

De fleste avisene er tilgjengelige og søkbare via nasjonalbibliotekets nettbibliotek (nb.no). Jeg har hovedsakelig benyttet avisartikler fra *Helgeland Arbeiderblad* og *Helgelands Blad*. Sistnevnte er bare delvis tilgjengelig på nb.no. Avisen har alle årganger arkivert i egne lokaler, men å bla på måfå gjennom aktuelle årganger anså jeg som for tidkrevende med tanke på oppgavens begrensede omfang. Jeg kan derfor ha gått glipp av informasjon relevant for undersøkelsen. De to avisene kan imidlertid begge oppfattes som lokalaviser for Dønna, og skriver ofte om de samme tingene.

3.2.2 Andre kilder

Offentlige dokumenter som for eksempel planer, rapporter, utredninger og evalueringer har også blitt brukt for å svare på problemstillingen. Disse har relevant informasjon – ikke fordi de alltid har direkte forbindelse til Nordvika, men fordi de legger føringer for hva som vektlegges i instanser med nærmere tilknytning til handelsstedet.

Litteratur som omhandler Nordvika og det systemet Nordvika var en del av, er også gjennomgått i forbindelse med oppgaven.

3.3 Fremgangsmåte

På grunn av korona-pandemien har jeg ikke fått tilgang til arkivene personlig – og har derfor vært avhengig av bistand fra de arkivansatte. Bistanden har imidlertid gitt et omfangsrikt resultat, og det er ikke gitt at resultatet hadde blitt annerledes om jeg hadde hatt tilgang til arkivet selv – de ansatte er jo tross alt eksperter på sine arkiv, og vet hvor de skal lete.

Unntaket er det uordnede arkivet til Dønna kommune. Her kunne en grundig gjennomgang ha resultert i mer materiale relevant for oppgaven. Jeg vurderte å be Arkiv i Nordland å gjøre ytterlige søk i kommunens arkiv, men dette lot seg ikke gjennomføre da høye smittetall i Bodø våren 2021 resulterte i påbud om hjemmekontor også for arkivets ansatte.¹⁴⁰

---

¹⁴⁰ Arkiv i Nordland, "Mottak av arkiv utsettes."

4 Museumshistorikk – Nordland, Helgeland og Dønna

Oppgavens problemstilling stiller spørsmål om hvordan Nordvika har gått fra å være et objekt oppfattet som verdiløst til å bli etablert som et bevaringsverdig kulturminne og museum. For å svare på den overordnede problemstillingen undersøker jeg hva som førte til Nordvikas musealisering. Jeg vil også se på i hvilken regional og lokal museumshistorisk kontekst Nordvikas musealisering ble gjennomført, og jeg vil undersøke hvilke verdier Nordvika er tillagt i løpet av musealiseringprosessen. Med utgangspunkt i kildematerialet beskrevet i forrige kapittel gir jeg en kronologisk gjennomgang av museumsutviklingen i Nordland, Helgeland og Dønna.

4.1 Museumsetableringer i Nordland og på Helgeland

«Hele Nord-Norge har det ene sentralmuseum på Tromsø [...], og de få lokale distriktsmuseer ligger spredt fordelt over lange avstander.»¹⁴¹ Slik ble de museale forholdene i landsdelen beskrevet av Haakon Shetelig da han i 1944 publiserte sitt verk *Norske museers historie*. Situasjonen har etter dette bedret seg betraktelig, og her redegjøres det kort for Nordland fylkes museumsutvikling frem til slutten av 1970-tallet. Jeg avslutter med en beskrivelse av museumssituasjonen i 1979 i Dønnas nabokommuner – som jeg antar at Dønnas innbyggere hadde tette kontakt med, og som derfor var deres nærmeste eksempler for hvordan et museum kunne organiseres. Nordland fylkeskommunes kulturplan ble publisert dette året, og jeg mener den gir et bilde av de museale forholdene både i fylket og Dønnas nærområder i Nordvikas oppdagelsesperiode.

Nordlands første museum var Bodø Fiskerimuseum. Det ble etablert allerede i 1888 av Nordland Fiskeriselskap. Fiskerimuseet ble innlemmet i Nordlandsmuseet da dette ble opprettet i 1936.¹⁴² Museumsetablering nummer to og tre i fylket kom på Helgeland. Vefsn og Mosjøen mållag var først ute da de stiftet Vefsn bygdesamling i 1910. To tiår senere, i 1929, ble Nord-Helgelands museumsforening stiftet. Denne foreningen hadde tilhold på Mo i Rana, og ble forløperen til Rana museum.¹⁴³

De neste tiårene vokste antallet museer i Nordland jevnt og trutt, og i 1979 oppgis det i fylkeskommunens kulturplan at Nordland hadde 23 museer omfattet av den statlige

---

¹⁴¹ Haakon Shetelig, *Norske museers historie : festskrift til Thor B. Kielland på 50-årsdagen 9.12.1944* (Oslo: Cappelen, 1944), 299.

¹⁴² Shetelig, *Norske museers historie : festskrift til Thor B. Kielland på 50-årsdagen 9.12.1944*, 303.

¹⁴³ Shetelig, *Norske museers historie : festskrift til Thor B. Kielland på 50-årsdagen 9.12.1944*, 299.

tilskuddsordningen innført i 1975. Fire av Dønna's nabokommuner fikk støtter derfra: Nesna, Herøy, Alstahaug og Hemnes.¹⁴⁴

Nesna bygdemuseum ble opprettet i 1957, og var etablert med en samling i Nesna ungdomsskole. Museet ble driftet av en kommunalt oppnevnt museumsnemnd. Hemnes bygdetun var dannet i 1965, og ble også styrt av en kommunalt oppnevnt museumsnemnd. Museet besto av et bygdetun med seks bygninger og en samling. Herøy bygdetun ble dannet i 1966, og hadde et tun med seks bygninger, samt en større gjenstandssamling. Her var Herøy historielag ansvarlig for driften. I Alstahaug var Petter Dass-museet etablert i 1971, og ble ledet av en museumsforening. Museet besto av et bygdetun med fire bygninger og en gjenstandssamling. Av disse fire museene var det kun Hemnes bygdetun som hadde faste åpningstider (dog kun i sommerhalvåret), og fast personale ettersom kommunens kultursekretær også fungerte som museumsbestyrer. I tillegg til de ovennevnte kommer museene i Rana og Vefsn som begge hadde ansatte med museal kompetanse og faste åpningstider. Rana museum hadde endatil et moderne museumsbygg.¹⁴⁵

4.2 Forsøk på museumsforeninger og museum i Dønna kommune før Nordvika

I den kronologiske gjennomgangen som følger har jeg fokusert på alle forsøk på og ønsker om museumsforening og museum. Når det gjelder bygninger så har jeg kun tatt med de som nevnes i kombinasjon med ideen om museum, bygdemuseum, bygdetun og bygdesamling.

I teorikapitlet har jeg redegjort for egenskaper ved Dønna's lokalsamfunn. Hagen beskriver i sin oppgave hvordan bygdestriden mellom Nord- og Sør-Dønna har satt sitt preg på lokalsamfunnet gjennom mange tiår.¹⁴⁶ Jeg har også redegjort for Haugen og Berkaaks tidligere forskning som viser betydningen av ikke-museale faktorer i forbindelse med museumsdannelser. Sett i lys av deres resultater oppfatter jeg bygdestriden som en ikke-museal faktor i musealiseringen av Nordvika. Derfor ser jeg det nødvendig i den kronologiske gjennomgangen å markere personene med tilhørighet til Nord- eller Sør-Dønna. Personer uten slik markering har ingen tilknytning til Dønna.

---

¹⁴⁴ Nordland Fylkeskommune, *Kulturplan for Nordland*, Nordland Fylkeskommune (Bodø, 1979), 39-41.

¹⁴⁵ Nordland Fylkeskommune, *Kulturplan for Nordland*, 39-41.

¹⁴⁶ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 84.

Første gang jeg finner ideen om et museum på Dønna er i en notis i *Helgelands Blad* i 1929. Der luftet man tanken om bevaring av Hestad gård, som ble beskrevet som «den eldste gjenstående bebyggelse her på Helgeland».¹⁴⁷ Avisen skrev, etter en samtale med ordføreren i Nordvik kommune, at bygningene burde få status som «kulturminne med bygdesamling for Ytre Helgelands bygder».¹⁴⁸ Ordføreren var gårdbruker Hans Mørch, eier av Hestad gård.¹⁴⁹

Tanken om et bygdemuseum på Dønna ble så nevnt i et leserinnlegg i 1949 i *Helgeland Arbeiderblad*. En ikke navngitt østlending skrev at et 200 år gammelt hus på Sørvika¹⁵⁰ i Nordvik kommune skulle rives. Huset hadde kjøkken med grue og stengulv, og «Når en ser inn i det, er det et faktisk minne om gamle leveformer.»¹⁵¹ Skribenten oppfordret bygdas befolkning til å bevare huset, og etablere et bygdemuseum der.¹⁵²

«Dønna planlegger bygdesamling» – dette var overskriften på en liten notis i *Helgeland Arbeiderblad* i desember 1964. Her gikk det frem at det lenge hadde vært ønske om en bygdesamling i den nyetablerte kommunen, og det var flere bygninger i kommunen kunne egne seg til formålet. Som eksempler ble både de gamle skolene på Hestad (Sør-Dønna og i Snekkevik (Nord-Dønna) nevnt, samt en eldre, privateid bygning på Solfjellsjøen. Det var Dønna lærerlag som hadde engasjert seg, og nedsatt et utvalg som skulle jobbe med saken.¹⁵³

I april 1965 mottok Dønna kommunestyre et brev fra en av innbyggerne, Simon Aasen (Nord-Dønna). Aasen ba om at kommunestyret måtte gjøre noe for å ta vare på de gamle og verdifulle tingene som fantes på Dønna. Kommunestyret fikk samtidig brev fra Dønna lærerlag som ba om kommunens støtte i samme sak. Arbeidsutvalget som allerede var etablert av lærerlaget fikk kommunens velsignelse til å fortsette arbeidet, men ble samtidig utvidet med en representant fra kommunestyret. Arbeidsutvalgets medlemmer ble dermed lærerne Holger Moursund (Nord-Dønna) og Petter N. Pettersen, samt husmor Lillian Ellingsen.

---

¹⁴⁷ Helgelands Blad, "Kan det gjøres noe?," *Helgelands Blad*, 20.07. 1929, 3, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandsblad_null_null_19290720_26_84_1.

¹⁴⁸ Helgeland Arbeiderblad, "Kulturminne på Nordvika selges til nedriving for 760 kroner.," *Helgeland Arbeiderblad*, 26.08. 1949, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderbla_null_null_19490826_15_89_1.

¹⁴⁹ Coldevin, *Dønna bygdehistorie*, 330, 460.

¹⁵⁰ Sørvika er en gård på Solfjellsjøen, det som i dag er Dønna kommunesenter.

¹⁵¹ Helgeland Arbeiderblad, "Kulturminne på Nordvika selges til nedriving for 760 kroner.," 2.

¹⁵² Helgeland Arbeiderblad, "Kulturminne på Nordvika selges til nedriving for 760 kroner.," 2.

¹⁵³ Helgeland Arbeiderblad, "Dønna planlegger bygdesamling," *Helgeland Arbeiderblad*, 11.12. 1964, 2, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderbla_null_null_19641211_35_289_1.

Kommunens representant ble sogneprest Adolf Nilsen. De tre sistnevnte var alle bosatt på Solfjellsjøen.¹⁵⁴

I sin årsmelding for 1966 redegjorde Nordlands fylkeskonservator blant annet for museums-situasjonen. På Helgeland ble museumsvirksomheten i seks kommuner omtalt: Rana, Vefsn, Hemnes, Vevelstad, Alstahaug og Dønna. Om Dønna bygdetun står det at foreningen har en samling, men ikke lokaler. Fylkeskonservatoren har imidlertid deltatt på foreningens årsmøte, og det er planer om lovlig konstituering.¹⁵⁵

I september 1967 hadde *Helgeland Arbeiderblad* en lengre artikkel om Dønnas store dikter, Ole Edvard Rølvåg (Nord-Dønna). Dikteren hadde i sin tid vært elev ved Snekkevik skole, og i en bisetning ble skolen foreslått som et godt egnet sted for et bygdemuseum.¹⁵⁶

I fylkeskonservatorens årsberetning for 1967 gikk det frem at Dønna bygdesamling (museumsforeningen) muligens kunne få et rom til sin samling på Snekkevik skole. Fylkeskonservatoren har henvendt seg skriftlig til Dønna formannskap i sakens anledning. Bygdesamlingens leder var Signe Willumsen (Nord-Dønna).¹⁵⁷

Det viste seg vanskelig å komme til enighet om et egnet sted for et bygdemuseum for Dønna. Den kommunalt nedsatte komiteen redegjorde i juni 1970 for utfordringene i et skriv til kommunestyret. På grunn av striden mellom de tidligere kommunene, ville det bli vanskelig å få innbyggerne til å samles om ett museum. Derfor mente komiteen at det var best å lage to museer, og ba om at både Snekkevik skole (Nord-Dønna) og Hestad skole (Sør-Dønna) ble tatt i bruk til dette formålet. Ordføreren argumenterte med at interessen for et museum ikke burde være avhengig av en bygning og bygningens plassering, og videre med at det hverken var økonomi eller behov for to museer i kommunen. Han fremmet forslag om at Snekkevik skole skulle gis til museumskomiteen, og salg av skolen på Hestad.¹⁵⁸ Dønnas ordfører i

---

¹⁵⁴ Rana Blad, "Bygdemuseum på Dønna," *Rana Blad*, 26.04. 1965, 8, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_ranablad_null_null_19650426_64_95_1.

¹⁵⁵ Helgeland Arbeiderblad, "Best å bygge ut de bygdemuseer som finnes i fylket," *Helgeland Arbeiderblad*, 13.05. 1967, 3, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderbla_null_null_19670315_38_63_1.

¹⁵⁶ Holger Moursund, "Ole Edvard Rølvåg - emigrantdikteren," *Helgeland Arbeiderblad*, 13.12. 1967, 6, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderbla_null_null_19671213_38_289_1.

¹⁵⁷ Helgeland Arbeiderblad, "Best å bygge ut de bygdemuseer som finnes i fylket," 2.

¹⁵⁸ Helgeland Arbeiderblad, "12 års strid mellom nord og sør på Dønna går videre," *Helgeland Arbeiderblad*, 27.06. 1970, 1, 3, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderbla_null_null_19700627_41_145_1.

1970¹⁵⁹ var Hans Gården fra Glein (Nord-Dønna).¹⁶⁰ Saken ble omtalt i *Helgeland Arbeiderblad* med overskriften «12 års strid mellom nord og sør på Dønna går videre».¹⁶¹

I fylkeskonservatorens årsberetning for 1971 trekkes Snekkevik skole fram som en bevaringsverdig bygning som nå skal være bygdemuseum på Dønna. Det har vært avholdt møter der det ble forhandlet om reparasjon.¹⁶²

I Nordlands Avis kunne man 6. januar 1972 lese at Nord-Dønna bondekvinnelag ønsket å samle inn gjenstander til et bygdemuseum i Dønna kommunes nordre del. Lederen, Signe Willumsen uttalte til avisen at laget ønsket å bruke Snekkevik skole som museum. Ifølge lederen av Sør-Dønna bondekvinnelag, Oddveig Johansen, var også de i gang med registrering av gamle gjenstander fra kommunens sørlige del. Det fremgår ikke av avisartikkelen om laget i sør også hadde planer om etablering av et museum.¹⁶³

I april 1972 ble Dønna historielag etablert. Man konstaterte at Dønna var rik på historie, og Bjørnsmartnan, gårdene Dønnes, Åkvik¹⁶⁴ og Nordvika ble trukket fram som «landemerker i det historiske landskapet».¹⁶⁵ Arbeidet med lokalhistorien var ikke spesielt aktivt i kommunen, men håpet var at det nye historielaget og de som arbeider med museumsetablering kunne bidra til økt interesse. Det nyvalgte styret besto av seks personer¹⁶⁶ som alle var bosatt i Sør-Dønna.¹⁶⁷ Historielaget dannet en skolesamling ved Midtbygda sentralskole på Solfjellsjøen i 1973. En protokoll påbegynt denne høsten viser et forsøk på registrering av gjenstandene i samlingen.¹⁶⁸

---

¹⁵⁹ Coldevin, *Dønna bygdehistorie*, 374.

¹⁶⁰ Helgeland Arbeiderblad, "Som likningssjef," *Helgeland Arbeiderblad*, 05.09. 1956, 2, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderbla_null_null_19560905_27_103_1.

¹⁶¹ Helgeland Arbeiderblad, "12 års strid mellom nord og sør på Dønna går videre," 1, 3.

¹⁶² Helgeland Arbeiderblad, "Kulturmidler til kontor ved Vefsn Bygdesamling,," *Helgeland Arbeiderblad*, 08.04. 1972, 5, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19720408_43_80_1.

¹⁶³ Nordlands Avis, "Bygdemuseum på Nord-Dønna," *Nordlands Avis*, 06.01. 1972, 2, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_nordlandsavis_null_null_19720106_79_1_1.

¹⁶⁴ Bjørnsmartnan var et årlig marked holdt på Bjørn (Sør-Dønna). Markedet har røtter tilbake til 1500-tallet. Dønnes gård (Nord-Dønna) vært storgods og sete for amtmannen. Er nevnt allerede på 1200-tallet. Åkvik gård (Sør-Dønna) var skipperleie og handelssted.

¹⁶⁵ Helgeland Arbeiderblad, "Historielag på Dønna," *Helgeland Arbeiderblad*, 22.04 1972, 2, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19720422_43_92_1.

¹⁶⁶ Formann Tore Pettersen (eneste i styre som var fra Nord-Dønna), de øvrige styremedlemmene var Anne Sofie Mathisen, Hans Berfjord, Per Hjortdahl, Andreas Kibsgaard og Ragnhild Skard.

¹⁶⁷ Helgeland Arbeiderblad, "Historielag på Dønna," 2.

¹⁶⁸ Tore Gleinsvåg, Protokoll over gjenstander gitt Dønna historielag til skolesamlingen ved Midtbygda sentralskole, 1973, Dønna Historielag.

I en notis i *Helgeland Arbeiderblad* i oktober 1973 ble Snekkeviks skoles historiske verdi beskrevet. Det ble også nevnt at planene om å gjøre skolen om til et bygdemuseum ikke kunne realiseres før de økonomiske ressursene var på plass.¹⁶⁹

Det Europeiske arkitekturvernåret ble markert i 1975. Som en del av markeringen fikk hvert fylke et tilskudd på 35 000 kroner. Fylkene fordelte pengene videre til ulike prosjekt i sine områder. Dønna bygdetun fikk 2000 kroner øremerket reparasjon av Snekkevik skole.¹⁷⁰

I 1976 fremmet Dønna Arbeiderparti forslag om å gjøre Snekkevik skole til Dønna bygdemuseum. Partiet var opptatt av å få fortgang i registreringen av kommunens fornminner, og mente at dette arbeidet hørte sammen med etableringen av et bygdemuseum. Partiet foreslo også å starte registreringen av museumsgjenstander slik at kommunen kunne få et museum før neste kommunevalg.¹⁷¹

I 1977 henvendte Fortidsminneforeningen ved Haakon Mehren seg til Dønna kommune med ønske om å redde hovedbygningen på Åkvik gård på Sør-Dønna. Dette omtales nærmere i kapittel 4.3.2 om Nordvikas oppdagelsesperiode.

I 1979 ble det søkt om å flytte et sjøhus fra Glein (Nord-Dønna) til Sjøfartsmuseet i Oslo.¹⁷² Fylkeskonservatoren anbefalte at sjøhuset primært burde bevares i sitt opprinnelige miljø. Sekundært kunne sjøhuset flyttet til et fremtidig bygdetun i kommunen, og benyttes til museale formål. Dønna kulturstyre sa seg enige i fylkeskonservatorens anbefalinger.¹⁷³ Til tross for dette ble sjøhuset flyttet, og gjenreist på Bygdøy på begynnelsen av 1980-tallet.¹⁷⁴

Et gammelt hus på Vandve, en av kommunens tre bebodde øyer, ble gjenstand for oppmerksomhet fra Dønna kommunes kulturstyre i 1982. Kulturstyret tok bygningen i øyesyn under en befarings, og var enstemmig i sitt vedtak om at kommunen burde kjøpe bygning og tomt. I referatet omtaler kulturstyrets sekretær, Jon Austad, huset som et klenodium – typisk for fiskerboligene i området. Han beskriver det som «en historisk beretning om levekår,

---

¹⁶⁹ M. J., "Framtidig bygdemuseum på Dønna?," *Helgeland Arbeiderblad*, 31.10. 1973, 15, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19731031_44_252_1.

¹⁷⁰ Stephan Tschudi-Madsen and Lisen Bull, *Arkitekturvernåret 1975: innhugg og rapport*, ed. Stephan Tschudi-Madsen and Lisen Bull (Oslo: Dreyer ; Nasjonalkomiteen for det Europeiske arkitekturvernåret 1975, 1976), 103-10.

¹⁷¹ *Helgeland Arbeiderblad*, "Dønna Arbeiderparti foreslår: Snekkevika skole som bygdemuseum," *Helgeland Arbeiderblad*, 1976-04-22 1976, 16, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19760422_47_92_1.

¹⁷² Sjøfartsmuseet endret navn til Norsk maritimt museum i 2010.

¹⁷³ Dønna kommunes kulturstyre, Utskrift av møtebok 03.05 1979, Dønna kommune, Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006.

¹⁷⁴ "Sjøhuset fra Glein," Norsk maritimt museum, 2021, accessed 18.05.2021, https://marmuseum.no/uteområdet?kp_id=74:401:4725.

nøysomhet m. m., men samtidig synes det også å berette om en viss tilfredshet og soliditet.»¹⁷⁵

I januar 1980 orienterte avtroppende formann i Dønna kulturstyre, Andreas Kibsgaard, om kulturstyrets mange arbeidsoppgaver. Han nevnte blant annet sjøhuset på Glein hvor man kunne få et lokalt maritimt museum – dersom sjøhuset ble bevart i kommunen. Den andre saken var etableringen av et bygdetun på Nordvika.¹⁷⁶

I september samme år publiserte *Helgeland Arbeiderblad* et innlegg fra Ole Andr. Hov (Sør-Dønna).¹⁷⁷ Han hadde overtatt etter Kibsgaard som formann i Dønna kommunes kulturstyre, Ole Andr. Hov. Under en befaring på Nord-Dønna hadde kulturstyret besøkt flere av kulturminnene i området, blant annet Dønnes kirke, et sjøhus på Glein, og Snekkevik skole. Sistnevnte hadde gjort inntrykk, og formannen foreslo at den gamle skolen ble tatt i bruk som bygdetun.¹⁷⁸

Det har også eksistert en museumsforening – Dønnes bygdemuseum – på slutten av 1970-tallet. Foreningen må ha hatt noe aktivitet etter som den fikk kulturmidler fra kommunen så sent som i 1980.¹⁷⁹

En privatperson, Johan Solfjell (Sør-Dønna), samlet i mange år på bruksgjenstander av ulike slag, de fleste fra Dønna. I 1982 døde Solfjell. Hans ønske var at gjenstandssamlingen skulle innlemmes i et bygdemuseum for Dønna, og testamenterte den derfor til Dønna kommune. Et kommunalt utvalg fikk oppgaven med å ordne lokaler, samt flytting og ordning av samlingen. Problemene vedrørende manglende lokaler løste seg da kommunen fikk tilbud om Olfotstua – et gammelt nordlandshus omtrent to kilometer sør for Solfjellsjøen. Eierne, Per Olfot, lot kommunen leie huset gratis, i første omgang for tre år. Dønna kommune fikk dermed et etterlengtet bygdemuseum, men som kulturstyrets formann, Ole And. Hov, påpekte – denne løsningen var midlertidig, og utelukket ikke andre museumsalternativer i fremtiden.¹⁸⁰

---

¹⁷⁵ Jon Austad, Befaring gammelt hus på Vandve, 03.12 1982, Møtebok for kulturstyret, 16/82, Dønna kommune, NFK-03/118 serie D/Da/L0191/0002 Dønna.

¹⁷⁶ Helgelands Blad, "Kulturstyret i Dønna har mange arbeidsoppgaver" *Helgelands Blad*, 17.01 1980, 1, 8, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandsblad_null_null_19800117_77_7_1.

¹⁷⁷ Ole Andr. Hov var fra øya Løkta som tidligere var en del av Dønnes kommune (Nord-Dønna).

¹⁷⁸ Ole Andr. Hov, "Snekkervik - Dønna's bygdetun?," *Helgeland Arbeiderblad*, 08.09. 1980, 4, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19800908_51_207_1.

¹⁷⁹ Helgeland Arbeiderblad, "Kulturmidlene i Dønna fordelt," *Helgeland Arbeiderblad*, 27.06. 1980, 4, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19800627_51_145_1.

¹⁸⁰ Helgelands Blad, "Gammelt ønske i ferd med å gå i oppfyllelse i Dønna," *Helgelands Blad*, 13.01. 1983, 2, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandsblad_null_null_19830113_80_5_1.

4.3 Musealiseringen av Nordvika

Her redegjør jeg kronologisk for Nordvikas musealisering. Ved gjennomgangen av kildematerialet har jeg satt søkelys på hendelser, hvem som var involvert, og på hvilke kulturminneverdier de involverte tilla Nordvika underveis i prosessen, og som kan oppfattes som argument for eller imot bevaring. Beskrivelsen er todelt. Første del er oppdagelsesperioden som omhandler tiden mellom 1923 og 1986. I 1923 er første gangen jeg finner Nordvika oppfattet som noe mer enn et bruksobjekt, og i 1986 skjer den formelle overgangen fra bruksobjekt til kulturminne og museum. Andre del er etableringsperioden som tar for seg tiden mellom 1986 og frem til år 2000. I denne perioden følger vi Nordvika gjennom stedets første tid som kulturminne og museum til det blir Dønna kommunes tusenårssted. Men først vil jeg presentere Dønna museumsforening – eier av Nordvika. Jeg beskriver kort museumsforeningen fra etableringen i 1984 til slutten av 1990-tallet. Hensikten er å gi et bilde av museumsforeningens aktivitet og engasjement i Nordvikas oppdagelses- og etableringsperiode.

4.3.1 Dønna museumsforening – eier av Nordvika

I januar 1984 ble «Dønna museumsforening» stiftet.¹⁸¹ På stiftelsesmøtet ble det valgt styre og arbeidsutvalg. Til sammen utgjorde dette 15 personer fra ulike deler av kommunen. Dønna kommune var også representert, blant annet ved kulturstyret.¹⁸²

Dønna museumsforening tok sikte på å arbeide med «alt som hører inn under begrepet kulturvern med Dønna Bygdesamlinger som den sentrale oppgave.»¹⁸³ I starten var det fokus på Solfjell-samlingen og Olfotstua, og sommeren 1984 kunne «Dønna bygdesamling» åpne dørene for publikum. Kildematerialet viser at museet i Olfotstua hadde sommeråpent også i årene 1985-1988,¹⁸⁴ 1990, 1991 (kun besøkt av 14 personer) og 1992.¹⁸⁵ I 1994 avsluttet Olfotstuas eiere leieforholdet.¹⁸⁶

---

¹⁸¹ I kildematerialet blir museumsforeningen også omtalt som «Dønna bygdesamling(er)» og «Dønna bygdetun». Navnet «Dønna bygdesamling(er)» brukes også om museet i Olfotstua og om samlingen etter Johan Solfjell. Sistnevnte blir også omtalt som «De Solfjeldske samlinger».

¹⁸² Dønna Museumsforening, *Dønna Bygdesamlinger - Møteprotokoll*, Helgeland museum, Dønna (1984-1999).

¹⁸³ Dønna Museumsforening, *Dønna Bygdesamlinger - Møteprotokoll*.

¹⁸⁴ Dønna Museumsforening, *Årsberetning og regnskap for Dønna Bygdesamlinger*, Helgeland museum, Dønna (1984-1991).

¹⁸⁵ Dønna Museumsforening, *Årsberetning og regnskap for Dønna Bygdesamlinger*.

¹⁸⁶ Terje Norsted, Befaringsrapport: B 403 Nordvika handelssted Dønna kommune, 05.09 1994, Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning (NINA NIKU), Riksantikvarens arkiv, Oslo.

Det var også Dønna museumsforenings ønske å få oversikt over verneverdige bygninger i kommunen. I møtereferatene frem til 1986 ble Olfotstua, Dønnes gård og Snekkevik skole nevnt med tanke på bevaring. Første gang Nordvika ble omtalt av Dønna museumsforening var på et styremøte i januar 1986 – og da etter at fylkeskonservatoren anbefalte foreningen å overta restene etter det gamle handelsstedet.

Det var lite aktivitet i museumsforeningen, og det ble klaget over vansker med å samle styret allerede i september 1985. Styremøtene ble færre, og i 1991 ble det heller ikke holdt årsmøte. Til årsmøtet i 1993 møtte det to personer Per Hjortdahl (Sør-Dønna) og Martin Grønås (Nord-Dønna), og til årsmøtet i 1994 tre stykker, Per Hjortdahl, Martin Grønås og Charles Solfjell (Sør-Dønna). I foreningens protokoller er det ikke referater fra 1995. På årsmøtet for 1996 (holdt i april 1997) møtte fem personer som alle satt i museumsforeningens styre. Nye personer kom inn i styret på dette møtet, og heretter var samtlige styremedlemmer i Dønna museumsforening fra Sør-Dønna, og bosatt på Solfjellsjøen. Det ble vurdert å legge foreningen død på grunn av lav oppslutning og aktivitet. Man valgte å fortsette på grunn av foreningens ansvar for Nordvika og bygdesamlingen, men da med fokus kun på disse. Årsberetningen for 1997 (avholdt 02.02.98) viser at fem personer var tilstede. Fire av disse var styremedlemmer. På årsmøtet for 1998 møtte fire personer – alle styremedlemmer. På slutten av 1990-tallet var Nordvika gjenstand for omfattende restaureringsarbeider, men dette omtales knapt i museumsforeningens referater.¹⁸⁷

4.3.2 Nordvika – oppdagelsesperioden (1923–1986)

De eldste kjente fotografiene av Nordvika er tatt i 1884, og viser et velholdt handelssted med mange bygninger.¹⁸⁸ På et av fotografiene kan vi se sjøhuset som hører til stedet – og en jakt liggende fortøyd ute i vika.¹⁸⁹ Disse fotografiene dokumenterer Nordvika i sin opprinnelige bruk – som bolighus, gårdsbruk og handelssted.

Første gang jeg finner at Nordvika oppfattes som noe mer enn et bruksobjekt er i 1923. Denne sommeren reiste Gunvor Ingstad og Aslaug Knudsen rundt i Nordland på oppdrag av

---

¹⁸⁷ Dønna Museumsforening, *Dønna Bygdesamlinger - Møteprotokoll*.

¹⁸⁸ J. Evensen, *Nordvika handelssted, strandkanten i forgrunnen, høysåter på bakken. Kirke bak, flagg ved ei av bygningene*. (Nordlandsmuseet, 1884), Fotografi, NM.F.007878-00002.

¹⁸⁹ J. Evensen, *Dønna, Nordvika handelssted sett fra land. Midt i slåttonna. Bildet viser bolighus, uthus og en låve. Bak bebyggelsen ser vi en bygning, med en jakt liggende ved siden av*. (Nordlandsmuseet, 1884), NM.F.0078-00001; Evensen, *Nordvika handelssted, strandkanten i forgrunnen, høysåter på bakken. Kirke bak, flagg ved ei av bygningene*.

Fortidsminneforeningen. De skulle registrere «gammel og karakteristisk bebyggelse» i fylket.¹⁹⁰ Oppdraget ble beskrevet i avisene som et viktig arbeid, og man mente registreringen burde starte med de gamle handelsstedene som var «et kapitel i vår kulturhistorie, eget for Nord-Norge».¹⁹¹ *Helgelands blad*, en av Dønnas lokalaviser, omtalte også Ingstads og Knutsens rundreise i Nordland. Avisen skrev «blandt annet er avtegnet og opmålt den gamle herskapelige bebyggelse på Hestad.»¹⁹² Nordvika ble ikke nevnt.

Det var etter denne rundreisen at Ingstad skrev artikkelen som det siteres fra innledningsvis – «Gamle Handelssteder og bondegaarder på Helgeland». Artikkelen ble publisert i Fortidsminneforeningens årbok for 1924. Hun skriver om Nordvikas fortid som handelssted, Ifølge Ingstad var Nordvika det eldste av handelsstedene hun og Knutsen registrerte denne sommeren, og hun nevner detaljer som blyglassvinduer, gjenbrukte materialer med malerier og trapp med rokokkogelender.¹⁹³ Det bemerkes imidlertid at «bebyggelsen har gjennom tiderne gjennomgått saa mange omkalfatringer, at det ikke er stort tilbake av de gamle façader og rum.»¹⁹⁴

Bakgrunnen for Fortidsminneforeningens initiativ til registrering av eldre bebyggelse i Nordland hang sammen med bygningsfredningsloven av 1920 og den antikvariske bygningsnemnd. Ifølge bygningsfredningsloven skulle noen av de bevaringsverdige, etter-reformatoriske bygningene i Norge fredes. Loven ga ingen klare instruksjoner for å avgjøre hvilke bygninger som skulle få denne statusen. Det ble derfor opprettet et ekspertutvalg – den antikvariske bygningsnemnd – som skulle anbefale verdige fredningsobjekter til myndighetene. Bygningsnemnda laget lister over bevaringsverdige bygninger, og disse ble publisert i Fortidsminneforeningens årbøker. Listene inneholdt ikke bare de objektene som ble fredet, men også en oversikt over alle vurderte objekt. Objektene ble beskrevet – de mest verdifulle mer inngående enn andre og de var gjerne avbildet.¹⁹⁵ I 1932 var Nordvika et av objektene på nemndas liste, og handelsstedet ble presentert med en lengre beskrivelse og et fotografi av hovedbygningens fasade. Nordvikas alder er i fokus. Hovedbygningen anslås for eksempel å være fra 1700-tallet. Det ble også nevnt bygningsdetaljer, men det ble nevnt at

---

¹⁹⁰ Nordlandsposten, "Oppmaaling av ældre bebyggelse i Nordland," *Nordlandsposten*, 19.06. 1923, 1, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_nordlandsposten_null_null_19230619_62_137_1.

¹⁹¹ Nordlandsposten, "Oppmaaling av ældre bebyggelse i Nordland," 1.

¹⁹² *Helgelands Blad*, "Den gamle bebyggelse," 2.

¹⁹³ Ingstad, "Gamle handelssteder og bondegaarder på Helgeland," 126-28.

¹⁹⁴ Ingstad, "Gamle handelssteder og bondegaarder på Helgeland," 126.

¹⁹⁵ Lidén, *Fra antikviteten til kulturminne: trekk av kulturminnevernets historie i Norge*, 75-76.

Nordvika «har etterhaanden gjennomgaat store forandringer.»¹⁹⁶ Mitt inntrykk er at bygningsnemndas beskrivelse er basert på Ingstads artikkel et knapt tiår tidligere.

I 1935 var den blivende antikvaren Halvor Vreim på Dønna. Fotografiene hans dokumenterer at han også var på Nordvika.¹⁹⁷ Vreims syn på Nordvika er går ikke frem av kildematerialet, men da han noen år senere utga boken *Norsk trearkitektur* (1939) nevnes ikke stedet. Handelsstedene Husby i Dønnes, Selsøyvik i Rødøy, Ørnes i Meløy, Røsvik i Sørfold og Kjerringøy utenfor Bodø omtales imidlertid som «de best bevarte handelssteder i Nordland»,¹⁹⁸ som alle ble fredet i 1942.¹⁹⁹

I mellomkrigstiden var det interesse for nordlandshandelens historie, og det ble gitt ut noe litteratur om emnet.²⁰⁰ I Nils A. Ytrebergs bok *Nordlandske handelssteder: virke, hverdagsliv, reiseliv og fest* (1941) beskrives systemet der handelsstedene var viktige brikker, og her er Nordvika omtalt sammen med andre handelssteder i landsdelen.²⁰¹

I 1965 publiserte *Helgeland Arbeiderblad* en lengre artikkel om Nordvika handelssted. Nordvikas funksjon som handelsted, gårdsbruk og gjestgiveri er beskrevet i tillegg til bygningene. Det gikk fram at det i 1965 var lite som kunne minne om tidligere tiders livlige virksomhet, men det bemerkes at «Ellers er husene her på Nordvik praktisk talt ikke forandret noe siden Zahl-enes dager, ...»²⁰² Mitt inntrykk er at teksten er basert på Ytrebergs bok, og noe lokalkunnskap om Dønna.

I 1966 ble Guthorm Kavlis *Trønderske trepaléer: borgerlig panelarkitektur nordenfjells* utgitt. De store handelsstedene beskrives som «fornemme avleggere» av trøndersk arkitektur.²⁰³ Et kapittel er viet de nordnorske handelsstedene, og her nevnes Nordvika sammen med Nordlands fredete handelssteder. Omtalen av Nordvika består av en beskrivelse

---

¹⁹⁶ Den antikvariske bygningsnevnd, "Indberetning fra den antikvariske bygningsnevnd om gamle norske husbygninger," in *Årsberetning for 1932 Vol. 88* (Fortidsminneforeningen, 1932), 118-19.

¹⁹⁷ Halvor Vreim, *Nordviken gård, Nordvik [bilde 009]* (Nasjonalbiblioteket, 1935).

¹⁹⁸ Vreim, *Norsk trearkitektur*, 108.

¹⁹⁹ Riksantikvaren, *Fredningsgjennomgangen i Nordland*, (Oslo: Riksantikvaren, 2012),

https://ra.brage.unit.no/ra-xmlui/bitstream/handle/11250/176477/Fredningsgjennomgangen_Nordland_faktaark.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

²⁰⁰ Sentrale verk var blant andre Axel Coldevins doktoravhandling «Næringsliv og priser i Nordland 1700-1880» i 1938, Alf Kiils «Nordlandshandelen i det 17. århundre» – utgitt i bokform i 1940. De undersøkte det økonomiske systemet som de nordnorske handelsstedene var en del av. Nordvika ble nevnt en gang hos Coldevin – han skrev at stedet var blant de mest kjente handelsstedene på Helgeland. Nordvika ble ikke nevnt i Kiils verk.

²⁰¹ Nils A. Ytreberg, *Nordlandske handelssteder* (F. Bruns bokhandels forlag, 1941), 189-90.

²⁰² Holger Moursund, "Fra livlig handel til landlig idyll Nordvik gård på Dønna," *Helgeland Arbeiderblad*, 05.08. 1965, 3, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderbla_null_null_19650805_36_175_1.

²⁰³ Guthorm Kavli, *Trønderske trepaléer* (Cappelen, 1966), 3.

av arkitektur og bygningsdetaljer, og er basert på Ingstad og Knutsens arbeider, samt innberetningen fra den antikvariske bygningsnemnd. Nordvika besto i 1966 kun av fem bygninger. Alle sjøhusene var borte, og med dem forsvant også forbindelsen mellom handelssted og hav.²⁰⁴

Nordlands fylkeskonservator, Eivind Thorsvik, var på Dønna i 1969. Hans fotografier fra turen dokumenterer at han også var innom Nordvika.²⁰⁵ Jeg har ikke funnet annen dokumentasjon etter hans besøk.

Våren 1977 feiret Solfjellsjøen postkontor hundre år. I den anledning publiserte *Helgeland Arbeiderblad* en lengre artikkel. Ettersom postkontorets historie startet på Nordvika, ble også handelsstedets historie fortalt. Det ble beskrevet som stort og tradisjonsrikt, og med en sentral beliggenhet godt egnet for et gjestgiveri. I tillegg til historien om menneskene som hadde bodd på Nordvika opp gjennom århundrene, kunne man lese om stedets rikdom og bygninger.²⁰⁶

Nordvika lanseres som Dønna kommunes bygdetun og kultursentrum

Høsten 1977 mottok Dønna kulturstyre en henvendelse fra Fortidsminneforeningen i Nordland ved Haakon Mehren²⁰⁷. Nordvika handelssted ble lansert som godt egnet for et bygdemuseum, kulturhus og representasjonssted. Forslaget ble begrunnet både med stedets historiske betydning, og dets sentrale, samt idylliske beliggenhet i kommunen. Ifølge Mehren var Nordvika et av få gjenværende handelssteder i Nordland, og omtrent hundre år eldre enn de øvrige. Mehren foreslo samtidig å flytte en bygning fra Sør-Åkvik (Sør-Dønna) til Nordvika.²⁰⁸ Etter forslag fra Dønna kulturstyre, ved fungerende formann Andreas Kibsgaard, vedtok kommunestyret å nedsette en komite for å utrede saken. Medlemmene ble ordfører Gunnar Horsgård (Nord-Dønna), Dønna historielag ved Per Hjortdahl (Sør-Dønna), Haakon

---

²⁰⁴ Kavli, *Trønderske trepaléer*, 259.

²⁰⁵ Eivind Thorsvik, *Nordvika gamle handelssted. 2 etasjers bygninger. Tomt. 2 bygninger med stående panel på veggene, sprossede vinduer. På venstre bygning er det et overbygg ved inngangsdøre. På byg...* (Nordlandsmuseet, 1969), Fotografi, NM.F.003640-00005

²⁰⁶ Helgeland Arbeiderblad, "Fra bygdefar til postkontor," 8-10.

²⁰⁷ Bakgrunnen for Mehrens henvendelse var en artikkel i boligmagasinet «Nye Bonytt» som sommeren 1977 hadde en tosidert artikkel om gården Åkvik på Sør-Dønna. Åkvik ligger omtrent tre mil sør for Solfjellsjøen, i kommunens sørligste del – på grensen til Herøy kommune. I 1977 var dette en svært avsides beliggenhet. Hovedbygningen på Åkvik var fra 1830-årene, lignet et trønderlån, 30 meter langt i to etasjer, og hadde flere interessante bygningsdetaljer. Det mest spesielle var de store veggmaleriene i en av stuene. Bygningen var i 1977 preget av forfall, og for eierne var restaurering et uoverkommelig prosjekt. Ifølge Mehren var bygningen et av de mest «monumentale kunstverk i landsdelen», og han ønsket å redde bygningen ved å flytte den til Nordvika.

²⁰⁸ Dagfinn Torgersen, "Skal det igjen bli liv og virksomhet på Nordvik i Dønna?," *Helgeland Arbeiderblad*, 07.11.1977 1977, 8-9, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19771107_48_258_1.

Mehren (Fortidsminneforeningen) og Dønna kulturstyre ved Andreas Kibsgaard (Sør-Dønna). I kommunestyret ble komiteens mandat utvidet til også å registrere verneverdige bygninger i kommunen.²⁰⁹

Forslaget om flytting av Åkvik-bygningen vakte reaksjoner blant kommunens folkevalgte. Man var redd for kostnadene, og stilte spørsmål både ved verneverdien og hvorvidt den ville passe inn på Nordvika. Jon Austad (i kommunestyret for Arbeiderpartiet, Nord-Dønna) betraktet Nordvika som et symbol på en rikmannsgård, og mente det var viktigere å verne «fiskarheimen»,²¹⁰ som han mente egnet seg bedre som et bilde på byggestilen som i århundrer hadde vært vanlig i området. I tillegg nevnte Austad at det på Nord-Dønna var flere ting som burde bevares, som for eksempel Snekkevik skole og barndomshjemmet til Ole E. Rølvåg. Austad fryktet også at saken skulle utvikle seg til en nord-sør debatt.²¹¹

I januar 1978 var fylkeskonservator Edvard O. Forselv, og Haakon Mehren på befarings på Dønna.²¹² Under befaringsen hadde de sett på sjøhuset på Glein (Nord-Dønna), Snekkevik skole (Nord-Dønna) og Nordvika. Fylkeskonservatoren mente skolen var bevaringsverdig, men at den ikke var egnet som bygdemuseum på grunn av dens perifere beliggenhet. Nordvika egnet seg derimot godt som et bygdemuseum. Stedet var svært bevaringsverdig, sentralt plassert i kommunen, og hadde alle de bygninger som man behøvde på et bygdemuseum – det var altså ikke behov for å flytte eller bygge nytt for å få et museum. Konservatoren anbefalte at det ble opprettet en museumsforening som kunne arbeide for å overta Nordvika.²¹³

Kulturstyret la konservatorens uttalelser til grunn, og foreslo at Dønna kommune skulle kjøpe de gjenværende bygningene, for å etablere kommunens bygdetun der. Nordvikas eiere var villig til å selge, og kulturstyret ba om at det i budsjettet for 1978 ble satt av 100 000 kroner til formålet. Kommunestyret fulgte ikke oppfordringen. I kulturstyrets møte 3. mai 1979 ble kommunestyret nok en gang oppfordret til å prioritere etableringen av et bygdetun og kjøp av Nordvika.²¹⁴ På kommunestyremøtet i desember samme år etterlyste Andreas Kibsgård

---

²⁰⁹ Helgeland Arbeiderblad, "Utvidet mandat for bygdetun-komiteen. Gammel bebyggelse i Dønna skal registreres," *Helgeland Arbeiderblad*, 12.11. 1977, 16, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19771112_48_263_1.

²¹⁰ Torgersen, "Skal det igjen bli liv og virksomhet på Nordvik i Dønna?," 8-9.

²¹¹ Torgersen, "Skal det igjen bli liv og virksomhet på Nordvik i Dønna?," 8-9.

²¹² Det var da møte om restaurering av hovedbygningen på Åkvik. Kort tid etter – 9. februar – brant bygningen dessverre ned til grunnen.

²¹³ Dønna kommunes kulturstyre, Utskrift av møtebok

²¹⁴ Dønna kommunes kulturstyre, Utskrift av møtebok

tilbakemelding på kulturstyrets forslag, og fikk til svar at saken fremdeles ikke var realitetsbehandlet av formannskapet.²¹⁵

I 1980 ble *Dønna bygdehistorie* utgitt. Der ble Nordvikas historie og betydning innen handel, jektefart, fiske og som et knutepunkt i lokalsamfunnet beskrevet.²¹⁶

Nordvika oppdages som verneverdig enda en gang

I august 1984 var arkitekten Johanne Sognnæs på Nordvika. Sognnæs var ansatt ved NTH, og hadde fått et stipend fra NTHs fond for å registrere eldre byggeskikk i Nordland.²¹⁷ På Nordvika ble hovedbygningen og borgstua tegnet, oppmålt og fotografert. I samtale med eierne, Anders og Ivan Smith, fikk hun vite om planene om å rive de gamle bygningene. Eierne motsatte seg ikke bevaring, men var ikke i stand til å greie dette selv. Sognnæs var også i kontakt med Dønna kommunekasserer, Andreas Kibsgaard, som hun beskrev som bevaringsentusiast. Han hadde tidligere kjempet for bevaring av Nordvika, og var villig til å fremme saken nok en gang for kulturstyret. Nordvika var på denne tiden ikke høyt verdsatt blant lokalbefolkningen, noe Sognnæs mente skyldtes at stedet var svært preget av forfall. I november 1984 oversendte Sognnæs sin rapport om Nordvika til Riksantikvaren. I rapporten beskrev hun stedet som det eldste av de få gjenværende handelsstedene, og det som var antikvarisk mest intakt. Hun anså bygningene som svært verneverdige, og at de burde bevares for ettertiden. Dersom dette ikke var mulig måtte man sørge for at bygningene ble grundig dokumentert før de ble revet. Innberetningen fra den antikvariske bygningsnemnd var vedlagt rapporten.²¹⁸

Samme år viser et internt notat hos Riksantikvaren at spørsmål om fredning ble nevnt i forbindelse med Sognnæs henvendelse, men at to ting talte mot dette: Alle anlegg som allerede var fredet i Nordland var handelssteder, samt at Nordvika var sterkt redusert som helhet.²¹⁹

Riksantikvaren oversendte saken til fylkeskonservatoren i Nordland til vurdering med tanke for bevaring.²²⁰ Og fylkeskonservator Forselv informerer Dønna kommune om

---

²¹⁵ Helgeland Arbeiderblad, "Fornminner i Dønna kartlegges," *Helgeland Arbeiderblad*, 17.12. 1979, 16, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19791217_50_292_1.

²¹⁶ Coldevin, *Dønna bygdehistorie*, 231-33.

²¹⁷ Adresseavisen, "NTHs fond," *Adresseavisen*, 16.02 1984, 2, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_adresseavisen_null_null_19840216_218_40_1.

²¹⁸ Sognnæs, Brev til Riksantikvaren v/Lisen Bull.

²¹⁹ Riksantikvaren, Internt notat 18.01 1985, Riksantikvaren, Riksantikvarens arkiv, Oslo.

²²⁰ Jan Anderssen and Unni Grønn Langsæter, Nordvik handelssted, Nordvik Dønna kommune bevaring, 11.01 1985, Riksantikvaren, Riksantikvarens arkiv, Oslo.

Riksantikvarens anmodning og ber om at det ikke gis rivetillatelse før han har fått vurdert stedet.²²¹ Sommeren 1985 var fylkeskonservator Forselv på befaring på Dønna. Tilstede var også ordfører Helge Emilsen (Nord-Dønna), kulturkonsulent Stein Mathisen (Sør-Dønna) og museumsforeningens leder Ingeborg Pedersen (ukjent bosted). I tillegg til Nordvika, så de på et kvernhus i Berfjord (Sør-Dønna), et gammelt hus på Solfjellsjøen, Nordvik kirke, Dønnes gård, Snekkevik skole, og bygdesamlingen i Olfoten.

I rapporten omtales Nordvika som et handelssted, og beskrives kort

De gjenværende bygninger preges nå av til dels fremskredet forfall, – dette gjelder spesielt utvendig. Hovedbygningen som er 35 m lang, er bygd i flere etapper. Den eldste delen skal være fra 1700-tallet. Bygningen har stående paneler og rokokkovinduer. Innvendig er fremdeles en del interiør inntakt. Spesielt gjelder dette stua hvor det finnes malte veggdekorasjoner, godt bevarte møbler og gamle tapeter.²²²

Ifølge fylkeskonservatoren var hovedbygningen på Nordvika en av de eldste og mest bevaringsverdige bygninger i fylket. Fylkeskonservatorens konklusjon var at man burde vurdere fredning av bygningen, og det var da viktig at inventaret også ble bevart. Videre vises det til Sognnæs rapport, og innberetningen fra den antikvariske bygningsnemnd.²²³

På museumsforeningens styremøte 25. september 1985 ble det referert til konservatorens omtale av Olfotstua og foreningens arbeid der. Konservatorens omtale av Nordvika er ikke nevnt i foreningens referat.²²⁴

I Dønna museumsforenings årsberetning for 1985 (udatert) er det en delvis gjennomgang av fylkeskonservatorens rapport. Når det gjelder Nordvika står det

Fylkeskonservatoren rår til at museumsforeninga kjøper det gamle handelsstedet med inventar og restaureres det til bygdemuseum for Dønna.

Etter forslag fra Martin Grønås har museumsforeningen vedtatt å innlede forhandlinger med eierne av Nordvik gård om det som er igjen av det gamle handelsstedet og at der søkes om økonomisk støtte fra staten til tiltaket.²²⁵

---

²²¹ Edvard O. Forselv, Nordvik handelssted, Nordvik. Dønna kommune., 15.05 1985, Nordland Fylkeskommune, Riksantikvarens arkiv, Bodø.

²²² Edvard O. Forselv, Brev til Dønna kommune v/ordføreren: Befaring av museet og bygninger på Dønna. Dønna kommune, 26.07 1985, Nordland Fylkeskommune, Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Bodø.

²²³ Forselv, Brev til Dønna kommune v/ordføreren: Befaring av museet og bygninger på Dønna. Dønna kommune.

²²⁴ Dønna Museumsforening, *Dønna Bygdesamlinger - Møteprotokoll*.

²²⁵ Dønna Museumsforening, *Årsberetning og regnskap for Dønna Bygdesamlinger*.

Forslaget fra Martin Grønås som gjelder kjøp av Nordvika ble ifølge møteprotokollen lagt fram på styremøtet 29. januar 1986, og det er på dette møtet det ble vedtatt å starte prosessen om overtakelse av Nordvika.²²⁶ Her er det antagelig feil dato oppgitt i møteprotokollen fordi museumsforeningen allerede i et brev datert 22. januar (en uke før ovennevnte styremøte) informerer fylkeskonservator Forselv om sitt vedtak om å overta Nordvika.²²⁷ Fylkeskonservatorens rapport inneholder ingen oppfordring om at museumsforeningen skal kjøpe Nordvika.²²⁸

De neste styremøtene i museumsforeningen dreide seg kun om Nordvika. Vedtaket om å kjøpe Nordvika ble positivt mottatt av fylkeskonservatoren, som bisto med råd og veiledning om veien videre.²²⁹

Først måtte man få en bindende avtale med eierne, og i begynnelsen av april 1986 ble kjøpekontrakten signert og tinglyst. Prisen på Nordvika var 53500, og museumsforeningen hadde ifølge kjøpekontrakten ett år på seg til å skaffe pengene.²³⁰ Leder av museumsforeningen var villig til å betale tinglysningsgebyret selv for hun ville ikke «ha noe ugjort når det gjelder å bevare de siste stumpene av dette siste handelsstedet i omegnen»²³¹ Fylkeskonservatoren var behjelpelig med råd om hvor foreningen kunne søke midler til dekning av kjøpesummen.²³²

Museumsforeningen søkte Statens kulturminneråd om tilskudd til kjøpesummen. Søknaden inneholdt en kort beskrivelse av handelsstedets historie og anleggets høye antikvariske verdi (alder, stil og innvendig dekor). Som referanser brukes Ytrebergs «Nordlandske handelssteder», Coldevins «Dønnas bygdehistorie» og Sognnæs rapport. Også fremtidig bruk beskrives. Videre ble det understreket at en fremtidig restaureringsplan skulle utarbeides i samarbeid med fylkeskonservatoren.²³³

---

²²⁶ Dønna Museumsforening, *Dønna Bygdesamlinger - Møteprotokoll*.

²²⁷ Ingebjørg Pedersen, Brev til Ole Edvard Forselv: Bevaring av handelsstedet Nordvika på Dønna, 22.01 1986, Dønna Museumsforening, Dønna Museumsforening, Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Dønna.

²²⁸ Forselv, Brev til Dønna kommune v/ordføreren: Befaring av museet og bygninger på Dønna. Dønna kommune.

²²⁹ Dønna Museumsforening, *Dønna Bygdesamlinger - Møteprotokoll*.

²³⁰ Ingebjørg Pedersen, Anders Smith, and Ivan Smith, Avtale mellom Anders og Ivan Smith, Nordvik gård, som selgere og Dønna Bygdesamlinger som kjøpere angående kjøp av Nordvika Handelssted og storbåtnaustomt m/veggrunn, 05.04 1986, Dønna Museumsforening, Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Solfjellsjøen.

²³¹ Ingebjørg Pedersen, Brev til Ole Edvard Forselv: (uten tittel), 06.04 1986, Dønna Museumsforening, Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Stavseng.

²³² Edvard O. Forselv, Brev til Dønna bygdesamlinger v/Ingebjørg Pedersen: (uten tittel), 12.03 1986, Nordland Fylkeskommune, Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Bodø.

²³³ Ingebjørg Pedersen, Brev til Statens Kulturminneråd: Søknad om støtte til kjøp av Nordvik gård i Dønna. Nordland 10.06 1986, Dønna Museumsforening, Riksantikvarens arkiv, Stavseng.

Fylkeskonservatoren fulgte opp søknaden med en anbefaling om innvilgelse. Han argumenterte som tidligere for at Nordvikas hovedbygning er en av de eldste og mest bevaringsverdige bygninger i Nordland, og han vurderte den å være et fredningsobjekt.²³⁴ Miljøverndepartementet og Riksantikvaren avsto søknaden, men ba Norsk kulturråd vurdere om museumsforeningen kunne få støtte fra kulturfondet.²³⁵ Og høsten 1986 ble søknaden innvilget av Norsk kulturråd. Tilsagnsbrevet inneholder ingen begrunnelse for tildelingen,²³⁶ som ble dekket av posten for ekstraordinære tiltak ved de kulturhistoriske museene.²³⁷

Det ble deretter søkt om å få eiendommen fradelt hovedbruket. Fradelingen ble behandlet i Dønna landbruksnemnd to ganger med negativt resultat. Fylkets landbruksnemnd overprøvde den kommunale nemnda, og godkjente fradeling.²³⁸ Saken strakk ut i tid, men 14. desember 1988 ble Nordvika formelt registrert i grunnboksregisteret som Dønna museumsforenings eiendom.²³⁹

4.3.3 Nordvika – etableringsperioden (1986–2000)

Nordvikas første tid som museum

Allerede før det formelle i forbindelse med overtagelsen var i orden, begynte man å legge planer for det videre arbeidet. Fylkeskonservatoren var igjen på befaring på Nordvika i 1988, og forklarte hvordan restaureringsplan og kostnadsoverslag måtte på plass før man kunne søke midler til selve restaureringen. Konservatoren rådet foreningen til å gjennomføre enkle tiltak som tetting av tak og fjerning av vegetasjon for å forhindre ytterligere forfall i påvente av oppstart av restaureringen. Foreningen ble igjen bedt om å legge planer for fremtidig bruk av Nordvika. Dette ville danne grunnlag for restaureringen, og konservatoren rådet til å tenke bredt – museum, aktivitetssted, konserter og lignende.²⁴⁰

---

²³⁴ Edvard O. Forselv, Brev til Statens kulturminneråd: Uttalelse. Dønna museumsforening. Støtte til kjøp av Nordvik Gård - Dønna kommune, 16.06 1986, Nordland Fylkeskommune, Riksantikvarens arkiv, Bodø.

²³⁵ Henrik Lund and Lise Asphaug, Brev til Norsk Kulturråd: Søknad om støtte til kjøp av Nordvik gård - Dønna kommune, 08.08 1986, Miljøverndepartementet, Riksantikvarens arkiv, Oslo.

²³⁶ Halvard Skard and Marit Øvrebø, Brev til Dønna museumsforening v/Ingebjørg Pedersen: Tilskott til kjøp av Nordvik gård, 16.09 1986, Norsk kulturråd RA/S-6186/D/Da/L0519 5 Kulturvern. 52 Museer (og samlinger), Diverse arbeid ved museene/samlingene. Søknader, De N-En, 1965 - 1994, Oslo.

²³⁷ Norsk kulturråd, *Årsmelding*, Norsk kulturråd (Oslo, 1986), 44.

²³⁸ Dønna Museumsforening, *Dønna Bygdesamlinger - Møteprotokoll*.

²³⁹ Statens kartverk, "Grunnbokinformasjon, 1827 Dønna, Gnr: 27 Bnr: 33," (Statens kartverk, 06.05. 2021).

²⁴⁰ Edvard O. Forselv, Vedr. bevaring og restaurering av bygninger i Nordvika på Dønna. Dønna kommune., 25.08 1988, Nordland Fylkeskommune, Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Bodø.

Det skjedde likevel lite med Nordvika de første årene i museumsforeningens eie. Bygningenes forfatning gjorde dem lite egnet for bruk.²⁴¹ Forfallet var beskrevet som betydelig allerede i 1984 av Sognnæs.²⁴² Uten penger kom man ingen vei. Flere søknader resulterte i mindre beløp som kun dekket nødvendig førstehjelp.²⁴³ Forfallets omfang, bygningenes størrelse og antikvariske verdi bidro til at Nordvika fremsto som en uoverkommelig oppgave.

I et forsøk på å redusere utgiftene kontaktet fylkeskonservatoren NTH, og foreslo Nordvika som en studentoppgave.²⁴⁴ Oppgaven fanget interessen til arkitektstudenten Heidi Jensen, og høsten 1992 leverte hun sin diplomoppgave *Nordvika handelssted*. Jensen mottok et stipend fra Fagråd for Utdanning innen Trekonstruksjon og arkitektur (FUTT) for vel utført arbeid. Jensen har dokumentert Nordvikas bygningshistorie gjennom registrering og oppmåling, samt gjennomgang av branntakstene for stedet.²⁴⁵ I oppgaven presenteres også Nordvikas historie, dets eiere, samt det systemet som Nordvika som handelssted var en del av.²⁴⁶ Jensen vurderer Nordvika som det eldste gjenværende handelsstedet i regionen, og hun anser at det har «høy antikvarisk verdi».²⁴⁷ Jensen uttaler om Nordvika at «stedet har en særpreget karakter, både når det gjelder eksteriør og interiør.»²⁴⁸ Ifølge Jensen hersker det usikkerhet om Nordvikas fremtid. Bygningene er sterkt preget av forfall, og en istandsetting vil bli krevende. Jensen slår fast at det vil være et tap både for Dønna og landsdelen dersom Nordvika ikke bevares.²⁴⁹ Jensen presenterer også noen tanker om hvordan Nordvika kan brukes i fremtiden.²⁵⁰ Ifølge kildelisten har Jensen hatt tilgang på notater og fotografier fra Ingstads registrering i 1923.²⁵¹

I august 1992 var det et møte mellom museumsforeningen og Dønna kommune ved næringssjef, Johnny Berfjord (Sør-Dønna), kulturkonsulent Jan Schjenkel og landbrukssjef Gunbjørn Williksen (Nord-Dønna). Eneste sak på agendaen var Nordvika. Kommunens representanter poengterte behovet for en visjon om bruken av Nordvika, og de stilte krav om en planprosess. Det ble avgjort at foreningen skulle søke det kommunale bygdeutviklingsfondet om midler – 60 000 kroner – til et forprosjekt. Viktigheten av å

---

²⁴¹ Rita Titternes, Referat fra NettNo-møte 02.04.95, 02.04 1995, NettNo, Arkiv i Nordland, Dønna kommune/Nordvika handelssted, Stavseng.

²⁴² Sognnæs, Brev til Riksantikaren v/Lisen Bull.

²⁴³ Norsted, Befaringsrapport: B 403 Nordvika handelssted Dønna kommune.

²⁴⁴ Edvard O. Forselv, Vedr. Nordvik Gamle Handelssted. Særkurs/Diplomoppgave Dønna kommune, 25.05 1988, Nordland Fylkeskommune, Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Bodø.

²⁴⁵ Jensen, "Nordvika handelssted," sammendrag.

²⁴⁶ Jensen, "Nordvika handelssted," 87-95.

²⁴⁷ Jensen, "Nordvika handelssted," sammendrag.

²⁴⁸ Jensen, "Nordvika handelssted," sammendrag.

²⁴⁹ Jensen, "Nordvika handelssted," sammendrag.

²⁵⁰ Jensen, "Nordvika handelssted," 131.

²⁵¹ Jensen, "Nordvika handelssted," 151.

synliggjøre kommunens engasjement ovenfor sentrale myndigheter understrekes.²⁵² Senere samme høst utarbeidet teknisk etat i Dønna kommune et enkelt kostnadsoverslag der kostnadene for utvendig restaurering av hovedbygningen på Nordvika ble beregnet til 615 000 kroner. Det gis også en kort tilstandsbeskrivelse, samt anbefaling for hvordan arbeidet burde utføres. Hele dokumentet er på 3 sider.²⁵³

Dønna kommune har tydeligvis bevilget midler til ovennevnte forprosjekt ettersom museumsforeningen i 1993 engasjerte Nord-Norsk Planforum A/S. Resultatet ble en rapport med svært omfattende forslag, blant annet bygging av sjøhus, kaianlegg, kapell og hytter for utleie. Planen inneholdt ingen konkrete forslag til finansiering.²⁵⁴

Museumsforeningen søkte Fylkesmannens landbruksavdeling i 1994 om midler til selve restaureringsarbeidet.²⁵⁵ Søknaden ble avslått fordi hverken søker eller eiendom fylte kravet om å være et gårdsbruk i drift.²⁵⁶ En søknad året etter ble til samme instans nådde heller ikke fram av samme årsak.²⁵⁷ Museumsforeningens søknader ble anbefalt innvilget av Dønna kommune ved landbrukssjef både i 1994 og 1995.²⁵⁸

Sommeren 1994 foretok NIKU ved Terje Norsted (malerikonservator og vitenskapelig rådgiver) en befarings på Nordvika sammen med Heidi Jensen. Jensens detaljkunnskap fra arbeidet med diplomoppgaven beskrives å ha stor verdi under befaringsen. Rapporten redegjør for handelsstedets historie, dets eiere og stedets verdi som kulturminne. Når det gjelder beskrivelsen av bygningene viser Norsted til Ytrebergs bok om handelsstedene i Nordland. Hovedbygningens preg av om- og påbygninger gjennom to århundrer ga, ifølge Norsted «en mangfoldig stilhistorisk opplevelse»²⁵⁹ fra ulike tidsperioder – fra barokken og frem til 1900-tallet. Norsted peker på detaljer som bygningsdeler, dører, listverk og om vinduene uttalte han: «Undertegnede har aldri i noen enkeltbygning sett en større variasjon av gamle vindusformer».²⁶⁰ Rapporten redegjør også for bygningenes tilstand, og Norsted fastslår at

---

²⁵² Dønna Museumsforening, *Dønna Bygdesamlinger - Møteprotokoll*, 18.08.1992.

²⁵³ Øystein Fjellheim and Edmund Åsheim, *Nordvik gård - restaurering*, 10.11.1992 1992, Dønna kommune, Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Dønna.

²⁵⁴ Nordnorsk Plangruppe A/S, *Nordvik gård og handelsted Forprosjekt*, Bodø (1993).

²⁵⁵ Martin Grønås, Søknad jf Forskrift om Tilskudd til spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap, 09.05 1994, Dønna museumsforening, Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Dønna.

²⁵⁶ Ørnulf Kibsgaard, Avslag på søknad om tilskudd til spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap 1994, 19.09 1994, Fylkesmannen i Nordland, Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Bodø.

²⁵⁷ Hjalmar Berg and Bjarne Valberg, Søknad om tilskott til restaurering av freda og verneverdige bygniger i landbruket, 07.09 1995, Fylkesmannen i Nordland, Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Bodø.

²⁵⁸ Gunbjørn Williksen, Dønna museumsforening, søknad om tilskott kulturlandskap -Freda og verneverdige bygninger, 09.04 1995, Dønna kommune, Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Dønna.

²⁵⁹ Norsted, Befaringsrapport: B 403 Nordvika handelssted Dønna kommune.

²⁶⁰ Norsted, Befaringsrapport: B 403 Nordvika handelssted Dønna kommune.

restaureringen vil bli en svært omfattende og krevende oppgave. Ifølge Norsted har Nordvika «unike, autentiske kvaliteter»,²⁶¹ noe som stiller krav om fagfolk med spesialkompetanse innen antikvarisk bygningsvern. Nordvika kan også egne seg som studieobjekt på et høyere nivå. Norsted anså det som naturlig at Nordvika var en sak for fylkeskonservatoren. Rapporten inneholder også en anbefaling for prosessens videre forløp. Det er behov for bygningsarkeologiske og tekniske undersøkelser, samt en restaureringsplan. Rapporten inneholder også noen betraktninger om fremtidig bruk der både museumsformål, kulturelle og sosiale aktiviteter nevnes.²⁶²

Dønna kommune var blant de som fikk rapporten tilsendt,²⁶³ og i januar 1995 tok kommunen kontakt med fylkeskonservatoren for å få råd vedrørende Nordvikas restaurering. Han viser i sitt svar til Norsteds rapport hvor nødvendigheten av en restaureringsplan understrekes. Konservatoren anbefalte i den forbindelse at det ble opprettet en faggruppe på tre personer der også fylkeskommunen kunne delta. Konservatoren nevnte også at bruken av Nordvika var noe som måtte bestemmes lokalt. Fylkeskonservatoren viser til Nordvikas «samlede antikvariske verdi», og konstaterer at restaureringen får stor betydning for fagmiljøet i fylket ettersom den vil bli «faglig krevende».²⁶⁴

På kvinnedagen i 1995 arrangerte NettNo Dønna et møte der Nordvika ble diskutert.²⁶⁵ NettNo var et nettverk for kvinner i Nordland, og hadde som mål å få flere kvinner engasjert i utviklingen av lokalsamfunnet. Prosjektet startet i 1994 som en del av fylkeskommunens satsning på kvinner, og var en del av fylkets bygdeutviklingsprogrammet (bygdepolitisk program). Det var kvinnene selv som skulle definere prosjektets innhold og ta initiativ til aktivitet.²⁶⁶ NettNo Dønna hadde 23 medlemmer i april 1995, og av disse var noe over halvparten bosatt på Solfjellsjøen. Blant medlemmene var også Anne Røde som etterhvert fikk en sentral rolle i samarbeidet mellom NettNo og museumsforeningen. Det ble gjort vedtak om at NettNo Dønna skulle engasjere seg i Nordvika, og fylkeskonservatoren ble kontaktet for å få råd om veien videre.²⁶⁷ I løpet av våren og sommeren samme år ble det

---

²⁶¹ Norsted, Befaringsrapport: B 403 Nordvika handelssted Dønna kommune.

²⁶² Norsted, Befaringsrapport: B 403 Nordvika handelssted Dønna kommune.

²⁶³ Unni Grønn and Ulf Holmene, Brev til Nordland fylkeskommune: Nordvika handelssted -Dønna kommune, 13.12 1994, Riksantikvaren, Arkiv i Nordland, Dønna kommune/Nordvika handelssted, Oslo.

²⁶⁴ Lisa G. Bostwick and Edvard O. Forselv, Brev til Dønna kommune v/Kulturetaten: Vedr Nordvika handelssted GNO 27.1 - Vern av kulturhistorisk miljø -Dønna kommune, 24.04 1995, Nordland Fylkeskommune, Arkiv i Nordland, Dønna kommune/Nordvika Handelssted, Bodø.

²⁶⁵ Titternes, Referat fra NettNo-møte 02.04.95.

²⁶⁶ Elisabet Ljunggren and Tone Magnussen, *Nettverk for kvinner i Nordland*, Nordlandsforskning (Bodø, 1999), https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2014060308055.

²⁶⁷ Titternes, Referat fra NettNo-møte 02.04.95.

arrangert flere dugnader (omtrent 300 timer) for å rydde rundt Nordvika i tråd med fylkeskonservatorens anbefalinger.²⁶⁸

I juni 1995 ble det arrangert befaringsreise der målet var å legge strategien for arbeidet med Nordvika. Tilstede var fylkeskonservator Forselv, Dønna kommune ved landbrukssjef Gunbjørn Williksen (Nord-Dønna) og kulturkonsulent Ingunn Ørnhøi, samt NettNo ved Anne Røde. Det var nødvendig med en avklaring om hvem som skulle ha ansvaret for prosjektet. Man ble enige om at det måtte avklares politisk om arbeidet skulle starte – og det måtte avklares hvilken kommunal etat som skulle ivareta kommunens ansvar i prosjektet. Deretter måtte det søkes om midler til restaureringsplan og kostnadsoverslag. Først når dette var på plass kunne en gå videre med selve restaureringen. Ifølge fylkeskonservatoren var Nordvika Nordland fylkes viktigste prosjekt innen bygningsvern på det tidspunktet, og ville bli ivarettatt både økonomisk og administrativt av fylket.²⁶⁹

På slutten samme år gikk det søknader til Dønna kommune, Norsk kulturråd og Nordland fylkeskommune. Det ble søkt om midler til utarbeidelse av restaureringsplan. Som søker sto Dønna museumsforening og NettNo. I søknaden ble det referert til Ytrebergs bok, Jensens diplomoppgave, og rapportene til Sognnæs, Norsted og Nordnorsk Plangruppe A/S. Det vises videre til det gode samarbeidet mellom museumsforeningen og NettNo, og den aktiviteten rundt Nordvika dette hadde ført til i lokalsamfunnet. Også fylkeskonservatorens positive innstilling ble nevnt, samt Dønna kommunes engasjement. I søknaden gjorde man også oppmerksom på museumsforeningens planer om å gi Nordvika i gave til Dønna kommune.²⁷⁰

Søknadene ble innvilget, og på slutten av 1996 ble det gjennomført en registrering av byggetekniske skader (en 60 siders tilstandsrapport). Dette ble utført av arkitekt Heidi Jensen og Kalle Dolmen som var håndverker ved Vefsn museum.²⁷¹ Dolmen utarbeidet også et detaljert kostnadsoverslag (15 sider) der restaureringen ble beregnet til omtrent tre millioner.²⁷² I tillegg ble det foretatt en interiørhistorisk undersøkelse og

---

²⁶⁸ Per Hjortdahl and Anne Røde, Søknad til Dønna kommune: Restaureringsplan for Nordvika handelssted, 30.11 1995, Dønna museumsforening and NettNo, Arkiv i Nordland, Dønna kommune/Nordvika handelssted, Dønna

²⁶⁹ Ingunn Ørnhøi, Referat: Befaring/møte - Nordvika handelssted 13.06.95, 13.06 1995, Dønna kommune, Arkiv i Nordland, Dønna kommune/Nordvika handelssted, Dønna.

²⁷⁰ Hjortdahl and Røde, Søknad til Dønna kommune: Restaureringsplan for Nordvika handelssted.

²⁷¹ Heidi Jensen and Kalle Dolmen, Nordvika gml. handelssted - hovedbygningen, Registreringsrapport - bygningstekniske skader, 01.06. 1996, Dønna museumsforening and NettNo, Riksantikvarens arkiv.

²⁷² Kalle Dolmen, Nordvika gamle handelsted, Kostnadsoverslag for istandsetting/restaurering av hovedhuset, 30.12 1996, Dønna museumsforening and NettNo, Riksantikvarens arkiv.

tilstandsdokumentasjon (88 siders rapport). Denne ble utført av Nordland Fylkeskommune ved restaureringstekniker Heinz Kusch.²⁷³

I begynnelsen av 1997 ble det søkt om midler til selve restaureringsarbeidet, og i løpet av året fikk Nordvika tilskudd på til sammen 650 000 kroner. Bidragsytere var Sat Sapienti,²⁷⁴ Riksantikvaren, Nordland Fylkeskommune og Dønna kommune.²⁷⁵ Søknaden var et dokument på ni sider med tretten vedlegg. Blant disse var rapportene utarbeidet tidligere år – byggeteknisk undersøkelse, interiørhistorisk registrering og kostnadsoverslag. Jensens diplomoppgave og Sognnæs rapport ble også vedlagt. Selve søknaden omtalte alt fra organisering av restaureringsarbeidet, eierskap og tilknytning til Nordvika, restaureringsidé, samt mulighetene til aktivitet og lokalt samarbeid. I tillegg ble det poengtert at Nordvikas historie er en del av kystkulturen. Søknaden er undertegnet av Anne Røde, leder av prosjektgruppen for restaureringen.²⁷⁶

Samarbeidet mellom museumsforeningen og NettNo ble videreført, og det var nå dannet en prosjektgruppe, en styringsgruppe og en faggruppe. En av prosjektgruppens oppgaver var å få igangsatt restaureringsarbeidet. Styringsgruppen skulle ha ansvar for selve restaureringsarbeidet, og her skulle ulike typer fagkompetanse delta. Faggruppen skulle bistå styringsgruppen med råd og veiledning underveis i restaureringen. Medlemmene her var blant annet Vefsn museum og fylkeskonservatoren. I søknaden ble det poengtert at restaureringen skulle utføres av fagfolk innen restaurering. Restaureringsplanen ble lagt opp etter forslag fra fylkeskonservatoren. Hovedbygningen skulle ikke tilbakeføres til en bestemt tidsperiode, men fryses. Med dette mente man at Nordvika skulle bevares slik det var da stedet gikk ut av bruk. En restaurering etter frys-prinsippet hadde på det tidspunktet ikke vært gjort tidligere i Nordland.²⁷⁷

Dønna kommune satte av totalt 200 000 kroner i langtidsbudsjettet etter et enstemmig vedtak i kommunestyret. Beløpet skulle utbetales over fire år (1998–2002). Kommunen bidro i tillegg

---

²⁷³ Heinz-Jürgen Kusch, Nordvika Handelssted Interiørhistorisk undersøkelse og tilstandsdokumentasjon utført i september 1996, 1996, Nordland Fylkeskommune, Nordland Fylkeskommune.

²⁷⁴ Sat Sapienti er en stiftelse som blant annet gir tilskudd til bevaring av historiske minnesmerker.

²⁷⁵ Karin Fjellheim, Søknad til Riksantikvaren om Tilskudd til bygningsvern 2001 - Søknad om midler til restaurering av hovedbygningen på Nordvika Gamle handelssted i Dønna kommune, Nordland, 17.11 2000, Dønna museumsforening and Prosjekt Nordvika gamle handelssted, ark 2, Nordland Fylkeskommune, Dønna.

²⁷⁶ Anne Røde, Søknad til Riksantikvaren: Søknad om midler for restaurering av Nordvika gamle handelssted for 1997, 10.02 1997, Dønna museumsforening and NettNo, Riksantikvarens arkiv, Dønna.

²⁷⁷ Røde, Søknad til Riksantikvaren: Søknad om midler for restaurering av Nordvika gamle handelssted for 1997.

med 50 000 kroner for 1997. Kommunens møtebok viser til undersøkelsene gjort i 1996 som, ifølge referenten, dokumenterer at Nordvika er «det eldste bevarte handelssted Nord-Norge og handelssteder er nevnt i litteraturen fra slutten av 1600-tallet.»²⁷⁸ Det refereres også fra Riksantikvarens tilsagnsbrev der Nordvika omtales som

å være av stor betydning fordi det oppfyller et bredt spekter av kriterier mht. autensitet (ekthet), funksjon, geografisk lokalisering og historisk betydning. Prosjektet er prioritert på bakgrunn av Riksantikvarens bruk av virkemidler på satsingsområdet kystkultur.²⁷⁹

Kystkulturen sto sentralt i kulturminneåret 1997, og fikk økt fokus fra kulturvernet.²⁸⁰ For å markere kulturminneåret ble det arrangert en stafett der kommunene skulle velge sitt kulturminne. Dokumenter om de utvalgte kulturminnene ble samlet i en skipskiste og fraktet til hovedstaden med båt.²⁸¹ Nordvika var Dønna kommunes bidrag,²⁸² og var også et av stafettens få stoppesteder på Helgeland.²⁸³

I andre halvdel av 1997 startet selve restaureringen av Nordvika. Etter hvert som arbeidet skred frem, ble det avdekket nye detaljer ved bygningen. Den interiørhistoriske registreringen foretatt i 1996 måtte oppdateres, og rapporten ble utvidet.²⁸⁴ Prosjekt Nordvika fikk også tildelt midler de følgende årene. I 1998 ga Riksantikvaren, Nordland fylke og Dønna kommune tilskudd på til sammen 336 000 kroner, mens de i 1999 la hele 620 000 kroner i potten. Og i år 2000 fikk Nordvika 419 000 kroner.²⁸⁵

---

²⁷⁸ Jorid Schjeldrup, Søknad om midler til restaurering av Nordvika gamle handelssted for 1997, 25.06 1997, Møtebok for Dønna kommune, 035/97, Dønna kommune, Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Dønna.

²⁷⁹ Schjeldrup, Søknad om midler til restaurering av Nordvika gamle handelssted for 1997.

²⁸⁰ Kulturrådet, *Årsmelding 1997*, Kulturrådet (Oslo, 1997), 24.

²⁸¹ Terje Forseth, "Kulturminnestafetten," *Fortidsvern*, 1998, 4, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018072581047_001.

²⁸² Jøsevoid, "Skipskiste fylles med kulturminner," 7.

²⁸³ Dønna Museumsforening, *Dønna Bygdesamlinger - Møteprotokoll*.

²⁸⁴ Heinz-Jürgen Kusch, Nordvika Handelssted, Interiørhistorisk undersøkelse og tilstandsdokumentasjon etter befaringsene i 1996 og 1998, u.å., Nordland Fylkeskommune, Nordland Fylkeskommune, Nordland.

²⁸⁵ Fjellheim, Søknad til Riksantikvaren om Tilskudd til bygningsvern 2001 - Søknad om midler til restaurering av hovedbygningen på Nordvika Gamle handelssted i Dønna kommune, Nordland: ark 2 og 3.

Nordvika som tusenårssted

For å markere overgangen til et nytt årtusen, tok Kulturdepartementet initiativ til en nasjonal markering der alle landets fylker og kommuner skulle velge sitt tusenårssted. Slik ønsket man å forankre tusenårsmarkeringen i Norges befolkning. Stedene skulle være kulturminner av stor historisk, kulturell eller miljømessig verdi, samt være lokale møteplasser.²⁸⁶ Et statlig tilskudd på 119 500 kroner fulgte med tittelen som tusenårssted.²⁸⁷

I Dønna ble det nedsatt en komité, under ledelse av ordfører Anne Sofie Mathisen, som skulle vurdere ulike alternativer til tusenårssted i kommunen. Komiteen fikk inn 13 forslag, men var enstemmig da Nordvika ble innstilt som kommunens tusenårssted med følgende begrunnelse

Nordvika oppfyller alle de sentrale kriteriene for hva Tusenårsstedet kan og skal være. Nordvika har et utviklingspotensiale som tilsier at stedet kan bli et kulturelt, pedagogisk og sosialt møtested for alle aldersgrupper.²⁸⁸

Da saken skulle behandles av kommunestyret møtte innstillingen motstand fra rådmann Helge Emilsen (Nord-Dønna). Han oppfordret kommunestyret til å velge Snekkevik skole eller et nytt ungdomstilbud på Solfjellsjøen som kommunens tusenårssted – begge stedene var forslag som tusenårskomiteen tidligere hadde vurdert før de landet på Nordvika. Rådmannen koblet sin oppfordring til det økonomiske tilskuddet som fulgte med tittelen, og argumenterte for at pengene ville komme godt med både for ungdomstilbudet og Snekkevik skole.²⁸⁹ To representanter, Jens Carlsen (eier av Dønnes gård på Nord-Dønna) og Nils Jensen (Sør-Dønna), mente det kunne være en god ide å dele tittel og tilskudd mellom Nordvika, husmannsplassen på Bjørnsøya (Sør-Dønna) og lysthuset på Dønnes gård (Nord-Dønna). Det ble argumentert med at man da fikk en helhet med «herregården på Dønnes, fiskarbonden på Bjørnsøya i tillegg til handelsstedet på Nordvika».²⁹⁰ Argumentene fra rådmannen, Carlsen og Jensen fikk ikke gehør blant de øvrige representantene, og et enstemmig kommunestyre valgte Nordvika handelssted til Dønna kommunes tusenårssted.²⁹¹

---

²⁸⁶ Knut A. Rosvold, "Tusenårssted," in *Store norske leksikon* (snl.no, 10.05.2021). <https://snl.no/tusen%C3%A5rssted>.

²⁸⁷ Leonid Rødsten, "Gammelt tusenårssted eller nytt ungdomstilbud," *Helgeland Arbeiderblad*, 20.10. 1999, 30, https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19991020_70_242_1.

²⁸⁸ Rødsten, "Gammelt tusenårssted eller nytt ungdomstilbud," 30.

²⁸⁹ Rødsten, "Gammelt tusenårssted eller nytt ungdomstilbud," 30.

²⁹⁰ Rødsten, "Nordvika blir tusenårssted," 32.

²⁹¹ Rødsten, "Nordvika blir tusenårssted," 32.

4.4 Drøfting

Tema for denne masteroppgaven er musealisering, og jeg tar utgangspunkt i Nordvika handelssted. Den overordnede problemstillingen er: Hvordan har Nordvika handelssted gått fra å være et objekt oppfattet som verdiløst til å bli etablert som et bevaringsverdig kulturminne og museum. For å kunne besvare den overordnede problemstillingen har jeg stilt tre underspørsmål.

- Hva førte til Nordvikas musealisering?
- Hvilke kulturminneverdier har aktører innen arkitektur- og kulturminnefeltet tillagt Nordvika i løpet av musealiseringen?
- I hvilken regional og lokal museumshistorisk kontekst ble Nordvikas musealisering gjennomført?

I kapittel 4.1 har jeg gjennomgått museumshistorikken for Nordland og Helgeland. I kapittel 4.2 har jeg redegjort for forsøkene på etableringer av museum og museumsforeninger i Dønna kommune før Nordvika ble etablert som museum. Gjennomgangen av kapitlene 4.1 og 4.2 fokuserer problemstillingens tredje underspørsmål: I hvilken regional og lokal museums-historisk kontekst ble musealiseringen av Nordvika gjennomført?

Videre i dette kapittelet benytter jeg teori og tidligere forskning redegjort for i kapittel 2 for å belyse og forklare det som kommer frem av kildematerialet gjennomgått i kapittel 4. Teori og tidligere forskning knyttes til empirien for å drøfte de to gjenværende underspørsmålene. Jeg vil først se på hva som førte til Nordvikas musealisering. Deretter ser jeg på hvilke verdier omgivelsene har tillagt Nordvika i løpet av musealiseringen.

4.4.1 Hva førte til Nordvikas musealisering?

Nordvika har gått fra å være et privateid bolighus og rivningsobjekt vurdert som verdiløst til å bli etablert som et bevaringsverdig kulturminne og museum. For Stransky er øyeblikket der gjenstanden endrer status fra bruksobjekt til museumsgjenstand avgjørende.²⁹² Jeg mener Nordvikas statusendrende øyeblikk er eierskiftet i 1986. Eierskiftet ble Nordvikas redning fra tilintetgjørelse. Heidi Jensen omtaler Nordvikas fremtid som usikker i 1992,²⁹³ men det er

---

²⁹² Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 82.

²⁹³ Jensen, "Nordvika handelssted," sammendrag.

ingenting i kildematerialet som antyder at rivning var aktuelt etter at Dønna museumsforening kjøpte stedet.

Ifølge Icoms definisjon av begrepet medfører en musealisering at gjenstanden mister sin opprinnelige funksjon og verdi som bruksgjenstand. Den får nye verdier og ny status som museumsgjenstand.²⁹⁴ Nordvikas forvandling inntraff, som nevnt ovenfor, da Dønna museumsforening kjøpte stedet i 1986. Før kjøpekontrakten ble undertegnet var Nordvika noen forfalne bygninger som skulle rives. Etter eierskiftet var Nordvika forvandlet til bygninger som skulle bevares og brukes – ikke som bolighus, men som museum. Dette til tross for at bygningene var like forfalne som tidligere. Nordvika fikk gjennom sin nye eier en ny funksjon i samfunnet. Og med den nye funksjonen som museum fulgte andre verdier og en annen status enn tidligere.

Ifølge museologen Stransky innebærer musealisering at objektet flyttes vekk fra sin opprinnelige kontekst og inn i et museum.²⁹⁵ Museologen Maroevic derimot mener at alle gjenstander kan musealiseres.²⁹⁶ Et objekt som musealiseres in situ flyttes ikke fysisk til en ny kontekst, men jeg mener endringen i status kan betraktes som en overflytning fra en virkelighet der objektet har status som bruksgjenstand, til en virkelighet objektet har status som museumsgjenstand. Nordvika flyttes fra en virkelighet der stedet har en funksjon og verdi som bruksobjekt, til en virkelighet der det har en funksjon og verdi som bevaringsverdig kulturminne og museum.

Stransky mener at musealisering er noe mer enn bare det øyeblikket der gjenstanden går fra å være et bruksobjekt til å bli en museumsgjenstand. Han betrakter musealisering som en prosess i tre stadier: utvelgelse, dokumentasjon og formidling. En gjenstand må gjennom en utvelgelse før den kan endre status til museumsgjenstand. Utvelgelsen skjer ved at noen ser og anerkjenner gjenstandens museale status. Gjennom dokumentasjon føres gjenstanden inn i museumsverdenes begrepssystem. Gjennom formidling får gjenstanden betydning. Den blir en forbindelse mellom sin fortid som bruksgjenstand, og sin nye funksjon som museumsobjekt.²⁹⁷

Stranskys første stadium, utvelgelse, samsvarer med det jeg i min oppgave betegner som Nordvikas oppdagelsesperiode (1923–1986). Det er i denne fasen Nordvika oppdages som

---

²⁹⁴ Desvallées and Mairesse, *Key concepts of museology*, 50-51.

²⁹⁵²⁹⁵ Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 82.

²⁹⁶ Maroević and Edson, *Introduction to museology : the European approach*, 130.

²⁹⁷ Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 82.

noe mer enn et bruksobjekt. Stranskys andre og tredje stadier, dokumentasjon og formidling, gjenfinnes både i Nordvikas oppdagelsesperiode (1923–1986) og i Nordvikas etableringsperiode (1986–2000). Det dreier seg altså om en sammensatt musealiseringsprosess som jeg nå vil komme nærmere inn på.

Stranskys første stadium i musealiseringsprosessen – utvelgelse – starter før gjenstanden overføres til en museumssamling. Gjenstandens museale verdier må oppdages og anerkjennes før den kan få museal status.²⁹⁸ Nordvikas musealiseringsprosess starter også med en utvelgelse før stedet endrer status. Gjennomgangen av kildematerialet viser at Nordvikas eierskifte i 1986 var resultatet av en rekke hendelser som jeg oppfatter startet sommeren 1984 da Sognnæs registrerte eldre byggeskikk i Nordland.²⁹⁹ I den forbindelse var hun også innom Nordvika. Sognnæs oppfatter Nordvika som bevaringsverdig, og varsler Riksantikvaren om riveplanene til Nordvikas eiere.³⁰⁰ Riksantikvaren ber fylkeskonservatoren vurdere Nordvika med tanke på bevaring.³⁰¹ Etter en befaring sommeren 1985 vurderer fylkeskonservatoren Nordvika å være de «mest bevaringsverdige bygninger i fylket.»³⁰² Dønna museumsforening kjøpte deretter Nordvika.³⁰³ På et vis er det Sognnæs som oppdager og anerkjenner Nordvikas museale verdier, og som deretter starter en prosess som ender med at Nordvika skifter eiere og får ny status som bevaringsverdig kulturminne og museum.

Men gjennomgangen av kildematerialet avdekker at Nordvikas musealiseringsprosess startet lenge før Sognnæs oppdaget stedet. Allerede sommeren 1923 ble Nordvika registrert av Ingstad som året etter synligjør Nordvikas museale verdier i en artikkel i Fortidsminneforeningens årbok.³⁰⁴ I 1932 var Nordvika på den antikvariske bygningsnemnds liste,³⁰⁵ noe som tyder på at Nordvika ble vurdert som bevaringsverdig også da.³⁰⁶ Og i 1977 foreslo Dønna kulturstyre, etter anbefaling fra Håkon Mehren, at kommunen skulle kjøpe Nordvika for å benytte stedet til museumsformål.³⁰⁷

---

²⁹⁸ Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 82.

²⁹⁹ Adresseavisen, "NTHs fond," 2.

³⁰⁰ Sognnæs, Brev til Riksantikvaren v/Lisen Bull.

³⁰¹ Anderssen and Langsæter, Nordvik handelssted, Nordvik Dønna kommune bevaring.

³⁰² Forselv, Brev til Dønna kommune v/ordføreren: Befaring av museet og bygninger på Dønna. Dønna kommune.

³⁰³ Pedersen, Smith, and Smith, Avtale mellom Anders og Ivan Smith, Nordvik gård, som selgere og Dønna Bygdesamlinger som kjøpere angående kjøp av Nordvika Handelssted og storbåtnausttomt m/veggrunn.

³⁰⁴ Ingstad, "Gamle handelssteder og bondegaarder på Helgeland."

³⁰⁵ Den antikvariske bygningsnevnd, "Indberetning fra den antikvariske bygningsnevnd om gamle norske husbygninger," 118-19.

³⁰⁶ Lidén, *Fra antikviteten til kulturminne: trekk av kulturminnevernets historie i Norge*, 75-76.

³⁰⁷ Dønna kommunes kulturstyre, Utskrift av møtebok

Ingstads registrering i 1923 er en utvelgelse. Hun ser og anerkjenner Nordvikas museale verdi. Ingstads registrering kan også oppfattes som dokumentasjon, ifølge Stranskys stadier i musealiseringen, ettersom registreringen fører Nordvika inn i datidens museale begrepsapparat, og legitimerer stedet som noe mer enn et bruksobjekt. Gjennom Ingstads artikkel som publiseres påfølgende år formidles Nordvikas museale verdi.

Det kan også, ifølge Stranskys stadier, oppfattes som utvelgelse, dokumentasjon og formidling at Nordvika kom på den antikvariske bygningsnemnds liste i 1932. Beskrivelsen av Nordvika dokumenterte stedet etter gjeldende museale kriterier, og ga stedet museal verdi. Nordvika fikk status som kulturminne ettersom det kom på listen til den antikvariske bygningsnemnd. Det var et signal til omverdenen at kulturminnet var vurdert som bevaringsverdig. Det var de utvalgte kulturminnene som kom på bygningsnemndas liste.³⁰⁸ Listen ble publisert i fortidsminneforeningens årbok i 1932, noe som synliggjorde Nordvikas museale verdi til omverdenen.³⁰⁹

Kulturstyrets forslag om kjøp av Nordvika i 1977 kan også oppfattes som utvelgelse, dokumentasjon og formidling. Kulturstyrets anerkjenner Nordvikas museale verdi, verdien dokumenteres og synligjøres gjennom vedtaket om kjøp.

I Stranskys andre stadium – dokumentasjon – føres gjenstanden inn i museumsverdens begrepsapparat.³¹⁰ Som museumsgjenstand defineres den etter de kriterier som til enhver tid er rådende i den museale virkeligheten som gjenstanden nå er en del av, og ifølge kulturhistorikeren Anne Eriksen får dette betydning for hvordan omgivelsene oppfatter gjenstanden.³¹¹ Jeg forstår Stranskys dokumentasjons-stadium som en fase der gjenstandens museale status legitimeres; den etableres som museumsgjenstand. Som jeg har vist ovenfor fikk Nordvika status som bevaringsverdig kulturminne allerede på 1920- og 1930-tallet. Men dette fikk ingen varig virkning. Nordvika ble deretter gjenoppdaget flere ganger i løpet av 1900-tallet, som for eksempel da stedet ble museumsforeningens eiendom. Den gjenoppdagede statusen etableres og legitimeres gjennom Heidi Jensens diplomoppgave fra NTH i 1992. Oppgaven er et større vitenskapelig arbeid som løfter Nordvika inn i det museale begrepsapparatet. Den synligjør Nordvikas museale verdier, noe som gjør at den museale

---

³⁰⁸ Lidén, *Fra antikviteten til kulturminne: trekk av kulturminnevernets historie i Norge*, 75-76.

³⁰⁹ Den antikvariske bygningsnevnd, "Indberetning fra den antikvariske bygningsnevnd om gamle norske husbygninger," 118-19.

³¹⁰ Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 82.

³¹¹ Eriksen, *Museum : en kulturhistorie*, 66-67.

verdenen oppfatter stedet som noe mer enn gamle, forfalne bygninger.³¹² Jeg mener Norsteds rapport i 1994 forsterker musealiseringen av Nordvika og stedets status som bevaringsverdig kulturminne.³¹³ Andre dokumenter som er med på å etablere Nordvika som bevaringsverdig kulturminne er de interiørhistoriske undersøkelsene gjort av restaureringstekniker Heinz Kusch,³¹⁴ samt den byggetekniske tilstandsanalysen gjort av Jensen og museumshåndverker Kalle Dolmen.³¹⁵

Stransky tredje stadium er formidling. Det er i denne fasen det skapes en forbindelse mellom gjenstandens tidligere funksjon som bruksobjekt og dens funksjon som museumsgjenstand.³¹⁶ Ifølge Smeds blir museumsgjenstanden et vitne om seg selv og sin funksjon som bruksobjekt.³¹⁷ Men som Maroevic påpeker så kan museumsgjenstanden også vitne for eksempel om hendelser, personer og det samfunnet den en gang var en del av.³¹⁸ Nordvikas nye funksjon blir å vitne om sin historie som handelssted, men også å vitne blant annet om det systemet det var den del av, betydningen stedet hadde i lokalsamfunnet, samt sosiale forhold.

Nordvikas museale verdier formidles på flere måter. Formidling skjer gjennom dokumentene som produseres i Nordvikas dokumentasjonsfase. Jensens diplomoppgave i 1992, Norsteds rapport i 1994, den interiørhistoriske undersøkelsen i 1996, samt den byggetekniske tilstandsanalysen i 1996 synliggjør Nordvikas museale verdier, og knytter Nordvikas fortid som bruksobjekt til Nordvikas funksjon som museumsgjenstand. Formidling skjer også for eksempel gjennom søknaden om midler til restaureringen av Nordvika i 1997.³¹⁹ Nordvikas museale verdier synliggjøres også i 1997 når stedet blir kommunens bidrag til markeringen av kulturminneåret,³²⁰ og når Nordvika får status som kommunens tusenårssted.³²¹

I Nordvikas etableringsperiode (1986–2000) finnes Stranskys dokumentasjonsfase og formidlingsfase, men også utvelgelsesfase. Det skjer en utvelgelse når Riksantikvaren innvilger søknaden om midler til restaureringen i 1997. Tilsagnsbrevet viser at Riksantikvaren tillegger Nordvika museale verdier, som for eksempel autensitet, bruksverdi, og historisk

---

³¹² Jensen, "Nordvika handelssted."

³¹³ Norsted, Befaringsrapport: B 403 Nordvika handelssted Dønna kommune.

³¹⁴ Kusch, Nordvika Handelssted Interiørhistorisk undersøkelse og tilstandsdokumentasjon utført i september 1996.

³¹⁵ Jensen and Dolmen, Nordvika gml. handelssted - hovedbygningen, Registreringsrapport - bygningstekniske skader.

³¹⁶ Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 82.

³¹⁷ Smeds, "Vad är museologi?," 66-67.

³¹⁸ Maroevic and Edson, *Introduction to museology : the European approach*, 130.

³¹⁹ Røde, Søknad til Riksantikvaren: Søknad om midler for restaurering av Nordvika gamle handelssted for 1997.

³²⁰ Jøsevold, "Skipskiste fylles med kulturminner," 7.

³²¹ Rødsten, "Gammelt tusenårssted eller nytt ungdomstilbud," 30.

betydning. I tillegg begrunnes tildelingen med at Nordvika prioriteres på grunn av sin tilknytning til kystkultur.³²² Nordvika velges i 1997 når kommunen utpeker stedet til å representere kommunen i kulturminneåret.³²³ Nordvika velges også til Dønna kommunes tusenårssted av et enstemmig kommunestyre.³²⁴

Mitt inntrykk er Stranskys anser at hvert stadium har en begynnelse og en slutt, og at de tre stadiene følger hverandre i tur og orden – utvelgelse – dokumentasjon – formidling. Imidlertid viser min gjennomgang ovenfor at de tre stadiene kan foregå parallelt med hverandre.

Gjennomgangen av Nordvikas oppdagelsesperiode (1923–1986) viser at denne fasen inneholder alle tre stadiene i Stranskys musealiseringsprosess, og at stadiene gjentas flere ganger i utvelgelsesfasen. Først med Ingstads registrering i 1923 med påfølgende publisering i 1924.³²⁵ Prosessen gjentas i 1932 med den antikvariske bygningsnemnds liste,³²⁶ og gjentas også i 1977 gjennom vedtaket til Dønna kommunes kulturstyre, og gjentas nok engang i 1984 med Sognnæs.³²⁷ Prosessen stopper imidlertid opp både i 1923, i 1932 og i 1977 til tross for at Nordvika oppfattes som bevaringsverdig.

Gjennomgangen av Nordvikas etableringsperiode (1986–2000) viser at også denne fasen inneholder de tre stadiene i Stranskys musealiseringsprosess, og at de tre stadiene gjentas flere ganger i dokumentasjon- og formidlingsfasen. Først med Jensens diplomoppgave i 1992, deretter med Norsteds rapport i 1994, og med den interiørhistorisk undersøkelsen i 1996, med søknaden i 1997, og med Riksantikvarens tilsagnsbrev.³²⁸ Så utpekes Nordvika i 1997 som kommunens representant i kulturminneåret, og endelig velges Nordvika til kommunens tusenårssted.³²⁹

Musealisering krever en aktiv tilnærming til gjenstanden, ifølge Stransky.³³⁰ Latham og Simmons hevder at gjenstanden ikke har en iboende verdi. Verdi tilføres fra omgivelsene, og

---

³²² Schjeldrup, Søknad om midler til restaurering av Nordvika gamle handelssted for 1997.

³²³ Jøsevold, "Skipskiste fylles med kulturminner," 7.

³²⁴ Rødsten, "Gammelt tusenårssted eller nytt ungdomstilbud," 30.

³²⁵ Ingstad, "Gamle handelssteder og bondegaarder på Helgeland," 126-28.

³²⁶ Den antikvariske bygningsnevnd, "Indberetning fra den antikvariske bygningsnevnd om gamle norske husbygninger," 118-19.

^{327/327} Den antikvariske bygningsnevnd, "Indberetning fra den antikvariske bygningsnevnd om gamle norske husbygninger," 118-19; Dønna kommunes kulturstyre, Utskrift av møtebok ; Sognnæs, Brev til Riksantikaren v/Lisen Bull.

³²⁸ Jensen, "Nordvika handelssted."; Norsted, Befaringsrapport: B 403 Nordvika handelssted Dønna kommune; Kusch, Nordvika Handelssted Interiørhistorisk undersøkelse og tilstandsdokumentasjon utført i september 1996; Schjeldrup, Søknad om midler til restaurering av Nordvika gamle handelssted for 1997.

³²⁹ Rødsten, "Gammelt tusenårssted eller nytt ungdomstilbud," 30; Jøsevold, "Skipskiste fylles med kulturminner," 7.

³³⁰ Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 82.

er avhengig av hvilken bakgrunn og erfaring den som betrakter gjenstanden **har**.

Oppfatningen av en gjenstands verdi kan derfor variere over tid og mellom personer.³³¹ Dette gjør at musealisering kan oppfattes som en sosial konstruksjon, ifølge Gjestrum.³³² Nordvika er et godt eksempel på dette ettersom oppfatningen av stedet har endret seg fra verdiløst rivningsobjekt til bevaringsverdig kulturminne og museum.

I 1984 ble Nordvika oppfattet som verdiløst av sine daværende eiere. De planla å rive de forfalne bygningene. Lokalsamfunnet oppfattet ikke Nordvika som verdifullt, angivelig fordi stedet var i så dårlig forfatning. Men det fantes unntak. Det var, ifølge kildematerialet, i hvert fall en person på Dønna som oppfattet Nordvika som bevaringsverdig. Samtidig var det en person uten tilknytning til Dønna, Sognnæs, som oppfattet Nordvika som bevaringsverdig.³³³ De folkevalgte i Dønna tilla seksten år senere Nordvika stor historisk og kulturell verdi. Et enstemmig kommunestyre ga uttrykk for dette da de valgte Nordvika som kommunens tusenårssted.³³⁴ Eksemplet viser at forskjellige personer har hatt ulik oppfatning av Nordvikas verdi. Eksemplet viser også at oppfatningen av Nordvikas verdi har variert, fra verdiløst til verdifullt, over en tidsperiode på seksten år. Jeg mener dette bekrefter Latham og Simmons påstand om at en gjenstand ikke har en museal verdi i seg selv, men tillegges verdi fra sine omgivelser. Og musealisering blir da, som museologen Gjestrum hevder, å betrakte som en sosial konstruksjon.

Som tidligere nevnt så oppfattet Stransky øyeblikket der et bruksobjekt får museal status avgjørende.³³⁵ Men Stransky mente også at musealisering var mer enn nettopp dette avgjørende øyeblikket. Han betraktet musealisering som prosess i tre stadier, der første stadium finner sted før objektet får museal status.³³⁶ Berkaak hevder at en forståelse av musealisering ikke oppnås ved «kun søke etter museale svar på museale spørsmål».³³⁷ Det er andre ikke-museale faktorer som også kan påvirke en museumsdannelse. Som eksempel nevner Berkaak aktører, samfunnsinteresser, forbindelse dem imellom, og en rekke andre mekanismer.³³⁸ Også Haugen hevder at en museumsdannelse kan være et resultat av noe mer

---

³³¹ Latham and Simmons, *Foundations of museum studies : Evolving systems of knowledge*, 84.

³³² Gjestrum, "Kulturarv som handling : ["En studie av musealiseringen av Røros.."]," 75-79.

³³³ Sognnæs, Brev til Riksantikaren v/Lisen Bull.

³³⁴ Rødsten, "Gammelt tusenårssted eller nytt ungdomstilbud," 30.

³³⁵ Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 82.

³³⁶ Soares, *A history of Museology. Key authors of museological theory.*, 82.

³³⁷ Berkaak, "Om makt og innfyttelse i kulturformidlingen," 345.

³³⁸ Berkaak, "Om makt og innfyttelse i kulturformidlingen," 345.

enn et objekts museale verdier.³³⁹ Museumsdannelse kan være et resultat av kamp både på det politiske og økonomiske området.³⁴⁰

Som beskrevet ovenfor så har Nordvika museale verdier blitt sett og anerkjent flere ganger i løpet av oppdagelsesperioden (1923–1986) uten at det har resultert i Nordvikas etablering som bevaringsverdig kulturminne og museum. Musealiseringsprosessen har stoppet opp til tross for at Nordvika oppfattes å ha de rette museale kvalitetene. Berkaak og Haugen påstår begge at ikke-museale faktorer kan påvirke musealiseringen av et objekt, og at de museale verdiene ikke blir førende for resultatet av prosessen.³⁴¹ En ikke-museal faktor som kan kaste søkelys på musealiseringen av Nordvika er sosiologi, og jeg vil se på egenskaper ved lokalsamfunnet i Dønna kommune.

Dønna kommune ble dannet i 1962 etter en tvangssammenslåing av kommunene Dønnes og Nordvik. Sammenslåingen resulterte i en langvarig strid mellom de to tidligere kommune. Kampen om kommunesenterets plassering var en viktig årsak til striden. Konflikten beskrives i *Dønna bygdehistorie* (1980) som så intens at man på folkemunne navnga den gamle kommunegrensen etter konflikten mellom Sør- og Nord-Korea.³⁴²

I Hagens oppgave går det frem at bygdestriden ikke bare en strid mellom nord og sør, men også mellom de ulike bygdene i kommunen. Striden gjorde det vanskelig å samarbeide på tvers av bygdene. Striden skapte samarbeidsproblemer også på politisk nivå, ettersom politikerne ofte var mer lojale mot egen bygd enn med eget parti.³⁴³

Som eksempel på bygdestriden og samarbeidsproblemer bygdene imellom nevner Hagen den første fruktbarhetsfestivalen som ble arrangert i 1993. Til tross for en svært vellykket festival, så var misnøyen stor blant lokalbefolkningen. Årsaken var at en av bygdene hadde fått mye av oppmerksomheten.³⁴⁴

Gjennomgangen av kildematerialet viser at det eksisterte et ønske om et museum i Dønna kommune lenge før Nordvika ble kjøpt av museumsforeningen. Det fremgår også at det har vært gjort flere forsøk i Dønna både på å etablere museumsforeninger, bygdesamlinger, og

---

³³⁹ Haugen, "Museet som aldri ble til – et bidrag til de regionale folkemuseenes tilblivelser," 144.

³⁴⁰ Haugen, "Museet som aldri ble til – et bidrag til de regionale folkemuseenes tilblivelser," 141.

³⁴¹ Haugen, "Museet som aldri ble til – et bidrag til de regionale folkemuseenes tilblivelser," 141; Berkaak, "Om makt og innflytelse i kulturformidlingen," 345.

³⁴² Coldevin, *Dønna bygdehistorie*, 353-60.

³⁴³ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 91.

³⁴⁴ Hagen, "Ny lokal identitet eller gammel lokalpatriotisme : en studie av identitetsfremmende tiltak i en kommune truet av fraflytting," 93.

museum. Allerede i 1965 ble det opprettet en kommunal komité som skulle utrede mulighetene for et museum i kommunen. Etter fem års utredning informerte komiteen kommunestyret om problemer med å samle Dønnas befolkning om et felles museum. Årsaken oppgis å være bygdestriden. Komiteen ba om at det derfor måtte opprettes to museer i Dønna kommune, et i Nord-Dønna og et i Sør-Dønna. Saken ble omtalt i *Helgeland Arbeiderblad* med overskriften «12 års strid mellom nord og sør på Dønna går videre».³⁴⁵

Som nevnt fremgår det av kildematerialet at det har vært flere forsøk etablering av både museer og museumsforeninger. I 1970 fikk museumskomiteen Snekkevik skole fra Dønna kommune.³⁴⁶ I 1972 ble Dønna historielag etablert, og året etter hadde laget en skolesamling.³⁴⁷ I 1977 ba Dønna kulturstyre kommunen om å kjøpe Nordvika til museumsformål.³⁴⁸

Ingen av disse forsøkene fører frem. Sett i lys av Hagens undersøkelse som viser at bygdestriden skapte samarbeidsproblemer mellom bygdene, og som bekreftes i kildematerialet så kan striden være med på å forklare de mislykkede forsøkene på museumsetableringer i Dønna kommune.

4.4.2 Hvilke verdier har aktører innen arkitektur- og kulturminnevernfeltet tillagt Nordvika i løpet av musealiseringen?

Nordvika har gått fra å være et objekt vurdert som verdiløst til å bli etablert som et bevaringsverdig kulturminne og museum. Nordvika i 1923, i 1986 og i år 2000 er det samme stedet. Det er omgivelsenes syn på hva som er verdifullt som har endret seg, og som har ført til en endring i oppfatningen av Nordvikas verdier. Denne endringen samsvarer med Latham og Simmons påstand om at en gjenstands verdi avhenger av hvordan den oppfattes av sine omgivelser, og verdi kan derfor ikke betraktes som en statisk størrelse.³⁴⁹ I delkapittel 2.3 har jeg beskrevet utviklingen i kulturminnevernets verdisyn i Norge i perioden 1920 til 1987, og

---

³⁴⁵ Helgeland Arbeiderblad, "12 års strid mellom nord og sør på Dønna går videre," 1, 3.

³⁴⁶ Helgeland Arbeiderblad, "12 års strid mellom nord og sør på Dønna går videre," 1, 3.

³⁴⁷ Helgeland Arbeiderblad, "Historielag på Dønna," 2; Gleinsvåg, Protokoll over gjenstander gitt Dønna historielag til skolesamlingen ved Midtbygda sentralskole.

³⁴⁸ Dønna kommunes kulturstyre, Utskrift av møtebok

³⁴⁹ Latham and Simmons, *Foundations of museum studies : Evolving systems of knowledge*, 84.

denne utviklingen mener jeg kommer til syne også i kildematerialet gjennomgått i kapittel 4.3.2 og 4.3.3.

Riksantikvarens utredning (1987) presenterer forskjellige delverdier som kan benyttes ved vurderingen av et kulturminnes verneverdi.³⁵⁰ Jeg tar utgangspunkt i denne utredningen, og bruker den som et analytisk redskap for å undersøke den historiske utviklingen av verdibegrepene i kulturminnevernet. Enkelte av riksantikvarens delverdier kan gjenfinnes i 1920- og 1930-tallets diskusjoner. Andre delverdier oppstår senere.

Aldersverdi: Aldersverdi er en av få målbare verdier som kan benyttes i vurderingen av et kulturminnes bevaringsverdi,³⁵¹ og som tillegges Nordvika gjennom hele musealiseringsprosessen. Ingstad anser stedet å være det eldste av de registrerte handelsstedene.³⁵² Den antikvariske bygningsnemnd anslår i 1932 Nordvikas hovedbygning å være fra 1700-tallet.³⁵³ Dette gjentas i 1984 av Sognnæs, av Jensen i 1992, og av Norsted i 1994.³⁵⁴

Autentisk verdi: I Riksantikvarens utredning forklares autensitet som noe ekte og opprinnelig ved et kulturminne i forhold til et tidspunkt i kulturminnets eksistens. Det påpekes også at eldre bygningers autensitet ofte er svekket fordi bygningene har vært gjenstand både for reparasjoner og ombygninger.³⁵⁵ Ingstad skriver i 1924 at Nordvikas mange ombygninger har ført til at det er lite igjen av originale fasader og rominndeling.³⁵⁶ I 1932 nevner også Den antikvariske bygningsnemnd at Nordvika var mye forandret.³⁵⁷ Lie Christensens tolker begrepene ekthet og renhet fra 1800-tallets kulturminnevern som en form for autensitet.³⁵⁸ Sett i lys av Lie Christensens tolkning, samt Riksantikvarens forklaring om autensitet, tolker jeg Ingstads og bygningsnemndas uttalelser som et uttrykk for Nordvikas autentiske verdi – som er svekket på grunn av ombygningene. Gjennomgangen av kildematerialet viser at synet på Nordvikas autentiske verdi forandres i løpet av musealiseringsprosessen. I 1994 hevder

---

³⁵⁰ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 3.

³⁵¹ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 18-19.

³⁵² Ingstad, "Gamle handelssteder og bondegaarder på Helgeland," 126-28.

³⁵³ Den antikvariske bygningsnevnd, "Indberetning fra den antikvariske bygningsnevnd om gamle norske husbygninger," 118-20.

³⁵⁴ Sognnæs, Brev til Riksantikaren v/Lisen Bull; Jensen, "Nordvika handelssted."; Norsted, Befaringsrapport: B 403 Nordvika handelssted Dønna kommune.

³⁵⁵ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 19.

³⁵⁶ Ingstad, "Gamle handelssteder og bondegaarder på Helgeland," 126.

³⁵⁷ Den antikvariske bygningsnevnd, "Indberetning fra den antikvariske bygningsnevnd om gamle norske husbygninger," 118.

³⁵⁸ Christensen, *Kunsten å bevare : om kulturminnevern og fortidsinteresse i Norge*, 70.

Norsted i sin rapport at Nordvika har «unike, autentiske kvaliteter»,³⁵⁹ og i Riksantikvarens tilsagnsbrev går det frem at et av kriteriene for tildelingen er Nordvikas «autensitet (ekthet)». ³⁶⁰ Ifølge Riksantikvarens utredning i 1987, kan spor etter ombygninger og reparasjoner også representere endringer i smak og bruk, og dermed øke kulturminnets verdi som historisk kilde og pedagogiske verdi.³⁶¹

Bruksverdi: Kulturminnets bruksverdi har sammenheng med kulturminnet som bruks- og økonomisk ressurs.³⁶² Første gang Nordvika ble tillagt bruksverdi var i 1977 da Mehren foreslo Nordvika som kommunens museum. Mehren mente at stedet også egnet seg som kulturhus og representasjonssted.³⁶³ De neste tiårene mener jeg at Nordvika ble tillagt bruksverdi av Sognnæs i 1984. Hun antydte at Nordvika kunne nyttes til møtevirksomhet.³⁶⁴ Jensen i 1992 antydte en framtid for Nordvika som museum, utleievirksomhet og turisme.³⁶⁵ Norsted i 1994 mente stedet kunne egne seg til både museale, kulturelle og sosiale aktiviteter.³⁶⁶ Og valget av Nordvika som tusenårssted ble begrunnet med at stedet hadde potensiale for å bli «et kulturelt, sosialt og pedagogisk møtested».³⁶⁷

Historisk kildeverdi: Den historisk kildeverdien handler om hvilken kunnskap kulturminnet kan gi oss om fortiden. Kunnskapen kan knyttes til flere felt, blant annet hendelser, personer, byggeskikk, arkitektur, arbeidsliv og sosiale forhold.³⁶⁸ Verdi som historisk kilde tillegges Nordvika gjennom hele musealiseringsprosessen. Ingstads artikkel i 1924 beskrev Nordvikas fortid som handelssted, Nordvikas eiere, bygninger og bygningsdetaljer, bo- og arbeidsforhold, samt forhold knyttet til næring.³⁶⁹ Den antikvariske bygningsnemnd i 1932 tillegger Nordvika historisk kildeverdi hovedsakelig knyttet til byggeskikk, stil og smaksnormer og boforhold.³⁷⁰ Jensen dokumenterte i sin diplomoppgave Nordvikas bygningshistorie gjennom registrering og oppmåling, i tillegg til å gjennomgå branntakstene for stedet. I oppgaven presenteres også Nordvikas historie, dets eiere, samt det systemet som

---

³⁵⁹ Norsted, Befaringsrapport: B 403 Nordvika handelssted Dønna kommune.

³⁶⁰ Schjeldrup, Søknad om midler til restaurering av Nordvika gamle handelssted for 1997.

³⁶¹ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 19-21.

³⁶² Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 24-25.

³⁶³ Torgersen, "Skal det igjen bli liv og virksomhet på Nordvik i Dønna?," 8-9.

³⁶⁴ Sognnæs, Brev til Riksantikvaren v/Lisen Bull.

³⁶⁵ Jensen, "Nordvika handelssted," 131.

³⁶⁶ Norsted, Befaringsrapport: B 403 Nordvika handelssted Dønna kommune.

³⁶⁷ Rødsten, "Gammelt tusenårssted eller nytt ungdomstilbud," 30.

³⁶⁸ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 17-18.

³⁶⁹ Ingstad, "Gamle handelssteder og bondegaarder på Helgeland," 126-28.

³⁷⁰ Den antikvariske bygningsnevnd, "Indberetning fra den antikvariske bygningsnevnd om gamle norske husbygninger," 118-20.

Nordvika som handelssted var en del av.³⁷¹ Et av kriteriene til tusenårsstedene var at de skulle ha stor historisk verdi.³⁷² Nordvika ble også tillagt historisk kildeverdi da stedet ble valgt til Dønna kommunes tusenårssted.³⁷³

Identitetsverdi: Et kulturminne tillegges identitetsverdi når det fungerer som en forbindelse mellom fortid og nåtid som danner grunnlaget for tilhørighet, og som igjen virker identitetsfremmende i lokalsamfunnet, i sosiale lag og bestemte grupper.³⁷⁴ I 1997 ble markert som kulturminneår med fokus på blant annet kystkultur.³⁷⁵ Dønna kommune utpekte Nordvika som sitt utvalgte kulturminne.³⁷⁶ Jeg mener at Dønna kommune tillegger Nordvika identitetsverdi ettersom stedet gjennom kystkulturen knyttes til fiskerbonden som i flere århundrer var det typiske for Dønna.³⁷⁷

Pedagogisk verdi: Nordvika tillegges også pedagogisk verdi. I Riksantikvarens utredning forklares pedagogisk verdi som kulturminnets evne til å illustrere fortiden for nåtiden.³⁷⁸ Nordlands fylkeskonservator foreslo i 1988 Nordvika som en mulig studentoppgave for NTHs arkitektstudenter.³⁷⁹ Jensens diplomoppgave i 1992 mener jeg er en realisering av Nordvikas pedagogiske verdi. Jensen var student ved fakultetet for arkitektur ved NTH, og diplomoppgaven var en del av studieløpet der.³⁸⁰ Også Norsted tillegger Nordvika pedagogisk verdi når han i sin rapport foreslår stedet som et prosjekt for studenter på et høyere nivå.³⁸¹ Og da Nordvika ble valgt til tusenårssted ble det blant annet begrunnet med stedets pedagogiske verdi.³⁸²

Sjeldenhet: Verdien sjeldenhet handler om hvor stor betydning kulturminnet har sammenlignet med tilsvarende kulturminner innenfor bestemte kategorier og områder. Det skilles mellom det kulturminnet som alltid har vært sjeldent, og det kulturminnet som er blitt sjeldent.³⁸³ Nordvika havner i siste kategori, noe Mehren ga uttrykk for i 1977 da han omtalte Nordvika som et av de får gjenværende handelssteder i området.³⁸⁴ Jensen var av samme

---

³⁷¹ Jensen, "Nordvika handelssted," 1-130.

³⁷² Rosvold, "Tusenårssted."

³⁷³ Rødsten, "Gammelt tusenårssted eller nytt ungdomstilbud," 30.

³⁷⁴ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*.

³⁷⁵ Kulturrådet, *Årsmelding 1997*, 24.

³⁷⁶ Jøsevold, "Skipskiste fylles med kulturminner," 7.

³⁷⁷ Thorsnæs and Engerengen, "Dønna".

³⁷⁸ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 23.

³⁷⁹ Forselv, Vedr. Nordvik Gamle Handelssted. Særkurs/Diplomoppgave Dønna kommune.

³⁸⁰ Jensen, "Nordvika handelssted," innledning.

³⁸¹ Norsted, Befaringsrapport: B 403 Nordvika handelssted Dønna kommune.

³⁸² Rødsten, "Gammelt tusenårssted eller nytt ungdomstilbud," 30.

³⁸³ Bull, *Kulturminner fra nyere tid*, 21-22.

³⁸⁴ Torgersen, "Skal det igjen bli liv og virksomhet på Nordvik i Dønna?," 8-9.

oppfatning i 1992.³⁸⁵ Nordvika var engang et av mange handelssteder i Nord-Norge, men har fått verdi som sjeldent etter hvert som de fleste andre handelsstedene av ulike årsaker har blitt borte.³⁸⁶

---

³⁸⁵ Jensen, "Nordvika handelssted," sammendrag.

³⁸⁶ Jensen, "Nordvika handelssted," sammendrag.

5 Konklusjon

Temaet for oppgaven er musealiseringen av Nordvika handelssted. Jeg har gjennomført en kvalitativ undersøkelse for å belyse det som skjer når et objekt endrer status fra bruksobjekt til museumsgjenstand. Utgangspunktet for undersøkelsen er Nordvika handelssted, og gjennom oppgaven har jeg fulgt stedets utvikling fra bolighus og rivningsobjekt til bevaringsverdig kulturminne og museum, og etterhvert tusenårssted.

Nordvikas utvikling fra bruksobjekt til bevaringsverdig kulturminne og senere liv som museum mener jeg kan deles inn i flere stadier i musealiseringsprosessen:

Oppdagelsesperioden (1923–1986) omfatter tiden frem til Nordvika ble kjøpt av Dønna museumsforening, og fikk status som museum. Etableringsperioden (1986–2000) dekker tiden mellom det øyeblikket der Nordvika ble museum og frem til stedet ble valgt som Dønna kommunes tusenårssted. Hvileperioden (2000–2009) dekker perioden etter år 2000 og frem til Nordvika ble konsolidert inn i Helgeland museum i 2009. Konsolideringsperioden (2009–d.d.) betegner tiden etter at Nordvika ble Helgeland museums ansvar.

I min masteroppgave har jeg hatt søkelys på de to første periodene av Nordvikas utvikling. Jeg opplever at oppfatningen av Nordvikas verdi som kulturminne oppdages og etableres i disse årene. Første periode, oppdagelsesperioden, er interessant fordi den dekker Nordvikas overgang fra privateid bolig og rivningsobjekt til bevaringsverdig kulturminne og museum. Perioden dekker ikke bare selve overgangen, men også hendelsene forut for Dønna museumsforenings kjøp av stedet. Andre periode, etableringsperioden, er interessant fordi det er i denne tiden at Nordvikas posisjon som kulturminne etableres.

Ifølge Stransky kan musealisering oppfattes som en prosess i tre stadier: utvelgelse, dokumentasjon og formidling. Min undersøkelse viser at Nordvikas musealiseringsprosess består av disse tre fasene. Men undersøkelsen viser også at disse fasene ikke er klart adskilt fra hverandre. Oppdagelses- og etableringsperioden inneholder alle tre stadiene i musealiseringsprosessen, og disse gjentas flere ganger innenfor hver periode.

Undersøkelsen har også vist at oppfatningen av Nordvika har endret seg i løpet av musealiseringsprosessen, fra verdiløs til verdifull. Nordvikas museale verdi ligger ikke i Nordvika selv, men tilføres fra omgivelsene, for eksempel fra aktører innen arkitektur- og kulturminnevernfeltet.

Jeg har i undersøkelsen også sett på hvordan verdisynet i kulturminnevernet har forandret seg i løpet av den perioden som ligger til grunn for undersøkelsen. Jeg konstaterer at oppfatningen av hvilke museale verdier et objekt kan tillegges har forandret seg i en mer nyansert retning.

Undersøkelsen viser også at musealisering av et sted kan være resultatet av et samspill mellom flere faktorer, der både museale og ikke-museale interesser kan få avgjørende betydning.

Med min masteroppgave mener jeg at jeg har vist at musealisering både er en smalere museal og en bredere sosial prosess – og dermed en svært kompleks prosess.

6 Litteratur og kilder

- Adresseavisen. "Nths Fond." *Adresseavisen*, 16.02 1984, 2. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_adresseavisen_null_null_19840216_218_40_1.
- Anderssen, Jan, and Unni Grønn Langsæter. Nordvik Handelssted, Nordvik Dønna Kommune Bevaring. Riksantikvarens arkiv, Oslo.
- "Mottak Av Arkiv Utsettes." Arkiv i Nordland, Updated 18.03.2021, 2021, accessed 12.05, 2021, <https://gammel.nfk.no/arkivinordland/gammelt-og-satt-til-siden/forsiden/aktuelt/mottak-av-arkiv-utsettes.1036300.aspx>.
- Austad, Jon. Befaring Gammelt Hus På Vandve. Møtebok for kulturstyret. NFK-03/118 serie D/Da/L0191/0002 Dønna.
- Berg, Hjalmar, and Bjarne Valberg. Sønknad Om Tilskott Til Restaurering Av Freda Og Verneverdige Bygnigner I Landbruket. Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Bodø.
- Berkaak, Odd Are. "Om Makt Og Innfyttelse I Kulturformidlingen." In *I Skyggen Av Nasjonen: Musealiseringen Av Akershus*, edited by Kari Amundsen, Odd Are Berkaak and Camilla Maartmann. Oslo: Akademika forlag, 2013.
- Bostwick, Lisa G., and Edvard O. Forselv. Brev Til Dønna Kommune V/Kulturetaten: Vedr Nordvika Handelssted Gno 27.1 - Vern Av Kulturhistorisk Miljø -Dønna Kommune. Arkiv i Nordland, Dønna kommune/Nordvika Handelssted, Bodø.
- Bratberg, Øivind. *Tekstanalyse for Samfunnsvitere*. Forskningsmetoder. 2. utg. ed. Oslo: Cappelen Damm akademisk, 2017.
- Bull, Lisen. *Kulturminner Fra Nyere Tid*. Oslo: Riksantikvaren, 1987.
- Christensen, Arne Lie. *Kunsten Å Bevare : Om Kulturminnevern Og Fortidsinteresse I Norge*. Oslo: Pax, 2011.
- Coldevin, Axel. *Dønna Bygdehistorie*. Dønna: Dønna kommune, 1980.
- . *Næringsliv Og Priser I Nordland* John Griegs boktrykkeri, 1938.
- Den antikvariske bygningsnevnd. "Indberetning Fra Den Antikvariske Bygningsnevnd Om Gamle Norske Husbygninger." Chap. 118-119 In *Årsberetning for 1932 Vol. 88*, 118-19: Fortidsminneforeningen, 1932.
- Desvallées, André, and François Mairesse. *Key Concepts of Museology*. Paris: Armand Colin, 2010. <http://www.icom-italia.org/wp-content/uploads/2018/02/ICOMItalia.KeyconceptsofMuseology.Pubblicazioni.2010.pdf>.
- Dolmen, Kalle. Nordvika Gamle Handelsted, Kostnadsoverslag for Istandsetting/Restaurering Av Hovedhuset. Riksantikvarens arkiv.
- Dønna kommunes kulturstyre. Utskrift Av Møtebok Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006.
- Dønna Museumsforening. *Dønna Bygdesamlinger - Møteprotokoll*. Helgeland museum, Dønna (1984-1999).
- . *Årsberetning Og Regnskap for Dønna Bygdesamlinger*. Helgeland museum, Dønna (1984-1991).
- Eriksen, Anne. *Museum : En Kulturhistorie*. Oslo: Pax, 2009.
- Evensen, J. *Dønna, Nordvika Handelssted Sett Fra Land. Midt I Slåttonna. Bildet Viser Bolighus, Uthus Og En Låve. Bak Bebyggelsen Ser Vi En Bygning, Med En Jakt Liggende Ved Siden Av*. Nordlandsmuseet, 1884. NM.F.0078-00001.
- . *Nordvika Handelssted, Strandkanten I Forgrunnen, Høysåter På Bakken. Kirke Bak, Flagg Ved Ei Av Bygningene*. Nordlandsmuseet, 1884. Fotografi, NM.F.007878-00002.

- Fjellheim, Karin. Søknad Til Riksantikvaren Om Tilskudd Til Bygningsvern 2001 - Søknad Om Midler Til Restaurering Av Hovedbygningen På Nordvika Gamle Handelssted I Dønna Kommune, Nordland. Nordland Fylkeskommune, Dønna.
- Fjellheim, Øystein, and Edmund Åsheim. Nordvik Gård - Restaurering. Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Dønna.
- Forselv, Edvard O. Brev Til Dønna Bygdesamlinger V/Ingebjørg Pedersen: (Uten Tittel). Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Bodø.
- . Brev Til Dønna Kommune V/Ordføreren: Befaring Av Museet Og Bygninger På Dønna. Dønna Kommune. Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Bodø.
- . Brev Til Statens Kulturminneråd: Uttalelse. Dønna Museumsforening. Støtte Til Kjøp Av Nordvik Gård - Dønna Kommune. Riksantikvarens arkiv, Bodø.
- . Nordvik Handelssted, Nordvik. Dønna Kommune. Riksantikvarens arkiv, Bodø.
- . Vedr. Bevaring Og Restaurering Av Bygninger I Nordvika På Dønna. Dønna Kommune. Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Bodø.
- . Vedr. Nordvik Gamle Handelssted. Særkurs/Diplomoppgave Dønna Kommune. Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Bodø.
- Forseth, Terje. "Kulturminnestafetten." *Fortidsvern*, 1998, 4-5.
https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitidsskrift_2018072581047_001.
- Gjestrum, John Aage. "Kulturarv Som Handling : ["En Studie Av Musealiseringen Av Røros.."]" *Nordisk museologi (trykt utg.)*. 2001 nr 1/2 (2001): 75-79.
- Gleinsvåg, Tore. Protokoll over Gjenstander Gitt Dønna Historielag Til Skolesamlingen Ved Midtbygda Sentralskole. 1973. Dønna Historielag.
- Grimnes, Finn. "Helgelandsmålet." In *Dønna Bygdehistorie*, 452-58. Dønna: Dønna kommune, 1980.
- Grønn, Unni, and Ulf Holmene. Brev Til Nordland Fylkeskommune: Nordvika Handelssted - Dønna Kommune. Arkiv i Nordland, Dønna kommune/Nordvika handelssted, Oslo.
- Grønås, Martin. Søknad Jf Forskrift Om Tilskudd Til Spesielle Tiltak I Landbrukets Kulturlandskap. Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Dønna.
- Hagen, Trine. "Ny Lokal Identitet Eller Gammel Lokalpatriotisme : En Studie Av Identitetsfremmende Tiltak I En Kommune Truet Av Fraflytting." Hovedoppgave, Universitetet i Oslo, 1996.
- Hansen, Kåre, and Herøy. *Øyfolket : En Vandring I Herøy Kommunes Historie : 1. Herøy: Herøy kommune*, 2012.
- Haugen, Bjørn Sverre Hol. "Museet Som Aldri Ble Til – Et Bidrag Til De Regionale Folkemuseenes Tilblivelser." *Norsk museumstidsskrift* 5, no. 2 (2019): 141-55.
<https://doi.org/10.18261/issn.2464-2525-2019-02-05> ER.
- Helgeland Arbeiderblad. "12 Års Strid Mellom Nord Og Sør På Dønna Går Videre." *Helgeland Arbeiderblad*, 27.06. 1970, 1, 3. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderbla_null_null_19700627_41_145_1.
- . "Best Å Bygge Ut De Bygdemuseer Som Finnes I Fylket." *Helgeland Arbeiderblad*, 13.05. 1967, 3. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderbla_null_null_19670315_38_63_1.
- . "Dønna Arbeiderparti Foreslår: Snekkevika Skole Som Bygdemuseum." *Helgeland Arbeiderblad*, 1976-04-22 1976, 16. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19760422_47_92_1.
- . "Dønna Planlegger Bygdesamling." *Helgeland Arbeiderblad*, 11.12. 1964, 2. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderbla_null_null_19641211_35_289_1.

- . "Fornminner I Dønna Kartlegges." *Helgeland Arbeiderblad*, 17.12. 1979, 16. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19791217_50_292_1.
- . "Fra Bygdefar Til Postkontor." *Helgeland Arbeiderblad*, 20.05. 1977, 8-10. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19770520_48_113_1.
- . "Historielag På Dønna." *Helgeland Arbeiderblad*, 22.04 1972, 2. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19720422_43_92_1.
- . "Kulturmidlene I Dønna Fordelt." *Helgeland Arbeiderblad*, 27.06. 1980, 4. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19800627_51_145_1.
- . "Kulturmidler Til Kontor Ved Vefsn Bygdesamling,." *Helgeland Arbeiderblad*, 08.04. 1972, 6. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19720408_43_80_1.
- . "Kulturminne På Nordvika Selges Til Nedring for 760 Kroner." *Helgeland Arbeiderblad*, 26.08. 1949, 2. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderbla_null_null_19490826_15_89_1.
- . "Som Likningssjef." *Helgeland Arbeiderblad*, 05.09. 1956, 2. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderbla_null_null_19560905_27_103_1.
- . "Utvidet Mandat for Bygdetun-Komiteen. Gammel Bebyggelse I Dønna Skal Registreres." *Helgeland Arbeiderblad*, 12.11. 1977, 16. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19771112_48_263_1.
- Helgelands Blad. "Den Gamle Bebyggelse." *Helgelands Blad*, 27.07. 1923, 2. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandsblad_null_null_19230727_20_82_1.
- . "Gammelt Ønske I Ferd Med Å Gå I Oppfyllelse I Dønna." *Helgelands Blad*, 13.01. 1983, 2. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandsblad_null_null_19830113_80_5_1.
- . "Kan Det Gjøres Noe?" *Helgelands Blad*, 20.07. 1929, 3. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandsblad_null_null_19290720_26_84_1.
- . "Kulturstyret I Dønna Har Mange Arbeidsoppgaver " *Helgelands Blad*, 17.01 1980, 1, 8. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandsblad_null_null_19800117_77_7_1.
- Hjordahl, Per, and Anne Røde. Søknad Til Dønna Kommune: Restaureringsplan for Nordvika Handelssted. Arkiv i Nordland, Dønna kommune/Nordvika handelssted, Dønna
- Hov, Ole Andr. "Snekkervik - Dønna's Bygdetun?" *Helgeland Arbeiderblad*, 08.09. 1980, 4. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19800908_51_207_1.
- Ingstad, Gunvor. "Gamle Handelssteder Og Bondegaarder På Helgeland." In *Årsberetning for 1924*, 115-40: Foreningen for bevaring av fortidsminner, 1924.
- J., M. "Framtidig Bygdemuseum På Dønna?" *Helgeland Arbeiderblad*, 31.10. 1973, 15. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19731031_44_252_1.
- Jensen, Heidi, and Kalle Dolmen. Nordvika Gml. Handelssted - Hovedbygningen, Registreringsrapport - Bygningstekniske Skader. Riksantikvarens arkiv.

- Jensen, Heidi Johanne. "Nordvika Handelssted." Trondheim: H.J.Jensen, 1992.
- Jøsevold, Martin. "Skipskiste Fylles Med Kulturminner." *Helgeland Arbeiderblad*, 06.05. 1997, 7. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19970506_68_102_1.
- Kavli, Guthorm. *Trønderske Trepaléer*. Cappelen, 1966.
- Kibsgaard, Ørnulf. Avslag På Søknad Om Tilskudd Til Spesielle Tiltak I Landbrukets Kulturlandskap 1994. Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Bodø.
- Kittelsen, Åshild, Ann Kristin Klausen, and Erika Søfting. *På Tokt Med Zahl : En Jekteskipers Notater*. Mosjøen: Helgeland museum, 2017.
- Kulturrådet. *Årsmelding 1997*. Kulturrådet (Oslo: 1997).
- Kusch, Heinz-Jürgen. Nordvika Handelssted Interiørhistorisk Undersøkelse Og Tilstandsdokumentasjon Utført I September 1996. Nordland Fylkeskommune.
- . Nordvika Handelssted, Interiørhistorisk Undersøkelse Og Tilstandsdokumentasjon Etter Befaringene I 1996 Og 1998. Nordland Fylkeskommune, Nordland.
- Latham, Kiersten F., and John E. Simmons. *Foundations of Museum Studies : Evolving Systems of Knowledge*. Santa Barbara: Libraries Unlimited, 2014.
- Lidén, Hans-Emil. *Fra Antikviteten Til Kulturminne: Trekk Av Kulturminnevernets Historie I Norge*. Oslo: Universitetsforlaget, 1991.
- Ljunggren, Elisabet, and Tone Magnussen. *Nettverk for Kvinner I Nordland*. Nordlandsforskning (Bodø: 1999). https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2014060308055.
- Lund, Henrik, and Lise Asphaug. Brev Til Norsk Kulturråd: Søknad Om Støtte Til Kjøp Av Nordvik Gård - Dønna Kommune. Riksantikvarens arkiv, Oslo.
- Maroević, Ivo, and Gary Edson. *Introduction to Museology : The European Approach*. Munich: Müller-Straten, 1998.
- Moursund, Holger. "Fra Livlig Handel Til Landlig Idyll Nordvik Gård På Dønna." *Helgeland Arbeiderblad*, 05.08. 1965, 3. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderbla_null_null_19650805_36_175_1.
- . "Ole Edvard Rølvåg - Emigrantdikteren." *Helgeland Arbeiderblad*, 13.12. 1967, 6. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderbla_null_null_19671213_38_289_1.
- "Sjøhuset Fra Glein." Norsk maritimt museum, 2021, accessed 18.05.2021, https://marmuseum.no/uteomradet?kp_id=74:401:4725.
- Nordland Fylkeskommune. *Kulturplan for Nordland*. Nordland Fylkeskommune (Bodø: 1979).
- Nordlands Avis. "Bygdemuseum På Nord-Dønna." *Nordlands Avis*, 06.01. 1972, 2. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_nordlandsavis_null_null_19720106_79_1_1.
- Nordlandsposten. "Oppmaaling Av Ældre Bebyggelse I Nordland." *Nordlandsposten*, 19.06. 1923, 1. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_nordlandsposten_null_null_19230619_62_137_1.
- Nordnorsk Plangruppe A/S. *Nordvik Gård Og Handelsted Forprosjekt*. Bodø (1993).
- Norsk kulturråd. *Årsmelding*. Norsk kulturråd (Oslo: 1986).
- Norsted, Terje. Befaringsrapport: B 403 Nordvika Handelssted Dønna Kommune. Riksantikvarens arkiv, Oslo.
- Pedersen, Hans, Karin Fjellheim, and Ingunn Laumann. Avtale Mellom Stiftelsen Helgeland Museum Og Dønna Kommune/Nordvika Gamle Handelssted. Helgeland museum, avdeling Dønna, Dønna.
- Pedersen, Ingebjørg. Brev Til Ole Edvard Forselv: (Uten Tittel). Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Stavseng.

- . Brev Til Ole Edvard Forselv: Bevaring Av Handelsstedet Nordvika På Dønna. Dønna Museumsforening. Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Dønna.
- . Brev Til Statens Kulturminneråd: Søknad Om Støtte Til Kjøp Av Nordvik Gård I Dønna. Nordland Riksantikvarens arkiv, Stavseng.
- Pedersen, Ingebjørg, Anders Smith, and Ivan Smith. Avtale Mellom Anders Og Ivan Smith, Nordvik Gård, Som Selgere Og Dønna Bygdesamlinger Som Kjøpere Angående Kjøp Av Nordvika Handelssted Og Storbåtnausttomt M/Veggrunn. Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Solfjellsjøen.
- Rana Blad. "Bygdemuseum På Dønna." *Rana Blad*, 26.04. 1965, 8.
https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_ranablad_null_null_19650426_64_95_1.
- Riksantikvaren. *Fredningsgjennomgangen I Nordland*. Oslo, Riksantikvaren, 2012.
- . Internt Notat Riksantikvarens arkiv, Oslo.
- "Kontaktinformasjon." Riksantikvaren, accessed 02.06, 2021,
<https://www.riksantikvaren.no/kontakt-oss/>.
- "Ordlister Med Ordforklaringer." Riksantikvaren, 2022, accessed 12.09, 2022,
<https://www.riksantikvaren.no/ordlister-med-ordforklaringer-bokmal/#k-bm>.
- Rosvold, Knut A. "Tusenårssted." In *Store norske leksikon*. snl.no, 10.05.2021.
<https://snl.no/tusen%C3%A5rssted>.
- Røde, Anne. Søknad Til Riksantikvaren: Søknad Om Midler for Restaurering Av Nordvika Gamle Handelssted for 1997. Riksantikvarens arkiv, Dønna.
- Rødsten, Leonid. "Gammelt Tusenårssted Eller Nytt Ungdomstilbud." *Helgeland Arbeiderblad*, 20.10. 1999, 30. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19991020_70_242_1.
- . "Nordvika Blir Tusenårssted." *Helgeland Arbeiderblad*, 29.10. 1999, 32.
https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19991029_70_250_1.
- Schjeldrup, Jorid. Søknad Om Midler Til Restaurering Av Nordvika Gamle Handelssted for 1997. Møtebok for Dønna kommune. Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Dønna.
- Shetelig, Haakon. *Norske Museers Historie : Festskrift Til Thor B. Kielland På 50-Årsdagen 9.12.1944*. Oslo: Cappelen, 1944.
- Skard, Halvard, and Marit Øvrebø. Brev Til Dønna Museumsforening V/Ingebjørg Pedersen: Tilskott Til Kjøp Av Nordvik Gård. Norsk kulturråd RA/S-6186/D/Da/L0519 5 Kulturvern. 52 Museer (og samlinger), Diverse arbeid ved museene/samlingene. Søknader, De N-En, 1965 - 1994, Oslo.
- Smeds, Kerstin. "Vad Är Museologi?". *Rig* 90 (06/23 2010): 65-81.
- Soares, Bruno Brulon. *A History of Museology. Key Authors of Museological Theory*. Edited by Bruno Brulon Soares. Paris: ICOFOM, 2019.
- Sognnæs, Johanne. Brev Til Riksantikvaren V/Lisen Bull. Riksantikvarens arkiv, Trondheim. Statens kartverk. "Grunnbokinformasjon, 1827 Dønna, Gnr: 27 Bnr: 33." Statens kartverk, 06.05. 2021.
- Thagaard, Tove. *Systematikk Og Innlevelse : En Innføring I Kvalitative Metoder*. 5. utg. ed. Bergen: Fagbokforl., 2018.
- Thorsnæs, Geir. "Dønnes (Tidligere Kommune)." In *Store norske leksikon*. snl.no: Store norske leksikon, 25.04. 2021. https://snl.no/D%C3%B8nnes_-_tidligere_kommune.
- . "Nordvik (Tidligere Kommune)." In *Store norske leksikon*. snl.no: Store norske leksikon, 25.04. 2021. https://snl.no/Nordvik_-_tidligere_kommune.
- Thorsnæs, Geir, and Lars Engerengen. "Dønna " In *Store norske leksikon*. snl.no: Store Norske leksikon, 25.04. 2021. <https://snl.no/D%C3%B8nna>.
- Thorsvik, Eivind. *Nordvika Gamle Handelssted. 2 Etasjers Bygninger. Tomt. 2 Bygninger Med Stående Panel På Veggene, Sprossede Vinduer. På Venstre Bygning Er Det Et*

- Overbygg Ved Inngangsdøre. På Byg...* Nordlandsmuseet, 1969. Fotografi, NM.F.003640-00005
- Titternes, Rita. Referat Fra Nettno-Møte 02.04.95. Arkiv i Nordland, Dønna kommune/Nordvika handelssted, Stavseng.
- Torgersen, Dagfinn. "Skal Det Igjen Bli Liv Og Virksomhet På Nordvik I Dønna?" *Helgeland Arbeiderblad*, 07.11.1977 1977, 8-9. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_helgelandarbeiderblad_null_null_19771107_48_258_1.
- Tschudi-Madsen, Stephan, and Lisen Bull. *Arkitekturvernåret 1975: Innhugg Og Rapport*. Edited by Stephan Tschudi-Madsen and Lisen Bull. Oslo: Dreyer ; Nasjonalkomiteen for det Europeiske arkitekturvernåret 1975, 1976.
- Vreim, Halvor. *Nordviken Gård, Nordvik [Bilde 009]*. Nasjonalbiblioteket, 1935.
———. *Norsk Trearkitektur*. Gyldendal, 1939.
- Williksen, Gunbjørn. Dønna Museumsforening, Søknad Om Tilskott Kulturlandskap -Freda Og Verneverdige Bygninger. Arkiv NFK-03/118/D/Da/L02001/0006, Dønna.
- Ytreberg, Nils A. *Nordlandske Handelssteder*. F. Bruns bokhandels forlag, 1941.
- Ørnhøi, Ingunn. Referat: Befaring/Møte - Nordvika Handelssted 13.06.95. Arkiv i Nordland, Dønna kommune/Nordvika handelssted, Dønna.

